

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Diplomová práce

2020

Bc. Jana Roznerová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Sociální hnutí Fridays for Future v SRN

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Jana Roznerová

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 28. července 2020

Jana Roznerová

Bibliografický záznam

Roznerová, Jana. *Sociální hnutí Fridays for Future v SRN*. Praha, 2020. 88 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Rozsah práce: 119 360 znaků

Anotace

Tématem diplomové práce je hnutí Fridays for Future a jeho působení ve Spolkové republice Německo. Práce popisuje interpretační rámce, jejichž prostřednictvím hnutí komunikuje na veřejnost a jejichž pomocí se snaží mobilizovat své příznivce. V analýze práce vychází z teorie rámování, již blíže vypracovali David A. Snow a Robert D. Benford. Konkrétně se práce zabývá analýzou používaných interpretačních rámců ve vybraných projevech aktivistů hnutí Fridays for Future v SRN. Jedná se konkrétně o diagnostické, prognostické a motivační rámování. Na počátku hnutí Fridays for Future byla švédská aktivistka Greta Thunberg, která přišla s myšlenkou školních stávek za klima. V německé společnosti hnutí silně rezonovalo a dokázalo mobilizovat nebývale velké množství lidí v porovnání s ostatními státy. Ústředním cílem práce je charakterizovat německou odnož hnutí Fridays for Future. Práce se soustředí na oficiální cíle, o jejichž prosazení hnutí na úrovni německé politiky usiluje. Práce se dále zaměřuje na kolektivní identitu a složení účastníků protestů a také na aspekty z hlediska sociálního a demografického složení protestujících. Mimoto se práce věnuje hlavním taktikám a strategiím, které hnutí Fridays for Future využívá ve veřejném prostoru k dosažení svých cílů a k mobilizaci. Práce zkoumá období od počátku působení hnutí v Německu až do konce února roku 2020, kdy pandemie koronaviru výrazně zasáhla do veřejného života.

Annotation

The diploma thesis deals with the social movement Fridays for Future and its activity in the Federal Republic of Germany. The study describes frames which are used by the movement to communicate with public and to mobilize its supporters. In the analysis the thesis is based on the framing theory, which was in more detail elaborated by David A. Snow and Robert D. Benford. Specifically, the thesis deals with the analyses of the frames that occurred in the selected speeches delivered by the activists of the movement Fridays for Future. To be more precise, it is the diagnostic, prognostic, and motivational framing. At the beginning of the movement there was the Swedish activist Greta Thunberg who came up with the idea of school strikes for climate. The movement resonated strongly in the German society and it managed to mobilize an extraordinary amount of people in comparison to other states. The central aim of this thesis is to characterize the movement Fridays for Future in Germany.

The thesis concentrates on the official goals that the movement tries to push through at the level of the German politics. Furthermore, it focuses on the collective identity and composition of the demonstration participants, primarily it dedicates to social and demographic features of the demonstrators. Besides, the thesis applies to main tactics and strategies used by the movement to achieve its goals and to mobilize people. The thesis examines the period since the beginning of the movement's activity in Germany until the end of February 2020, when the coronavirus pandemic considerably changed the public life.

Klíčová slova

Fridays for Future, interpretační rámce, klimatická dohoda, klimatická změna, kolektivní identita, německá politika, sociální hnutí.

Keywords

Fridays for Future, framing, climate agreement, climate change, collective identity, German politics, social movements.

Title

Social Movement Fridays for Future in the FRG

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Vladimíru Handlovi, CSc. za jeho odborné vedení diplomové práce, ochotu a čas, který mi věnoval. Dále chci poděkovat vedoucím diplomových seminářů doc. PhDr. Otu Konrádovi, Ph.D. a PhDr. Václavu Šmidrkalovi, Ph.D. za jejich podněty. V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za podporu a toleranci mi projevovanou během psaní této diplomové práce.

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS

Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.

Jméno:

Jana Roznerová

E-mail:

14359279@fsv.cuni.cz

Specializace (uveďte zkratkou)*:

NRS

Semestr a školní rok zahájení práce:

LS 2019

Semestr a školní rok ukončení práce:

LS 2020

Vedoucí diplomového semináře:

doc. PhDr. Ota Konrád, Ph.D.

Vedoucí práce:

JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Název práce:

Sociální hnutí Fridays for Future v SRN

Charakteristika tématu práce (max 10 řádek):

Práce charakterizuje studentské hnutí Fridays for Future, přičemž teritoriálně se zaměřuje především na působení tohoto hnutí ve Spolkové republice Německo. V analýze se práce opírá o teorii framing a soustředí se na používané interpretační rámce. Tímto způsobem popisuje, jak německá odnož hnutí Fridays for Future komunikuje na veřejnost a jakých interpretačních rámců využívá k tomu, aby motivovala ostatní lidi k účasti na organizovaných demonstracích. Práce charakterizuje cíle, které hnutí usiluje prosadit. Aby charakteristika hnutí byla úplná, je práce doplněna o kapitoly, jež popisují kolektivní identitu a složení hnutí a také používané taktiky a strategie, jichž hnutí Fridays for Future ve veřejném prostoru využívá k prosazení svých cílů.

Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Docházelo k postupnému zužování tématu. V době zadání práce bylo téma příliš široké a autorka si zároveň v prvotní fázi kladla otázky, které by nebylo možné v rámci diplomové práce zodpovědět (např. zkoumání vlivu na společnost, hodnocení úspěšnosti s ohledem na stanovené cíle). Postupně byla z teorií zaměřených na výzkum sociálních hnutí vybrána teorie framing, z níž vychází analýza této diplomové práce. Popis hlavních interpretačních rámců, se kterými aktivisté hnutí Fridays for Future pracují, byl rozšířen o části, které se zaměřují na složení hnutí a kolektivní identitu. Dále se práce zaměřuje na používané taktiky a strategie, s nimiž hnutí pracuje.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

Úvod

- 1. Koncepční rámec**
- 2. Diagnostické rámování**
- 3. Prognostické rámování**
- 4. Motivační rámování**
- 5. Kolektivní identita a složení hnutí**

6. Používané taktiky a strategie

Závěr

Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek):

Na základě analýzy používaných interpretačních rámců německé odnože hnutí Fridays for Future bylo zjištěno, že jako hlavní problém aktivisté prezentují klimatickou krizi a nečinnost politických představitelů, ti jsou zároveň označováni za viníky současného stavu. Aktivisté rámují člověka jako původce klimatické krize a stejně tak jako její oběť. Dále mluvčí hnutí pracují s rámcem stavu nouze, který si žádá mimořádná řešení, a to především na politické úrovni. V případě motivačního rámování aktivisté apelují na morální zodpovědnost každého člověka. Z hlediska složení hnutí vyplynulo najevo, že protestů se zdaleka neúčastní pouze žáci a studenti, jak by se na první pohled mohlo zdát. Hnutí bylo charakterizováno z pohledu sociodemografického složení protestujících. Dále práce popsala hlavní používané taktiky a strategie, ke kterým patří především protesty a osvětová činnost.

Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších):

BROKL, Lubomír, 1997. Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky. Praha: Sociologické nakladatelství. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-858-5048-6.

CÍSAŘ, Ondřej, 2008. Politický aktivismus v České republice: sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Politologická řada. ISBN 978-80-7325-168-0.

HENDL, Jan, 2016. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.

KRIESI, Hanspeter, Ruud KOOPMANS, Jan Willem DUYVENDAK a Marco G. GIUGNI, 2003. New Social Movements in Western Europe: A Comparative Analysis. 2nd edition. London: Routledge. ISBN 1-85728-552-2.

MCADAM, Dough, John D. MCCARTHY a Mayer N. ZALD, 2005. Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings. 7th edition. New York: Cambridge University Press. ISBN 0-521-48516-9.

STAGGENBORG, Suzanne a Howard RAMOS, 2016. Social Movements. 3rd edition. Canada: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-901397-5.

ZNEBEJÁNEK, František, 1997. Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé. Praha: Sociologické nakladatelství. Základy sociologie. ISBN 80-858-5031-1.

Etika výzkumu:**

Jazyk práce:

čeština

Podpis studenta a datum		
Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		
Vedoucí specializace		
Garant programu		

* BAS – Balkánská a středoevropská studia; ES – Evropská studia; NRS – Německá a rakouská studia; RES – Ruská a eurasijská studia; SAS – Severoamerická studia; ZES – Západoevropská studia.

** Pokud je to relevantní, tj. vyžaduje to charakter výzkumu (nebo jeho zadavatel), data, s nimiž pracujete, nebo osobní bezpečnost vaše či dalších účastníků výzkumu, vysvětlete, jak zajistíte dodržení, resp. splnění těchto etických aspektů výzkumu: 1) informovaný souhlas s účastí na výzkumu, 2) dobrovolná účast na výzkumu, 3) důvěrnost a anonymita zdrojů, 4) bezpečný výzkum (nikomu nevznikne újma).

Obsah

Úvod	2
Cíl práce	4
Zhodnocení pramenů a literatury	5
Struktura práce	9
1 Metodologický rámec práce.....	11
1.1 Analyzovaný materiál a jeho výběr	12
1.2 Metodologická omezení	14
2 Koncepční rámec.....	16
2.1 Teorie sociálních hnutí	16
2.1.1 Teorie nových sociálních hnutí	18
2.1.2 Teorie mobilizace zdrojů.....	20
2.1.3 Teorie struktury politických příležitostí.....	20
2.1.4 Framing	21
3 Diagnostické rámování	24
4 Prognostické rámování.....	33
4.1 Oficiální požadavky hnutí Fridays for Future	42
5 Motivační rámování	49
6 Kolektivní identita a složení hnutí	58
7 Používané taktiky a strategie	65
Závěr.....	72
Summary	76
Seznam zkratk	78
Prameny a literatura	79

Úvod

V očích sousedních států je Spolková republika Německo v posledních letech vnímána jako průkopník na poli využívání energie z obnovitelných zdrojů. Nejpozději od 80. let dvacátého století zaujalo Německo roli leadera v oblasti ochrany životního prostředí na evropské i mezinárodní úrovni.¹ Toto působení se postupem času rozšířilo i na sféru ochrany klimatu. Občané Německa disponují relativně velkou mírou citlivosti k otázkám životního prostředí, čímž vyvíjejí tlak na vnitřní politiku. Vnitřní politika je úzce propletena s politikou zahraniční, a proto aby nedocházelo k dlouhodobému znevýhodnění německého průmyslu, Německo pravidelně usiluje o prosazení svého regulačního rámce i na evropské úrovni politiky.²

Ochrana klimatu vyžaduje komplexní opatření, a proto jsou jednání na globální rovině nezbytná. K významným předělům patří Kjótský protokol z roku 1997, jenž ratifikovaly kromě dalších také státy EU včetně Německa. Jako historický milník byla prezentována Pařížská dohoda, jež byla přijata na Konferenci OSN o klimatické změně (COP 21) v prosinci roku 2015. Země OSN se na uvedené konferenci usnesly, že se společnými silami pokusí zabránit oteplování planety nad hranici 1,5 °C oproti době před průmyslovou revolucí.³

Nicméně Německo svou roli leadera v této oblasti do značné míry ztratilo, neboť nebylo schopno plnit přijaté normativy. SRN se nepodařilo splnit stanovené klimatické cíle do roku 2020, konkrétně se Německo zavázalo snížit produkci CO₂ do roku 2020 o 40 % v porovnání s rokem 1990. Vládou přijatá opatření se ukázala jako nedostatečná a nastaveným tempem by se 40% snížení podle provedených studií podařilo docílit nejdříve s pětiletým zpožděním.⁴ V hodnotící zprávě organizace Climate Action Network se v oblasti ochrany klimatu SRN umístila na 8. místě z celkem 28 členských zemí EU. Zpráva kritizuje, že namísto okamžitých

---

¹ JÖRGENS, Helge a SAERBECK, Barbara. *Deutsche Interessen und Prioritäten in der europäischen Umweltpolitik*. S. 307. In: Handbuch zur deutschen Europapolitik.

² Tamtéž, s. 307.

³ *Paris Agreement* [online]. United Nations, 2015 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z:

https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf.

⁴ RUETER, Gero. Deutschland verpasst seine Klimaziele deutlich. *Deutsche Welle* [online]. 01.11.2019 [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/deutschland-verpatzt-klimaziel-deutlich-merkel-fridays-for-future-cdu-spd-klimaschutz-co2/a-51064146>.

opatření k nápravě Německo nezbytná opatření v energetickém a dopravním sektoru odsouvá. Navíc je SRN vyčítáno, že brzdí ambiciózní cíle na úrovni EU.⁵

Právě proti nedodržování závazků plynoucích z Pařížské klimatické dohody pro jednotlivé státy začala protestovat tehdy 15letá švédská šolačka Greta Thunberg v srpnu 2018 před budovou parlamentu ve Stockholmu.⁶ Touto akcí Greta Thunberg iniciovala vznik hnutí Fridays for Future,⁷ které se následně rozšířilo po celém světě. Zjednodušeně řečeno, hlavní sdělení spočívá v tom, že pro mladou generaci nemá smysl se vzdělávat, když ji důsledkem klimatických změn nečeká žádná perspektivní budoucnost. Činnost hnutí přesahuje hranice a přizpůsobuje se odlišným kontextům v konkrétních státech. V roce 2019 ve dnech 15. března, 24. května, 20. září a 29. listopadu se konaly takzvané velké globální stávky za klima pořádané hnutím FFF. Ku příkladu v Berlíně se protestů 20. září zúčastnilo na 100 tisíc lidí, protesty se konaly i v dalších 160 zemích světa.⁸ Greta Thunberg a ostatní aktivisté z hnutí FFF získali prostor vyjádřit svůj názor v rámci nejrůznějších konferencí a dostalo se jim nebývalé mediální pozornosti.

Ve Spolkové republice Německo se hnutí FFF podařilo vzbudit silný ohlas. Nicméně je nutno zmínit několik dalších aspektů, které sehrály v diskusi o ochraně klimatu důležitou roli. Emotivní debatu vyvolal emisní skandál automobilky Volkswagen nebo také protesty za záchranu Hambašského lesa, jenž měl ustoupit těžbě hnědého uhlí.⁹ V neposlední řadě je v tomto kontextu vhodné rovněž uvést horká a suchá léta, která Německo v posledních letech sužují. Zároveň přibývají obavy z migračních vln, které mohou být vyvolány již dnes

---

⁵ Off target: Ranking of EU countries' ambition and progress in fighting climate change, 2018. *CAN Europe* [online]. [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <http://www.caneurope.org/docman/climate-energy-targets/3357-off-target-ranking-of-eu-countries-ambition-and-progress-in-fighting-climate-change/file>.

⁶ WATTS, Jonathan. Greta Thunberg, schoolgirl climate change warrior: 'Some people can let things go. I can't'. *The Guardian* [online]. 11.03.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/11/greta-thunberg-schoolgirl-climate-change-warrior-some-people-can-let-things-go-i-cant>.

⁷ V textu je používána zkratka FFF.

⁸ "Fridays for Future"-Kundgebung: Millionen fürs Klima. *Tagesschau* [online]. 20.09.2019 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/inland/klimastreiks-friday-for-future-105.html>.

⁹ RUCHT, Dieter a SOMMER, Moritz. Fridays for Future – Zwischenbilanz eines Höhenflugs. *Institut für Protest- und Bewegungsforschung* [online]. 15.07.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://protestinstitut.eu/fridays-for-future-zwischenbilanz-eines-hoehenflugs/>.

viditelnými důsledky klimatické krize. Klimatická změna se stala relevantním politickým tématem.

Do tohoto prostředí vstoupilo hnutí Fridays for Future, jež přivedlo mnoho mladých lidí k zájmu o politiku a občanské aktivitě. Občanská participace je důležitou součástí demokratického uspořádání. Předložená diplomová práce se bude snažit zachytit hlavní charakteristiky německé odnože tohoto hnutí, a to především kvalitativní analýzou interpretačních rámců.

Cíl práce

Jak je možné odvodit z hlavního názvu, tato diplomová práce si klade za cíl blíže charakterizovat hnutí FFF pomocí analytického přístupu teorie framing, která se soustředí na užívané interpretační rámce. Z hlediska teritoriálního vymezení se práce zaměří na oblast Spolkové republiky Německo. Vzhledem k celosvětovému působení hnutí FFF bude mnohdy nevyhnutelné okrajově zmínit i globální kontext. Cílem práce není odhalit příčiny vysoké mediální odezvy ani hodnocení úspěšnosti hnutí. FFF je nejen na území Německa, ale i celosvětově stále aktivní, a práce si proto neklade za cíl hodnotit jeho úspěšnost ani vliv. Záměrem práce je analyzovat zvolené hnutí optikou tzv. interpretačních rámců (v originále *frames*) a touto cestou objasnit, jakým způsobem německá odnož hnutí FFF komunikuje na veřejnost neboli jakými interpretačními rámci usiluje oslovit co nejširší veřejnost a vzbudit tak kýžený zájem o klimatickou krizi a následně přimět politiky k tomu, aby se legislativa ubírala požadovaným směrem. Pro porozumění vybranému hnutí je zapotřebí soustředit se nejen na již zmíněné rámce, ale také na složení a identitu hnutí FFF. Aby byl obraz úplný, je neméně důležité sledovat taktiky a strategie, jejichž prostřednictvím se aktivisté pokoušejí dosáhnout svých cílů.

Na základě výše uvedeného proto výzkumné otázky, které se práce snaží zodpovědět, zní následovně:

Jak se hnutí Fridays for Future v Německu snaží oslovit veřejnost a mobilizovat ji k boji za ochranu klimatu?

Jaké jsou cíle, o jejichž prosazení hnutí usiluje?

Disponuje hnutí FFF kolektivní identitou?

Jakých taktik a strategií využívají aktivisté FFF ve veřejném prostoru?

Ústředním cílem této práce je nalézt odpověď na přednesené otázky pomocí studia oficiálních dokumentů, prohlášení, vědeckých studií a zpráv z médií.

Zhodnocení pramenů a literatury

Pro zpracování koncepčního rámce této diplomové práce byla využita díla, která se přímo zabývají tématem sociálních hnutí. V první řadě je možno uvést publikaci Františka Znebejánka *Sociální hnutí*,¹⁰ která zachycuje základní teorie a koncepce v této oblasti, primárně jejich vývoj. Pro zachycení typologie sociálních hnutí byla jako cenný zdroj využita kniha *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*,¹¹ která vznikla pod vedením Lubomíra Brokla a soustředí se hlavně na české prostředí, avšak části popisující prostředí intermediárního subsystému lze aplikovat i za hranicemi státu. Co se týče česky psané literatury, nelze opomenout ani přínosné dílo Ondřeje Císaře *Politický aktivismus v České republice*.¹² Ze souhrnných prací přinášejících komplexní náhled na nejvýznamnější teorie sociálních hnutí byla velmi přínosná práce od Jaromíra Mazáka *Teorie sociálních hnutí: Přehledová studie*,¹³ která v první řadě představuje přehledné uvedení do problematiky teorií sociálních hnutí a zabývá se jak jejich historií, tak i současností.

Předložená práce čerpá také ze zahraničních zdrojů vydaných v anglickém a německém jazyce. Nový náhled na teorie sociálních hnutí poskytují autoři Suzanne Staggenborg a Howard Ramos v díle *Social Movements*,¹⁴ kde zevrubně analyzují vývoj a současnost

---

¹⁰ ZNEBEJÁNEK, František, 1997. *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. Praha: Sociologické nakladatelství. Základy sociologie. ISBN 80-858-5031-1.

¹¹ BROKL, Lubomír, et al., 1997. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-858-5048-6.

¹² CÍSAŘ, Ondřej, 2008. *Politický aktivismus v České republice: sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Politologická řada. ISBN 978-80-7325-168-0.

¹³ MAZÁK, Jaromír, 2016. Teorie sociálních hnutí: přehledová studie. *AUC Philosophica et Historica*. 2, 9–30. DOI: <https://doi.org/10.14712/24647055.2016.13>. ISSN 0567-8293.

¹⁴ STAGGENBORG, Suzanne a Howard RAMOS, 2016. *Social Movements*. 3rd edition. Canada: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-901397-5.

environmentálních hnutí. Nový pohled přináší také komparativní analýza *New Social Movements in Western Europe*,¹⁵ která se zaměřuje na sociální hnutí v západní Evropě v druhé polovině 20. století a vliv globálního i národního kontextu. Pro bližší pochopení národní politiky ve zkoumání sociálních hnutí bylo využito také rozsáhlého komplexního díla *Comparative Perspectives on Social Movements*¹⁶ z pera trojice autorů, jmenovitě Douga McAdama, Johna D. McCarthyho a Mayera N. Zalda. Ti komparativním přístupem detailně přibližují strukturu politických příležitostí, aspekty mobilizace a i rámovací procesy. Mezi dalšími díly lze například jmenovat široce uznávanou publikaci *Social Movements, 1768–2012*,¹⁷ v níž autoři Charles Tilly a Lesley Wood fundovaně rozebírají soudobé výzvy v kontextu sociálních hnutí.

Práce se v hlavní části při vlastní analýze opírá o teorii interpretačních rámců a vychází primárně z děl Davida Snowa a Roberta Benforda. Jedná se o texty *Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment*,¹⁸ *Ideology, Frame Resonance and Participant Mobilization*.¹⁹ Dále práce čerpala také z textu *Elaborating the Discursive Contexts of Framing: Discursive Fields and Spaces*,²⁰ který srozumitelně přibližuje, jaké faktory hrají roli při utváření interpretačních rámců, a v souvislosti s okolním kontextem navrhuje množství otázek, jejichž směrem se může ubírat další výzkum. Přínosným zdrojem byl rovněž článek *The Framing Perspective on Social Movements: Its Conceptual Roots and Architecture*,²¹ který zpracoval David Snow ve spolupráci s Rensem Vliegenthartem a Pauline Ketelaars. Uvedený

---

¹⁵ KRIESI, Hanspeter et al., 2003. *New Social Movements in Western Europe: A Comparative Analysis*. 2nd edition. London: Routledge. ISBN 1-85728-552-2.

¹⁶ MCADAM, Doug, John D. MCCARTHY a Mayer N. ZALD, 2005. *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. 7th edition. New York: Cambridge University Press. ISBN 0-521-48516-9.

¹⁷ TILLY, Charles a Lesley WOOD, 2015. *Social Movements, 1768–2012*. 3rd edition. New York: Routledge. ISBN 978-1612052380.

¹⁸ BENFORD, Robert D. a David A. SNOW, 2000. Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*. 26, 611–639. [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/223459.

¹⁹ SNOW, David A. a Robert D. BENFORD, 1988. *Ideology, Frame Resonance, and Participant Mobilization*. JAI Press. ISBN 0-89232-955-6.

²⁰ SNOW, David A., 2008. Elaborating the Discursive Contexts of Framing: Discursive Fields and Spaces. *Studies in Symbolic Interaction*. 30, 3–28. DOI: 10.1016/S0163-2396(08)30001-5. ISSN 0163-2396.

²¹ SNOW, David A., Rens Vliegenthart a Pauline Ketelaars, 2019. The Framing Perspective on Social Movements: Its Conceptual Roots and Architecture. In SNOW, David A. et al. *The Wiley Blackwell Companion to Social Movements*. 2. edition. Hoboken: John Wiley, s. 392-410. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781119168577.ch22>.

text se zaměřuje na rezonanci a tzv. krystalizaci rámců – tedy na to, jak funguje komunikační proces, než dojde k prosazení konkrétních rámců. Kromě výše uvedených textů byl okrajově využit i velmi úzce zaměřený příspěvek *Frame Disputes within the Nuclear Movement*²² napsaný Robertem Benfordem, jenž zde konkrétně zkoumal tzv. spory o rámeček, a to na specifickém příkladu protijaderných hnutí.

Další skupina děl, z nichž bylo při tvorbě této práce čerpáno, se vztahuje v různé míře přímo k tématu předložené diplomové práce – k působení hnutí FFF ve Spolkové republice Německo. V první řadě je možno jmenovat rozsáhlou studii, na jejímž vzniku se podílel berlínský Institut für Protest- und Bewegungsforschung, jenž zkoumá sociální hnutí, protesty a politickou participaci občanů. Jedná se o velmi užitečnou práci s názvem *Fridays for Future. Profil, Entstehung und Perspektiven der Protestbewegung in Deutschland*,²³ již zpracovali sociologové Moritz Sommer, Dieter Rucht, Sebastian Haunss a Sabrina Zajak. Uvedený dokument prezentuje výsledky průzkumu prováděného 15. března 2019 na demonstracích ve dvou německých městech – v Berlíně a Brémách. Šetření dělali sociologové globálně celkem v třinácti větších městech, mezi něž patřil například Amsterdam, Brusel, Manchester, Stockholm nebo švédské Malmö. Jednalo se celkem o devět zemí. Aplikované instrumenty – rozhovory na místě a online dotazník – a následná přibližná shoda získaných výsledků z obou uvedených instrumentů umožňují hovořit o vysoké reprezentativnosti publikovaných dat.

Průzkum na základě obdobné metodologie pod vedením stejného týmu se konal také na demonstracích během tzv. Týdne pro klima v období 20. září 2019 – 27. září 2019, a to celkem v devatenácti zemích světa včetně Mexika a USA. Výsledky byly publikovány v obsáhlé odborné práci *Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays For Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world*.²⁴ Využita byla především část věnující se Německu. I tentokrát sociologové

---

²² BENFORD, Robert D., 1993. Frame Disputes within the Nuclear Disarmament Movement. *Social Forces*. 71(3), 677-701. DOI: 10.2307/2579890.

²³ SOMMER, Moritz, Dieter RUCHT, Sebastian HAUNSS und Sabrina ZAJAK. 2019. Fridays for Future. Profil, Entstehung und Perspektiven der Protestbewegung in Deutschland, *ipb working paper series*, 2/2019. Berlin: ipb. [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://protestinstitut.eu/wp-content/uploads/2019/08/ipb-working-paper_FFF_final_online.pdf.

²⁴ MOOR, Joost et al., *Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays For Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world*. DOI: 10.17605/OSF.IO/ASRUW.

zkoumali zejména to, kdo a z jakých důvodů se protestů účastnil. Mimoto se zaměřili i na mobilizační sítě a emoce protestujících pociťované v souvislosti s klimatickou změnou. V SRN se zářijové průzkumy uskutečnily v Berlíně a v saském městě Chemnitz (Saská Kamenice). Autoři zde rovněž provedli výstižné srovnání s březnovými výsledky. Výzkum vykazuje vysokou validitu dat a má vysokou výpovědní hodnotu.

Dieter Rucht, jeden ze spoluautorů uvedených studií, který v současné době působí jako profesor na Svobodné univerzitě v Berlíně a zároveň i jako výzkumník ve středisku sociálního výzkumu (Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung), se na hnutí FFF zaměřil i v textu kratšího rozsahu *Jugend auf der Straße. Fridays for Future und die Generationenfrage*,²⁵ kde kritickým komentářem vyvrátil tvrzení rozšířená v médiích – uvedl, že nedošlo k politizaci celé generace, a naopak podtrhl význam kvalitativních šetření. Od stejného autora pochází také stručný, ale zato výstižný článek *Faszinosum Fridays for Future*,²⁶ ve kterém analyzuje, jak různá média podávají relativně odlišný obraz o hnutí FFF, a Dieter Rucht také hodnotí, zda vůbec a popřípadě do jaké míry lze hovořit o tom, že by toto hnutí bylo nějakým způsobem unikátní.

V neposlední řadě práce vycházela také z textu *A Window for Climate Action*,²⁷ jenž velmi dobře vystihuje rozdíly mezi hnutím Extinction Rebellion a Fridays for Future, jež mají dopad na odlišné množství pozornosti, kterou jim média věnují, a také na jejich přijetí veřejností. Zvoleným strategiím protestu se zevrubně věnuje rovněž Nikolas Mattheis v příspěvku *Unruly kids? Conceptualizing and defending youth disobedience*,²⁸ kde kritickou optikou tematizuje občanskou neposlušnost jako prostředek sloužící k dosažení stanovených požadavků.

---

²⁵ RUCHT, Dieter, 2019. Jugend auf der Straße. Fridays for Future und die Generationenfrage. *WZB Mitteilungen*. 165, 6–9. [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://bibliothek.wzb.eu/artikel/2019/f-22359.pdf>. ISSN 0174-3120.

²⁶ RUCHT, Dieter, 2019. Faszinosum Fridays for Future. *Aus Politik und Zeitgeschichte: Beilage zur Wochenzeitung Das Parlament*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 69(47/48), 4-9. [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10419/207025>. ISSN 2194-3621.

²⁷ SMITH, E. K., a BOGNAR, Julia, 2019. A Window for Climate Action. [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168- ssoar-65376-7>.

²⁸ MATTHEIS, Nikolas, 2020. Unruly kids? Conceptualizing and defending youth disobedience. *European Journal of Political Theory*. 1–25. DOI: <https://doi.org/10.1177/1474885120918371>.

S ohledem na to, že tato práce zkoumá relativně nový fenomén – hnutí FFF a jeho činnost ve Spolkové republice Německo –, bylo zapotřebí využít jako zdroj informací a dat také relevantní média. Téma totiž v akademické literatuře, kromě zmíněných textů, zatím nebylo příliš zpracováno. Značně důležitým zdrojem se tak stala veřejnoprávní média – zpravodajské portály *Tagesschau (ARD)* a *Deutschlandfunk* v jejich internetové podobě. Z dalších serverů lze uvést například *Euractiv*, jenž si klade za cíl podávat kvalitní informace o aktuálních událostech zasazených do kontextu. Uvedené portály umožnily chronologicky vyhledávat informace na zpracovávané téma.

Práce pracuje také s primárními zdroji. Zhodnocení primárních zdrojů využitých pro analýzu rámců se věnuje subkapitola nazvaná *Analyzovaný materiál a jeho výběr*, která poskytuje bližší informace ke zvoleným podkladům.

Doposud se žádný odborný text nevěnoval analýze používaných interpretačních rámců hnutí FFF na území SRN. Publikací, které se zvoleným hnutím zabývají, je poskrovnu. Na tuto mezeru reaguje předložená práce a snaží se ji zaplnit.

Struktura práce

Výše uvedeným cílům odpovídá i členění práce na jednotlivé kapitoly. Kapitola s názvem *Koncepční rámeček* se věnuje sociálním hnutím a přibližuje základní teorie, pomocí nichž se sociální hnutí zkoumají. Tato kapitola představuje teoretické ukotvení práce. Pro analýzu v dalších částech diplomové práce je důležitý teoretický přístup zvaný framing, který se zabývá interpretačními rámci a ze kterého práce ve vlastní analýze vychází. Framing byl z přístupů popsanych v části *Koncepční rámeček* zvolen proto, že umožňuje příhodně zodpovědět výzkumnou otázku, jak se hnutí FFF snaží oslovit veřejnost a mobilizovat ji. Zároveň jsou podstatné i další koncepty – například kolektivní identita. Tato část diplomové práce objasňuje rovněž základní pojmy, s nimiž práce operuje.

Navazující kapitoly, jež pojednávají o základních úlohách rámování (tj. diagnóza, prognóza a motivace), analyzují na základě autentických projevů rámce, jež hnutí FFF vytváří a používá v komunikaci na veřejnost. Jmenované kapitoly přibližují, s jakou rétorikou hnutí, respektive jeho mluvčí pracují. Bližší popis zvoleného postupu při analýze přibližuje kapitola *Metodologický rámeček práce*. Kapitola *Diagnostické rámování* se soustředí na to, co aktivisté

hnutí FFF vnímají jako hlavní problém, kvůli kterému vyšli do ulic, a na němž chtějí svou občanskou aktivitou něco změnit. Zaměřuje se rovněž na artikulované příčiny problémů a také na to, *koho*, popřípadě *co* označují za viníka nastalé situace. Jinak řečeno zkoumá, kdo dle FFF nese zodpovědnost. Kapitola *Prognostické rámování* se zabývá navrhovanými řešeními, požadavky a cíli, jež se snaží FFF prosadit. V centru pozornosti je, zjednodušeně řečeno, navrhovaná cesta k nápravě. *Motivační rámování* vysvětluje, jak název napovídá, jaké motivační rámce protestující využívají k mobilizaci, tedy aby přesvědčili ostatní k účasti na protestech.

Aby byl obraz úplný, následuje kapitola *Kolektivní identita a složení hnutí*, jež se zaměřuje na aspekty z hlediska demografického a sociálního složení protestujících. Popisuje například jejich politické preference, průměrný věk či přítomnost mužů a žen na demonstracích.

Práci uzavírá kapitola nazvaná *Používané taktiky a strategie*, která mapuje, jaké nástroje a cesty ve veřejném prostoru využívá FFF k prosazování svých cílů a k působení na své okolí.

1 Metodologický rámec práce

Předkládanou diplomovou prací je možno charakterizovat jako případovou studii, která se zabývá sociálním hnutím Fridays for Future a snaží se přispět k porozumění tomuto fenoménu. Takto koncipovaná případová studie se snaží o detailní zkoumání jednoho případu, přičemž cílem je jeho komplexní zachycení a bližší poznání do hloubky.²⁹

Těžištěm práce je analýza tohoto studentského hnutí za pomoci teoretického přístupu zvaného framing neboli rámování. Jmenovaný koncept, který se prosadil během 90. let dvacátého století, vypracovali američtí sociologové Robert D. Benford a David A. Snow. Na předmět zkoumání je nahlíženo i konceptem kolektivní identity, jenž si klade za cíl popsat složení analyzovaného hnutí. Lze tudíž konstatovat, že se jedná o disciplinovanou interpretativní studii, jelikož v tomto případě je předmětem zkoumání konkrétní sociální hnutí, jež je nazíráno optikou již existujících teorií.³⁰ Framing odkazuje na interpretační rámce, jejichž prostřednictvím vnímají lidé okolní svět. Hlavní pozornost je věnována základním úlohám rámování, tj. diagnóze, prognóze a motivaci.³¹ Bližší popis této teorie následuje v oddíle s názvem *Koncepční rámec*, v podkapitole *Framing*.

Text vychází z rozhovorů, projevů, odborných studií a materiálů hnutí, které jsou dostupné na internetu.³² Další neméně důležitý zdroj představují zprávy z médií, která informovala o zorganizovaných událostech a akcích.

Z hlediska časového ohraničení se práce zaměřuje na období od září 2018 do února 2020. Září 2018 bylo zvoleno z důvodu prvotní iniciativy švédské aktivistky Greta Thunberg, která začala protestovat před sídlem švédské vlády za dodržování klimatických závazků. Konec zkoumaného období je vymezen únorem 2020 vzhledem k tomu, že došlo k výrazné změně veřejného diskurzu v souvislosti s pandemií covid-19.

---

²⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. S. 102.

³⁰ DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. S. 34.

³¹ SNOW, David a BENFORD, Robert. *Ideology, Frame Resonance, and Participant Mobilization*. S. 200.

³² V textu jsou použity citace, jedná se o překlady autorky. U jednotlivých citací dále v textu už není tato informace opakovaně uváděna.

1.1 Analyzovaný materiál a jeho výběr

V konceptu interpretačního rámování stojí v centru zájmu aktivní členové hnutí. Ti jsou okolím vnímáni jako určující hybná síla a udávají jeho hlavní tvář a směřování.³³ Z tohoto důvodu byly zvoleny jako předmět analýzy projevy mluvčích hnutí FFF, promluvy na demonstracích a vybrané rozhovory poskytnuté médiím. Takto získaná zjištění nelze generalizovat na globální měřítko. Záměrem této práce rovněž není popsat, jak klimatickou změnu rámuje environmentální hnutí, nýbrž proponovaným cílem je vyzkoumat, jakých interpretačních rámců zástupci německé odnože hnutí FFF využívají a jak s nimi dále pracují.

Ke zkoumání bylo zvoleno množství veřejných výstupů, které jsou veřejně přístupné v elektronické podobě na internetu. Při jejich výběru byla použita kritéria dostupnosti a zároveň byla zohledňována i reprezentativnost materiálu. V první řadě se jedná o dokumenty uveřejněné na oficiálních webových stránkách hnutí,³⁴ které mají povahu otevřeného dopisu a obracejí se na spolkovou vládu,³⁵ zástupce uhelné komise³⁶ a na političku Susanne Eisenmann,³⁷ ministryni zemské vlády za CDU Bádenska-Württemberska, která má v gesci řízení vzdělání a péči o mládež v uvedené spolkové zemi. Dále jde o texty projevů řečníků dostupné na stránkách místní skupiny FFF Singen u Hohentwielu.³⁸ Promluvy lze nalézt v záložce s názvem „Reden“, byly pronesené na demonstracích konaných v květnu, červenci, září a v listopadu roku 2019. Jejich celkem jedenáct a jsou převážně krátkého rozsahu. Další dva analyzované projevy vzbudily nečekaný mediální zájem, konkrétně projev Clary Mayer přednesený na setkání valné

---

³³ BENFORD, Robert a SNOW, David. *Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment*. S. 613.

³⁴ WIR SIND FRIDAYS FOR FUTURE. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/>.

³⁵ OFFENER BRIEF AN DIE BUNDESREGIERUNG. *Fridaysforfuture.de* [online]. 04.10.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-klimakabinett/>.

³⁶ OFFENER BRIEF: JUGEND FORDERT SCHNELLSTMÖGLICHEN KOHLEAUSSTIEG UND ECHTE ZUKUNFTSPOLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. 23.01.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-jugend-fordert-schnellstmoglichen-kohleausstieg-und-echte-zukunftspolitik/>.

³⁷ OFFENER BRIEF AN FRAU EISENMANN. *Fridaysforfuture.de* [online]. 11.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-an-frau-eisenmann/>.

³⁸ Fridays for Future Singen. *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/>.

hromady koncernu Volkswagen v květnu 2019.³⁹ Ve stejném měsíci jen o několik dní dříve podobnou pozornost vyvolala řeč Luisy Neubauer na shromáždění akcionářů firmy RWE.⁴⁰ Poslední analyzovanou skupinou jsou interview realizovaná médii s mluvčími FFF. Zde byly zvoleny rozhovory s Luisou Neubauer,⁴¹ která je médii prezentována jako jedna z hlavních tváří hnutí a společně s Jakobem Blaselem⁴² patří k iniciátorům protestů ve formě školních stávek za klima v Německu. V jednom případě je analyzován rozhovor provedený s oběma naposledy jmenovanými aktivisty.⁴³ Dále analýza vychází z rozhovorů s Clarou Mayer,⁴⁴ Sebastianem Griemem⁴⁵ a Quang-Anh Paaschem,⁴⁶ kteří aktivně vystupují jako mluvčí FFF.

Analýza a její struktura popsaného materiálu vychází z teoretického rámce, jímž je framing – čili zvolené interpretační rámce, s nimiž hnutí pracuje a komunikuje je na veřejnost. Aktéři hnutí jsou ti, kdo se účastní rámovacího procesu a mají hlavní podíl na tvorbě výsledných interpretačních rámců. Soudržnost výsledných rámců, jejich vnitřní provázanost spolu s dalšími faktory ovlivňují, zda případná mobilizace bude úspěšná.⁴⁷ Právě kvůli jmenovanému působení

---

³⁹ DÖRNFELDER, Andreas. Mit dieser Rede stellte Clara Mayer den VW-Boss bloß. *Orange by Handelsblatt* [online]. 15.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://orange.handelsblatt.com/artikel/60616>.

⁴⁰ Hauptversammlung 2019 RWE AG „Sie haben nicht verstanden, in welcher Krise wir sind“: Rede von Luisa Neubauer. *Kritische Aktionäre* [online]. 03.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.kritischeaktionaeere.de/rwe/sie-haben-nicht-verstanden-in-welcher-krise-wir-sind-rede-von-luisa-neubauer/>.

⁴¹ RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“ *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

⁴² HENSEN, Lea. "Fridays for Future"-Organisator Basel: "Altmaier und Scheuer sind für mich Zyniker." *SPIEGEL Panorama* [online]. 21.02.2020 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/klimaaktivist-jakob-blasel-die-minister-altmaier-und-scheuer-sind-fuer-mich-zyniker-a-94d084bb-764d-4e8e-8298-02b6ebaf301d>.

⁴³ ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

⁴⁴ UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

⁴⁵ SAWICKI, Peter. Fridays for Future „Das 1,5-Grad-Ziel ist unverhandelbar.“ *Deutschlandfunk* [online]. 20.09.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-das-1-5-grad-ziel-ist-unverhandelbar.694.de.html?dram:article_id=459245.

⁴⁶ RAHMLOW, Axel. Klimaschutz und Weihnachten. Konsumverzicht mit der Moralkеule? *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 20.12.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/klimaschutz-und-weihnachten-konsumverzicht-mit-der.2165.de.html?dram:article_id=466455.

⁴⁷ SNOW, David a BENFORD, Robert. *Ideology, Frame Resonance, and Participant Mobilization*. S. 213.

je důležité se analýzou interpretačních rámců zabývat, neboť její výsledky mohou přinést nový pohled na zkoumanou oblast vědeckého zájmu.

1.2 Metodologická omezení

Zde je namístě zmínit, že způsob, jakým byla analýza využívaných rámců hnutím FFF a jeho členy provedena, s sebou přináší určitá omezení týkající se platnosti uvedených zjištění. Nutno připomenout, že hnutí FFF se neustále vyvíjí a jeho veřejné působení v době psaní této práce neutichlo. Tato práce je časově ohraničena únorem 2020, přičemž tento časový bod byl zvolen z důvodu vypuknutí celosvětové pandemie covid-19, která měla za následek výraznou proměnu veřejného života. Následně se například kromě jiného konaly globální stávky za klima prostřednictvím sociálních sítí na internetu. Mimoto došlo rovněž k zahájení ostrého provozu uhelné elektrárny Datteln 4 a jejímu napojení do energetické sítě. S ohledem k těmto stále se vyvíjejícím událostem je nutné brát v potaz, že může dojít například k disociaci hnutí, adaptaci osvojených strategií či radikalizaci požadavků atd. Jmenované faktory však neubírají na významu provedené analýze.

Jedná se o kvalitativní výzkum, z čehož vyplývají další s tím související omezení, týkající se například limitované reprezentativnosti. Předkládaná práce si klade za cíl blíže analyzovat využívané rámce z hlediska hlavních úloh interpretačního rámování, tj. prognózy, diagnózy a motivace. Analýza spočívá v rozboru vybraných projevů přednesených na demonstracích FFF a rovněž rozhovorů poskytnutých mluvčími hnutí uveřejněných v médiích, jež jsou přístupné v online podobě na internetu. Dále je důležité zohlednit, že takto získané závěry nemusejí nutně reflektovat skutečnou situaci. Takto ji pouze vnímají a navenek prezentují členové hnutí v citovaných promluvách. Jde tedy spíše o vhled do jejich nazírání klimatické krize a o následné prezentování a komunikaci na veřejnost. Například aktivisté FFF v jiných zemích než v Německu mohou mít pohled na danou problematiku relativně diferencovaný, což skýtá prostor pro další výzkum. Zároveň je vhodné v tomto kontextu zmínit, že zevrubný výzkum tohoto fenoménu není v silách diplomové práce. Ještě komplexněji proniknout do německé odnože hnutí by umožnily například strukturované rozhovory s vybranými zástupci hnutí, avšak i přesto, že se práce neubírá tímto směrem, přináší informativní zjištění a nový pohled na analyzované hnutí FFF.

Dále je na tomto místě zapotřebí uvést, že jednotlivé zkoumané rámce (tj. diagnostický, prognostický a motivační) jsou vzájemně propojené a nelze najít ostrou hranici mezi nimi. Jinými slovy řečeno dochází k jejich intenzivnímu prolínání.

2 Koncepční rámec

2.1 Teorie sociálních hnutí

Teorie sociálních hnutí se během posledních desetiletí intenzivně vyvíjely. Zásadní obrat pro ně představovaly události 60. a 70. let, kdy přišla vlna intenzivních protestů. Nevídané pozornosti se dostalo studentskému hnutí. Následovala hnutí environmentální či hnutí za práva sexuálních menšin, což mělo za následek vznik rozličných teorií zabývajících se problematikou protestů a hnutí, přičemž každá z nich klade důraz na jiné aspekty zkoumání.

Diani definuje čtyři základní dimenze sociálních hnutí: síť neformálních interakcí, sdílená přesvědčení a solidarita, kolektivní jednání týkající se konfliktních problémů a jednání, které primárně stojí mimo institucionální sféru a rutinní procedury sociálního života. Sociální hnutí zahrnuje kolektivní identitu sdílenou aktéry zapojenými do interakce. Nemusí se však jednat o stoprocentní názorovou shodu. Poslední dimenze, tj. institucionalizace, může nabývat různých forem, organizační charakter se mění v závislosti na fázi vývoje hnutí. Jako vhodnou definici Diani uvádí: „Sociální hnutí je sítí neformálních interakcí mezi pluralitou individuí, skupin nebo organizací angažovaných v politických nebo kulturních konfliktech na základě sdílené kolektivní identity.“⁴⁸ Tato specifikace umožňuje odlišit sociální hnutí od jiných podobných skupin, avšak odlišení není od jiných fenoménů vždy úplně stoprocentní. Charles Tilly zdůraznil jiný aspekt, za sociální hnutí považoval skupinu lidí identifikovaných jejich vazbou k určitému souboru přesvědčení.⁴⁹ Anthony Giddens uvádí definici, ve které sociální hnutí popisuje jako „kolektivní snahu o prosazení společného zájmu nebo dosažení společného cíle prostřednictvím kolektivní akce mimo sféru etablovaných institucí.“⁵⁰ Hranice, co je, a co už není sociální hnutí, jsou však velice nejasné a teorie nedokáže vždy v celé šíři uchopit realitu. O kolektivní identitě rovněž není možné hovořit ve všech případech.

---

⁴⁸ ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. S. 27–29.

⁴⁹ Tamtéž, s. 110.

⁵⁰ Tamtéž, s. 30–31.

Dále je důležité si definovat tzv. protestní události, u nichž kolektivní identita také hraje významnou roli. U sociálních hnutí však na rozdíl od protestních událostí přetrvává síť vztahů mezi účastníky i po skončení protestní akce.⁵¹ Protestní událost je shromáždění nejméně tří lidí, kteří se sejdou na veřejném místě, aby artikulovali požadavky, týkající se zájmů institucionálního nebo kolektivního aktéra.⁵²

Hnutí většinou nemají striktně specifikované stanovy, které by upravovaly členství, financování nebo vedoucí funkce. To má za následek flexibilitu, ale také značnou nestabilitu. Relativně snadno vznikají i zanikají. Jejich hlavní zaměření se orientuje na tvorbu protestů. Dalším specifikem je jejich difúznost, a to programová i strukturní.⁵³

Zástupci hnutí se prezentují jako jednotní, odhodlaní a prohlašují, že za nimi stojí početná podpora.⁵⁴ Za příklad jednoty se dá považovat používání jednotného písma, odhodlanost dokazuje například účast na demonstracích i v zimním období nebo pokračování v iniciativě navzdory tomu, že se zatím nedostávají výsledky. Hnutí se často obracejí na vládní politiky, ale jejich cílem je oslovit i firmy nebo náboženská uskupení. Hlavním cílem sociálních hnutí není pouze stát. Působí na regionální, národní či mezinárodní úrovni.⁵⁵

Některá hnutí, jež mají stejný či podobný záměr, spolupracují a utvářejí efektivní aliance či koalice, což vyžaduje značné úsilí všech zúčastněných stran. V jiných případech spolu hnutí navzdory stejným zájmům soupeří. Mobilizují své síly a vytvářejí aliance ochotně, pokud je k tomu nutí okolnosti, například nově vzniklá hnutí, která mají opačné cíle.⁵⁶

Jinými slovy lze konstatovat, že snahou hnutí je prosadit určité sociální změny. Mimo institucionalizované instituce využívají i neinstitucionalizované struktury jako například demonstrace, petice, veřejná prohlášení a události. Sociální hnutí upozorňují na různé problémy současnosti a snaží se působit na veřejné mínění. Rozdílné definice poukazují pouze na rozdílné přístupy, které si neprotiřečí, ale kladou důraz na jiné aspekty. V následující části budou

---

⁵¹ Tamtéž, s. 30.

⁵² CÍSAŘ, Ondřej. *Politický aktivismus v České republice: sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. S. 19.

⁵³ BROKL, Lubomír et al. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. S. 33–34.

⁵⁴ TILLY, Charles a WOOD, Lesley. *Social Movements, 1768–2012*. S. 5.

⁵⁵ Tamtéž, s. 4.

⁵⁶ STAGGENBORG, Suzanne a RAMOS, Howard. *Social movements*. S. 10.

popsány teorie, které ke zkoumání sociálních hnutí přistupují relativně odlišným způsobem v závislosti na historickém kontextu a kulturních odlišnostech. Níže jmenované teorie kladou důraz na rozdílné analytické otázky a soustředí se na jiné aspekty. Jsou nezbytné pro bližší pochopení zrodu a vývoje hnutí.

Mezi první pokusy teoretiků o analýzu patří teorie kolektivního chování.⁵⁷ Hlavní teze spočívá v tvrzení, že sociální hnutí vzniká jako výsledek určitého kulturního nebo strukturálního selhání. V jiných případech jejich vznik podnítl dramatické události, rychlé sociální změny nebo přírodní katastrofy. Tato teorie připisuje důležitou roli tomu, že aktivisté sdílejí společná přesvědčení. Mimo jiné je u této teorie zmiňována také existence již etablovaných organizací, které pomohou sociálním hnutím se zrodit, například tím, že jim poskytnou členskou základnu. Důraz je kladen na psychické rozpoložení účastníků. Do tohoto přístupu se řadí početné množství jednotlivých škol, které se od sebe navzájem různí.⁵⁸

Následující kapitoly představí vlivné teoretické perspektivy, které reagovaly na vývoj sociálních hnutí a snažily se objasnit jejich vznik, strukturu a v neposlední řadě také motivy ovlivňující jejich projevy. Jedná se o teorii tzv. nových sociálních hnutí (new social movements), teorii mobilizace zdrojů (resource mobilization), teorie struktury politických příležitostí (political opportunities structure). Tyto teorie nejsou celistvé, zahrnují mnoho podobných přístupů. Existují i další důležité teorie, avšak cílem této práce vzhledem k jejímu rozsahu není je všechny obsáhnout, ale pouze představit ty nejdůležitější z nich a uvést tak téma do teoretického kontextu.

2.1.1 Teorie nových sociálních hnutí

Tato teorie má svůj původ na evropském kontinentu.⁵⁹ Jedná se o hnutí, jež se zrodila v postindustriálním období kapitalismu. Mezi nová sociální hnutí se řadí environmentální, feministická, mírová, etnická a studentská hnutí, a kromě jiných také hnutí bojující za práva

---

⁵⁷ Tamtéž, s. 16.

⁵⁸ Tamtéž, s. 16.

⁵⁹ ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. S. 38–39. STAGGENBORG, Suzanne a RAMOS, Howard. *Social movements*. S. 27.

homosexuálů. Jsou utvářena těmito konstitutivními znaky: ideologie, sociální báze, motivace k participaci, organizační struktury a politický styl. Jejich ideologie se vyznačuje bojem proti konzumu, a naopak je kladen důraz na kvalitu života, demokratickou participaci a identitu. Sociální báze je třídně nespecifická, což souvisí s tématy, na která se tato hnutí zaměřují, neboť ta svou relevancí oslovují velké množství lidí. Motivací k účasti je snaha vyjádřit vlastní stanovisko k určitému problému. Organizační struktura se vyznačuje otevřeností, decentralizací a také demokracií. Nemají složitou hierarchii a ani nejsou příliš organizačně strukturovaná. Nová sociální hnutí zůstávají mimo institucionalizovanou politickou sféru, zachovávají si nezávislost, což jim dává možnost neuzavírat kompromisy. Neinstitutionalizované formy jednání jsou protesty či jiné akce, jejichž cílem je občanská odezva.⁶⁰

Tematizujeme-li protesty, je nutné zmínit i mobilizační a transakční či advokační kapacitu.⁶¹ Mobilizační kapacita je schopnost mobilizovat jednotlivce. Transakční (advokační) kapacita představuje schopnost utvářet meziorganizační sítě, spolupracovat a začlenit se do politického procesu. Právě s těmito dimenzemi souvisí kategorie nový transakční aktivismus, který se vztahuje na nová sociální hnutí. Je definován relativně nízkou kapacitou mobilizační a vysokou kapacitou advokační.⁶² Transakční aktivismus je schopnost vstupovat do transakcí s jinými nestátními aktéry i s reprezentanty oficiálních politických institucí.⁶³ Transakční aktivisté často jako formu protestu volí demonstrace, petice, performance či výstavy. Jejich nejčastější požadavky se týkají ekologie a lidských práv a celkově jsou postmaterialisticky orientované.⁶⁴

Alberto Melucci specifikoval kolektivní identitu nových sociálních hnutí.⁶⁵ Společné cíle a zájmy aktérů jsou na prvním místě, neméně důležitá je také solidarita a pocit sounáležitosti. Na Melucciho navázaly nedávné výzkumy, které se snažily vyřešit nedostatky v této oblasti. Převzaly jeho pojetí kolektivní identity, kde hraje významnou roli přátelství mezi

---

⁶⁰ ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. S. 38–39. STAGGENBORG, Suzanne a RAMOS, Howard. *Social movements*. S. 27.

⁶¹ ČÍSAŘ, Ondřej. *Politický aktivismus v České republice: sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. S. 9–10.

⁶² Tamtéž, s. 9–10.

⁶³ Tamtéž, s. 28.

⁶⁴ Tamtéž, s. 38.

⁶⁵ ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. S. 86. STAGGENBORG, Suzanne a RAMOS, Howard. *Social movements*. S. 28.

aktéry a emoce, a snaží se s její pomocí definovat zájmy, vznik hnutí, motivaci členů nebo kulturní dopady. Hlavní důraz je kladen na emoce.⁶⁶

2.1.2 Teorie mobilizace zdrojů

Tato teorie, která vznikla v USA, stojí v opozici vůči teorii nových sociálních hnutí a vyvinula se z kritiky teorie o kolektivním chování.⁶⁷ Ukázalo se totiž, že společenské restriktce a ani nespokojenost jednotlivců, což byl jeden z hlavních bodů právě zmíněné teorie, nevede přímo ke kolektivní akci. Nová perspektiva naopak zdůrazňuje politický aspekt. Jedinec je vnímán jako racionální aktér, jenž prosazuje svůj názor.⁶⁸ Hlavním pilířem této teorie je kalkulace zisků a ztrát, které jedinec zvažuje při účasti na akcích. Teorie mobilizace zdrojů se snaží pochopit kolektivní jednání aktérů organizací, zdroje a politické příležitosti.⁶⁹ Jak název napovídá, hlavním předmětem zkoumání je, jak se hnutí v počáteční fázi mobilizuje. Jinými slovy, jak a které prvky umožní jeho zrod.

Podle Oberschalla vysvětlují vznik, vývoj i zánik sociálních hnutí následující body:⁷⁰

1. změny v základních podmínkách života,
2. změny v přesvědčeních, hodnotách, aspiracích a očekáváních,
3. změny ve schopnosti jednat kolektivně,
4. změny v příležitostech úspěšně provést akci.⁷¹

2.1.3 Teorie struktury politických příležitostí

Klíčovou myšlenkou této teorie je fakt, že aktivity a úspěch hnutí ovlivňují kontextuální neboli vnější faktory. Právě okolnosti a konkrétní situace působí na to, zda a jak se konkrétní

---

⁶⁶ ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. S. 86. STAGGENBORG, Suzanne a RAMOS, Howard. *Social movements*. S. 28.

⁶⁷ ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. S. 96–97.

⁶⁸ STAGGENBORG, Suzanne a RAMOS, Howard. *Social movements*. S. 20–21.

⁶⁹ ZNEBEJÁNEK, František. *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. S. 96–97.

⁷⁰ Tamtéž, s. 101.

⁷¹ Tamtéž, s. 101.

uskupení budou vyvíjet. Mají vliv na to, jaký dopad aktivity budou mít.⁷² McAdam do úzce pojatého konceptu politické příležitosti začleňuje mimo jiné otevřenost institucionálního politického systému; přítomnost elit podporujících požadavky hnutí či ochotu a schopnost státního aparátu využít represí.⁷³

Struktura politických příležitostí určuje široké spektrum faktorů, například použité strategie nebo i šanci na úspěch. Skupiny jednájí na základě vyhodnocení kontextuálních faktorů, kalkulují možná rizika a naděje na úspěch.⁷⁴ Pojetí příležitostí se u jednotlivých autorů liší. Významnou roli hraje také tzv. diskurzivní příležitost, která spočívá v tom, že úspěch sociálních hnutí se odvíjí od stavu veřejné debaty a naladění veřejného mínění.⁷⁵

2.1.4 Framing

Tato práce vychází v analytické části především z teorie rámování (framing), která se vyvíjela již od 70. let, pozornost si však získala až během 90. let. Framing si klade za cíl vysvětlit, co je příčinou úspěšné mobilizace. Tento přístup poukazuje na význam dynamiky a procesuální charakter vývoje hnutí.⁷⁶ Snow a Benford definují rámování jako „připisování významu a interpretování důležitých událostí a okolností, jehož účelem je mobilizovat potenciální přívržence a demobilizovat odpůrce“.⁷⁷ Frame neboli interpretační rámec funguje jako prvek, jehož prostřednictvím lidé vnímají realitu. To, jak sociální hnutí dokáže pracovat s interpretačními rámci, ovlivňuje úspěch mobilizace, její pokračování a směřování. Následující termíny s tímto konceptem dále pracují. K přemostování (frame bridging) dochází, pokud aktéři sociálních hnutí slučují podobné interpretační rámce. U zesilování (frame amplification) se jedná o snahu ozřejmit konkrétní interpretační rámec okolí. Jinými slovy se jedná o srozumitelné a přitažlivé objasnění určitého rámce. V případě sociálních hnutí dochází

---

⁷² MEYER, David S. *Protest and political opportunities*. s. 126.

⁷³ MAZÁK, Jaromír. *Teorie sociálních hnutí: přehledová studie*. S. 18.

⁷⁴ KRIESI, Hanspeter et al. *New Social Movements in Western Europe*. S. xv.

⁷⁵ MAZÁK, Jaromír. *Teorie sociálních hnutí: přehledová studie*. S. 19.

⁷⁶ BENFORD, Robert a SNOW, David. *Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment*. S. 614.

⁷⁷ HRUBEŠ, Milan. *Metafory a rámování kolektivního jednání*. S. 4.

i k rozšiřování (frame extension) čili posunutí rámce na nové otázky a společností pocíťované úzkosti, například tím, že dojde k rozšíření argumentů určitého společenského problému, čímž může hnutí oslovit širší spektrum příznivců. Dalším prvkem je transformace (frame transformation) neboli snaha uchopit problém nově a jinak, než bylo do té doby obvyklé. Cílem transformace je změnit pohled veřejnosti na určitý problém.⁷⁸

I tato teorie zdůrazňuje sociální kontext a kulturní zázemí, od něhož se odvíjejí způsoby protestu a organizace. Sociální hnutí, organizátoři i účastníci protestů jsou navíc rozdílně ukotveni v sociální struktuře, od té se odvíjí možnosti aktivismu, které jsou dostupné s ohledem na jejich schopnosti.⁷⁹

K procesu rámování dochází mezi hlavními představiteli hnutí a členy při jejich vzájemné komunikaci, ať už písemné, nebo ústní, například při setkávání, a k tomu navíc dochází v rámci kulturního a strukturálního kontextu. Jedná se o specifické hodnoty, názory, ideologie. Významnou roli hrají také média, opačně zaměřená hnutí a osoby, na něž se hnutí obracejí.⁸⁰ Zároveň se interpretační rámec konkrétního hnutí může v čase proměňovat.⁸¹

Sociální hnutí věnují určité úsilí a čas, aby vytvořila konkrétní verze reality ve formě obrazů, které přijímají za své a jejichž prostřednictvím působí na své okolí a snaží se ho takto ovlivnit a získat na svou stranu. Nutno podotknout, že sociální hnutí nejsou uvnitř mnohdy zcela jednotná. Může například existovat sdílený cíl, ale mohou se vyskytovat neshody, jaké cesty a strategie pro dosažení daného cíle zvolit. Ne všichni lidé podílející se na aktivitě hnutí nutně musejí sdílet shodné rámce či interpretace reality. Nicméně interpretační rámce mají klíčový význam pro dynamiku hnutí, neboť mají potenciál vyústit v kolektivní akci. Na druhou stranu rámce umožňují lidem se zorientovat a identifikovat to, čemu je přikládán význam.⁸²

---

⁷⁸ MAZÁK, Jaromír. *Teorie sociálních hnutí: přehledová studie*. S. 21–22.

⁷⁹ ZALD, Mayer et al. *Comparative Perspectives on Social Movements*. S. 266–267.

⁸⁰ SNOW, David. *Elaborating the Discursive Contexts of Framing: Discursive Fields and Spaces*. S. 22–23.

⁸¹ SNOW, David et al. *The Framing Perspective on Social Movements: Its Conceptual Roots and Architecture*. S. 400.

⁸² BENFORD, Robert. *Frame Disputes within the Nuclear Disarmament Movement*. S. 678.

Rámování má několik základních úloh. Mezi hlavní úlohy interpretačního rámování patří diagnóza (definování problému), prognóza (návrh řešení problému) a motivace (pohnutky aktivismu). Hovoří se tudíž o diagnostickém, prognostickém a motivačním rámci.⁸³

Diagnostické rámování představuje proces, během kterého je určitý fenomén nebo událost označena za problém. Dochází také k hledání možných příčin a specifikování viníků. Roli zde hraje také pocíťovaná nespravedlnost. Snow a Benford uvádějí jako příklad mírová hnutí, která jako nebezpečí pocíťují jaderný výbuch. Příčiny mohou být technologické, politické, ekonomické a morální.⁸⁴

Úkolem prognostického rámování je nastínit možná řešení problému. Důležité je také stanovení cílů a strategií, jak je realizovat. Jinak řečeno, dojde k vymezení kroků, které je nutné učinit pro zlepšení. Pokud je jako příčina jaderného výbuchu vnímána technologie, navrhovaným řešením může být například návrat k přírodě. Je-li za viníka situace označena politika, pak by například mezinárodní instituce nebo soudnictví patřily k myslitelným řešením.⁸⁵

Motivační rámování se týká mobilizace, neboť diagnóza ani prognóza automaticky nevedou ke kolektivní akci. Motivační rámování spočívá v přesvědčení konkrétních osob k aktivitě, například apelováním na morální zodpovědnost jednotlivce.⁸⁶

---

⁸³ BENFORD, Robert a SNOW, David. *Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment*. S. 615.

⁸⁴ SNOW, David a BENFORD, Robert. *Ideology, Frame Resonance, and Participant Mobilization*. S. 200.

⁸⁵ Tamtéž, s. 201.

⁸⁶ Tamtéž, s. 202.

3 Diagnostické rámování

Za jeden z centrálních motivů, který se napříč projevy aktivistů hnutí FFF opakuje znovu a znovu, lze označit klimatickou změnu. Tento problém se objevuje společně s dalšími souvislostmi, kterých je celá řada. Mnohdy je explicitně přiznáno, že se jedná o člověkem způsobený jev. Ten je dále rámován jako existenciální krize, s níž je spojována otázka přežití planety Země, pokud nebudou učiněna nezbytná opatření směřující ke zmírnění dopadů klimatické změny. Pro současné i budoucí generace představuje klima, resp. jeho oteplování, reálné ohrožení. Navzdory tomu dle názoru FFF nejsou činěna žádná opatření, aby byl dodržen závazek zamezit oteplení planety o více než 1,5 °C.⁸⁷ K Zemi se aktivisté FFF odkazují jako k domovu, který je jen jeden a nelze ho nijak nahradit, jelikož žádná planeta B neexistuje. Toto heslo se často objevovalo mezi nápisy demonstrujících.

„Není těžké pochopit, že tato planeta je náš domov a že si ho právě ničíme.“⁸⁸

„Jak jistě víte, klimatická změna představuje reálné ohrožení pro nás i pro budoucí generace.“⁸⁹

„Máme ale jen jednu [planetu, pozn. aut.] a (jak vidím na plakátech) neexistuje žádná planeta B.“⁹⁰

Aktivisté tematizují také důsledky, které s sebou klimatická krize přinese.⁹¹ Napříč projevy lze pozorovat obavy, že lidé nepochopili důsledky klimatické krize v celém rozsahu.

---

⁸⁷ OFFENER BRIEF AN FRAU EISENMANN. *Fridaysforfuture.de* [online]. 11.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-an-frau-eisenmann/>.

⁸⁸ Es ist nicht schwer zu verstehen, dass dieser Planet unsere Lebensgrundlage ist und wir dabei sind, diesen Planeten zu zerstören.

ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

⁸⁹ Wie Sie wissen, ist der Klimawandel eine reale Bedrohung für uns und künftige Generationen. OFFENER BRIEF AN FRAU EISENMANN. *Fridaysforfuture.de* [online]. 11.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-an-frau-eisenmann/>.

⁹⁰ Wir haben aber nur eine, und (wie ich auf den Plakaten lese) es gibt auch keinen Planeten B. Benjamin Janke (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19-benjamin-janke>.

⁹¹ Mara Freiberg vorgetragen von Agnes Vokshi (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/15-11-2019-f>.

Například aktivistka FFF Clara Mayer se domnívá, že si lidé neuvědomují, jaké dopady na prosperitu, zdraví obyvatel bude krize mít.⁹²

„Nejvíce šokující je to, že klimatická změna je vnímána jako nějaké budoucí ohrožení.“⁹³

Dále alarmují, že již nyní lidé silně pocítují důsledky globálního oteplování, jmenovány jsou konkrétní projevy, například výpadky sklizní, neúnosné zdražení potravin, nárůst nemocí atd. Počet obyvatel, jež klimatická změna připraví o domov, se v analyzovaných projevech liší. Častější hurikány, povodně, změna ekosystémů, masivní vymírání druhů, nedostatek vody – to je jen několik z mnoha bodů, které jsou prezentovány jako ničivé důsledky, jež nejvíce dopadnou na ty, kteří na jejím vzniku mají nejmenší podíl.⁹⁴

„Škody, které s sebou klimatická změna přinese, zasáhnou každého z nás, ale nejvíce se dotkne chudých a těch, kteří ji nezpůsobili.“⁹⁵

Klimatická změna je uznávána jako člověkem způsobený fenomén, což je uznáváno napříč hnutím FFF. Člověk k prohlubování krize výrazně přispěl a stále přispívá svým životním stylem. Zmiňována je lidská pohodlnost i touha po zisku. Aktivisté problém přirovnávají k tomu, že lidstvo si samo pod sebou podřezává větev. Někteří přiznávají, že i mladí lidé mají podíl na procesu globálního oteplování.⁹⁶ V projevech se obracejí i na jednotlivce, kteří nejsou ochotni přispět v boji proti změně klimatu svou malou částí.⁹⁷

---

⁹² UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

⁹³ Das Schockierendste ist jedoch, dass der Klimawandel als eine zukünftige Bedrohung betrachtet wird. Daniel Stoll (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/kopie-von-24-05-19-agnes-vokshi>.

⁹⁴ Daniel Stoll (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/kopie-von-24-05-19-agnes-vokshi>.

⁹⁵ Der Schaden, den der Klimawandel unwiderruflich mit sich bringt, wird jeden von uns treffen, aber am Meisten werden die Unschuldigen und die Armen damit zu kämpfen haben. Daniel Stoll (12.07.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/12-07-daniel-stoll>.

⁹⁶ ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

⁹⁷ Mara Freiberg vorgetragen von Agnes Vokshi (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/15-11-2019-f>.

„Všem přítomným by mělo být jasné, že klimatická změna byla původně zcela přírodním jevem, avšak v současné době ji zásadním způsobem zesiluje a urychluje člověk.“⁹⁸

„Klimatická změna je člověkem způsobený jev, kvůli kterému tady všichni jsme a který zavinil to, že jsme všichni na stejné lodi.“⁹⁹

„Klimatická změna způsobená činností člověka představuje pro naši planetu a celé lidstvo největší ohrožení a výzvu 21. století a všech dob vůbec.“¹⁰⁰

Jako mnohem palčivější problém než samotná klimatická krize je však pocíťována nečinnost politiků, kteří sice slibují, že podniknou patřičné kroky, k realizaci těchto proklamací dochází ale o několik let později. Vydaným opatřením je navíc vytýkáno, že jsou neefektivní a málo ambiciózní. V centru pozornosti je především to, že klimatické krizi je v politické agendě věnován velmi malý zájem. Vládě je vyčítáno, že nepřináší komplexní řešení.¹⁰¹ Politici jsou z výše uvedených důvodů ti, kterým je současný tristní stav aktivisty kladen za vinu. Tematizován je mimo jiné také nezájem politiků řešit ochranu klimatu a jejich mlčení na toto téma, kritiku sklidili političtí představitelé z Německa i z ostatních států. Mnohdy aktivisti zmiňují jména konkrétních představitelů veřejné moci, kteří dle jejich názoru selhali. Politici podle aktivistů neporozuměli závažnosti problému v celé jeho šíři a nechtějí přijmout, že je nezbytné učinit zásadní změny, a to co nejrychleji. Podle Luisy Neubauer, která vystupuje jako jedna z mluvčích FFF, se politika a průmysl odvolávají na zachování pracovních míst, přičemž na druhé straně obnovitelné zdroje s sebou nesou také pracovní příležitosti.

---

⁹⁸ Doch sollte allen Anwesenden klar sein, dass Klimawandel ursprünglich durchaus eine natürliche Erscheinung war, jedoch nun gravierend durch Menschen verstärkt und beschleunigt wird.

Agnes Vokshi (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/kopie-von-03-05-19-benjamin-janke>.

⁹⁹ Der Klimawandel - eine menschengemachte Tatsache, wegen der wir alle hier sind, die uns alle in einem Boot sitzen lässt.

Lisette Breyer (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/15-11-2019-lisette-breyer>.

¹⁰⁰ [...] der menschengemachte Klimawandel stellt für unseren Planeten, und die gesamte Menschheit, die größte Bedrohung und Herausforderung des 21. Jahrhunderts und darüber hinaus dar.

Daniel Stoll (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/kopie-von-24-05-19-agnes-vokshi>.

¹⁰¹ Mara Freiberg vorgetragen von Agnes Vokshi (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/15-11-2019-f>.

Argumenty užívané velkými koncerny a politiky jsou vyhodnocovány jako krátkozraké. Celý problém se měl řešit již dříve.¹⁰²

„Jak je možné, že se naše vláda neřídí podle širokého konsensu vědců? To jednoznačně svědčí o nekompetentnosti!“¹⁰³

„Politika a průmysl se schovávají za 20 000 pracovních míst. To je absurdní [...]“¹⁰⁴

Nedostatek politické vůle vedl k tomu, že v oblasti ochrany klimatu nebyla učiněna potřebná opatření, nýbrž byla vedena pouze jednání a pořádány konference, které nepřinesly žádné výsledky.¹⁰⁵ Kritizováno je ignorování závazků Pařížské dohody a kromě toho rovněž nově schválená opatření vlády v boji proti klimatickým změnám, tzv. Klimapaket. Spolkové vládě je v tomto případě vytýkáno, že opatření nejsou dostatečná. Politika dle apelu, kterým se představitelé FFF obracejí na politické lídry, „zaspala“. Příliš pomalé tempo nenapomáhá tomu, aby Německo jako spolehlivý partner dostalo svým závazkům.¹⁰⁶ Vzhledem k tomu, že je okolními státy považováno za vyspělý stát s prosperující ekonomikou, by navíc mělo jít příkladem a ukazovat ostatním směr, kudy se dále ubírat.¹⁰⁷

„Německá spolková vláda činí příliš málo. [...] Na evropské úrovni patří Německo k několika málo zemím, které opakovaně podrývají veškeré evropské úsilí k ochraně klimatu.“¹⁰⁸

---

¹⁰² ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

¹⁰³ Wie kann es sein, dass unsere Regierung nicht auf einen weltweiten Konsens der Wissenschaftler hört? Das zeugt eindeutig von Inkompetenz!

Mara Freiberg vorgetragen von Agnes Vokshi (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/15-11-2019-f>.

¹⁰⁴ Die Politik- und Industrieelite versteckt sich hinter 20.000 Arbeitsplätzen. Das ist absurd, [...]. ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z:

<https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

¹⁰⁵ OFFENER BRIEF: JUGEND FORDERT SCHNELLSTMÖGLICHEN KOHLEAUSSTIEG UND ECHTE ZUKUNFTSPOLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. 23.01.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-jugend-fordert-schnellstmoglichen-kohleausstieg-und-echte-zukunftspolitik/>.

¹⁰⁶ OFFENER BRIEF AN DIE BUNDESREGIERUNG. *Fridaysforfuture.de* [online]. 04.10.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-klimakabinett/>.

¹⁰⁷ Benjamin Janke (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19-benjamin-janke>.

¹⁰⁸ Doch die deutsche Bundesregierung tut zu wenig. [...] auf europäischer Ebene gehört Deutschland zu einem der wenigen Länder, die immer wieder europäische Bestrebungen zum Schutz des Klimas untergraben.

Dle vyjádření Jakoba Blasela, který v médiích vystupuje jako jedna z hlavních tváří FFF, například chybí efektivní zákony a cesta ke klimatické neutralitě je zbytečně prodlužována. Nespokojený je také s tím, že jako odškodné jsou vypláceny miliardy uhelným koncernům, přičemž tyto finance by bylo možno lépe investovat například do restrukturalizace průmyslu. Dále zmiňuje i omezení zpomalující rozvoj energie z obnovitelných zdrojů. Mimoto poznamenává, že významný podíl na takovéto neefektivní klimatické politice nesou současné vládnoucí strany – CDU a SPD. Konkrétně nesouhlasí s názory ministra hospodářství Petera Altmaiera, jehož hlavním cílem je hospodářský růst. Podobnou optikou je vnímán i ministr dopravy, Andreas Scheuer, jenž hovoří o „potěšení z jízdy“, a to navzdory klimatické krizi, jejíž projevy je možné pozorovat již v současné době.¹⁰⁹

„Na jedné straně máme CDU, která se snaží docela hodně omezit pokrok a změnu, a na druhé straně SPD, která je příliš zbabělá na to, aby jasně vymezila své stanovisko.“¹¹⁰

Podle Clary Mayer, jež aktivně vystupuje v médiích jako mluvčí FFF, se v případě klimatické změny jedná o fenomén, který se dotýká celé společnosti a politici nejsou schopni tuto zprávu přiměřeně zprostředkovat voličům. Například SPD dle jejího názoru označuje jako sociální konflikt pouze řešení krize, ačkoliv podle slov Mayer tento konflikt ztělesňuje krize sama o sobě. Proto je nutné neustále vysvětlovat, že to zasáhne budoucnost lidí a jejich děti.¹¹¹ Političtí představitelé v očích aktivistů FFF nepochopili závažnost krize a ani nedisponují základními znalostmi řešené problematiky. Jejich komunikace problému na veřejnost je značně nedostačující.

Benjamin Janke (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19-benjamin-janke>.

¹⁰⁹ HENSEN, Lea. "Fridays for Future"-Organisator Basel: "Altmaier und Scheuer sind für mich Zyniker." *SPIEGEL Panorama* [online]. 21.02.2020 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/klimaaktivist-jakob-blasel-die-minister-altmaier-und-scheuer-sind-fuer-mich-zyniker-a-94d084bb-764d-4e8e-8298-02b6ebaf301d>.

¹¹⁰ Wir haben auf der einen Seite eine CDU, die ganz viel Wandel und Fortschritt verhindern will, und auf der anderen Seite eine SPD, die zu feige ist, klare Kante zu zeigen.
HENSEN, Lea. "Fridays for Future"-Organisator Basel: "Altmaier und Scheuer sind für mich Zyniker." *SPIEGEL Panorama* [online]. 21.02.2020 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/klimaaktivist-jakob-blasel-die-minister-altmaier-und-scheuer-sind-fuer-mich-zyniker-a-94d084bb-764d-4e8e-8298-02b6ebaf301d>.

¹¹¹ UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

Co se zákonodárců týče, je jim vytýkáno, že poslouchají raději lobbisty než většinu obyvatel.¹¹² Na lobbismus je úzce navázán průmysl. Velké firmy a průmysl celkově jsou také vedle politiky pokládány za viníka aktuální situace. V této souvislosti je artikulována chamtivost a bezohlednost průmyslových koncernů. Například Luisa Neubauer ve svém projevu na setkání valné hromady RWE konaném 3. května 2019 v Essenu upozornila, že nynější nakládání s naší planetou bude jednou hodnoceno jako největší politické selhání, což označila za velký skandál. Akcionáři RWE jsou podle jejích slov spoluzodpovědní za zkázu planety, jelikož upřednostňují finanční obohacení na úkor ostatních, čímž připravují mladé lidi o budoucnost. Vedení firmy a akcionáři jsou rámováni jako malá elita, která profituje z drancování planety a znemožňuje její obývání pro budoucí generace. Apelovala, že se jedná o krizi, kterou je nutno brát vážně a na kterou musíme bezodkladně zareagovat.¹¹³ Ve svém projevu se obracela přímo na přítomné akcionáře:

„Nesete zodpovědnost jako žádná jiná skupina akcionářů za katastrofu, která už dnes přesahuje hranice naší planety. Prodáváte svou zodpovědnost za pár centů zisku.“¹¹⁴

Podobnou strategii zvolila i Clara Mayer, když během svého projevu na setkání valné hromady Volkswagenu 14. května 2019 v Berlíně kritizovala manažery a akcionáře této společnosti. Prohlásila, že krizi nezpůsobila současná mladá generace, protože doposud o ničem nerozhodovala. Přítomným v sále kladla za vinu, že se nesnaží dostatečně a že jejich touha po zisku tvrdě zatíží budoucí generace. Volkswagen jako průmyslový koncern reaguje

---

¹¹² UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

¹¹³ Hauptversammlung 2019 RWE AG „Sie haben nicht verstanden, in welcher Krise wir sind“: Rede von Luisa Neubauer. *Kritische Aktionäre* [online]. 03.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.kritischeaktionaeere.de/rwe/sie-haben-nicht-verstanden-in-welcher-krise-wir-sind-rede-von-luisa-neubauer/>.

¹¹⁴ Sie tragen wie keine andere Gruppe von Aktionären Verantwortung für das Desaster, das heute schon an den planetaren Grenzen rüttelt. Sie verkaufen Ihre Verantwortung für ein paar Cent Rendite. Hauptversammlung 2019 RWE AG „Sie haben nicht verstanden, in welcher Krise wir sind“: Rede von Luisa Neubauer. *Kritische Aktionäre* [online]. 03.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.kritischeaktionaeere.de/rwe/sie-haben-nicht-verstanden-in-welcher-krise-wir-sind-rede-von-luisa-neubauer/>.

velmi opožděně a není schopný dostát své zodpovědnosti, která pro něj vyplývá z jeho oblasti podnikání.¹¹⁵

„Jsem tady, abych vám řekla, že to, co děláte, nestačí. Jde to na účet životního prostředí a budoucnosti vašich dětí.“¹¹⁶

Na základě analýzy vyjádření a projevů FFF lze pozorovat, že odpovědnost za klimatickou katastrofu je přičítána vícero viníkům najednou. Rámování povětšinou obsahuje analogické prvky. Na otázku, kdo může za klimatickou krizi, se objevují odpovědi jako:

„Nezodpovědný konzum normálního občana, stejně tak velké firmy, které nechtějí nic měnit.“¹¹⁷

„Vinu za změnu klimatu podle mě nese vláda a průmysl. Mám pocit, že mnoho průmyslových podniků na ochranu životního prostředí kašle. Jde jim jen o to, mít co možná nejmenší náklady a nahrabat si co nejvíc peněz.“¹¹⁸

„Celosvětově 100 koncernů emituje 71 % celkového množství CO₂ a vlády (včetně té německé), které by tyto koncerny mohly regulovat, jsou příliš zkorumpované na to, aby něco změnily.“¹¹⁹

V rámci procesu hledání viníků lze zmínit ještě roli médií, která dle FFF rovněž selhala v plnění svého úkolu, tj. informování veřejnosti. Média nevěnovala ve zpravodajství klimatické krizi náležitou pozornost, téma bylo marginalizováno. Místo toho, aby média zveřejňovala informace o hrozící klimatické krizi, zajímají se především o kontroverze. Jakob Blasel z FFF

---

¹¹⁵ DÖRNFELDER, Andreas. Mit dieser Rede stellte Clara Mayer den VW-Boss bloß. *Orange by Handelsblatt* [online]. 15.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://orange.handelsblatt.com/artikel/60616>.

¹¹⁶ Ich bin hier, um Ihnen zu sagen: Was Sie hier tun, ist nicht genug. Es geht auf Kosten der Umwelt und der Zukunft Ihrer Kinder.

DÖRNFELDER, Andreas. Mit dieser Rede stellte Clara Mayer den VW-Boss bloß. *Orange by Handelsblatt* [online]. 15.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://orange.handelsblatt.com/artikel/60616>.

¹¹⁷ „Der unverantwortliche Konsum des normalen Bürgers sowie die großen Firmen die nichts ändern wollen“. Sommer, Moritz et al. *Fridays for Future. Profil, Entstehung und Perspektiven der Protestbewegung in Deutschland*. S. 15.

¹¹⁸ „Die Schuld am Klimawandel tragen für mich die Regierung und die Industrie. Ich habe das Gefühl, dass viele Industriebetriebe auf den Umweltschutz scheißen. Es geht nur darum so wenig Kosten wie möglich zu haben und so viel Geld wie möglich zu scheffeln.“

SOMMER, Moritz et al. *Fridays for Future. Profil, Entstehung und Perspektiven der Protestbewegung in Deutschland*. S. 16.

¹¹⁹ „100 Konzerne weltweit emittieren 71% des gesamten co2 und die Regierungen (unter anderem die deutsche) die diese Konzerne regulieren könnten sind zu korrupt um etwas zu ändern.“

SOMMER, Moritz et al. *Fridays for Future. Profil, Entstehung und Perspektiven der Protestbewegung in Deutschland*. S. 16.

vnímá jako problematické, že zpočátku se většina pozornosti soustředila na téma záškoláctví.¹²⁰ I Clara Mayer, podobně jako on, hodnotí negativně zkušenost s médii, protože zprvu média referovala hlavně o formě stávek – záškoláctví – a nebrala hnutí FFF seriózně.¹²¹

*„Hodně mě frustrovalo, jak se média zprvu pozastavovala nad způsobem, jakým jsme dávali najevo svůj hněv a zklamání, tedy školní stávky pro klima. Ještě horší bylo, že nás strašně bagatelizovali. A že jsme představovali pěkné záznamy pro televizi, a ne seriózní zprávy. A že naše potřeby a starosti vůbec nebrali vážně.“*¹²²

Častým motivem je generační konflikt, který FFF vědomě tematizuje. Mnoho starších lidí se podle jejich názoru chová neohleduplně, podle hesla „po nás potopa“. Je neakceptovatelné, aby klimatická krize nebyla řešena již nyní a aby bylo vše ponecháno na bedrech budoucích generací.¹²³ Mladí lidé jsou zčásti ti, kteří doteď nedisponovali politickou mocí a ani příležitostí cokoliv ovlivnit. Nikdo se jich neptal na jejich názor na situaci. S tím souvisí také heslo, jež bylo na demonstracích hlasitě skandováno: „*Wir sind hier, wir sind laut, weil ihr uns die Zukunft klaut.*“ To lze volně přeložit jako „*Jsme tady a je nás slyšet, protože nás připravujete o naši budoucnost*“.¹²⁴ Za dnešní hospodářský růst zaplatí příští generace, což je podle aktivistů nepřijatelné.¹²⁵ Také další výroky pracují s rámcem generačního konfliktu:

---

¹²⁰ HENSEN, Lea. "Fridays for Future"-Organisator Blasel: "Altmaier und Scheuer sind für mich Zyniker." *SPIEGEL Panorama* [online]. 21.02.2020 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/klimaaktivist-jakob-blasel-die-minister-altmaier-und-scheuer-sind-fuer-mich-zyniker-a-94d084bb-764d-4e8e-8298-02b6ebaf301d>.

¹²¹ UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

¹²² Mich hat es sehr frustriert, wie sehr sich die Medien am Anfang an der Art und Weise aufhielten, über die wir unsere Wut und Enttäuschung loswerden, also das Schulstreiken. Noch schlimmer war, dass sie uns total verniedlicht haben. Dass wir schöne Bilder fürs Fernsehen waren und nicht seriöse Nachrichten. Und dass sie unsere Bedürfnisse und Sorgen überhaupt nicht ernst genommen haben.

UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

¹²³ SAWICKI, Peter. Fridays for Future „Das 1,5-Grad-Ziel ist unverhandelbar.“. *Deutschlandfunk* [online]. 20.09.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-das-1-5-grad-ziel-ist-unverhandelbar.694.de.html?dram:article_id=459245.

¹²⁴ DÖRNFELDER, Andreas. Mit dieser Rede stellte Clara Mayer den VW-Boss bloß. *Orange by Handelsblatt* [online]. 15.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://orange.handelsblatt.com/artikel/60616>.

¹²⁵ RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“ *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z:

„Starší generace právě zařizují to, že budeme mít zpackanou budoucnost.“¹²⁶

„Moje generace tuhle krizi nezapříčinila. Ale krize už tady je a bude o hodně horší, pokud naši rodiče, prarodiče a vy všichni tady budete pokračovat tak jako doposud.“¹²⁷

Z výše uvedeného vyplývá, že v rámci diagnostického rámování prezentují aktivisté FFF jako hlavní problém klimatickou krizi, již svou činností prohlubuje a urychluje člověk. Lidstvo je spolu s dalšími druhy významně ohroženo důsledky klimatické krize, hovoří se proto mnohdy o stavu klimatické nouze. Z hlediska viny lze identifikovat vícero přístupů. Jak již bylo uvedeno, člověk je chápán jako viník, ale i oběť zároveň. Mimoto aktivisté pracují s rámcem selhání společenských a politických elit, jež upřednostňují hospodářské zájmy před plněním svých klimatických závazků. V tomto kontextu je uváděn také vliv mocné lobby. V centru pozornosti aktivistů je tedy především neschopnost a neochota mocných klimatickou změnu brát vážně a činit adekvátní opatření odpovídající závažnosti situace. Klimatická krize není pocíťována jako politická priorita číslo jedna. Politici neplní závazky, které si sami stanovili, a proto jim jsou připisovány vlastnosti jako nespolehlivost, zbabělost a zpátečnictví. Svůj podíl viny nesou stejně tak média, která problému nevěnovala patřičný prostor. Na jednu stranu zástupci FFF uznávají, že i mladí lidé přispívají svým chováním k produkci CO₂, a na druhou stranu záměrně otevírají generační konflikt, když tvrdí, že doposud neměli příležitost spolurozhodovat. Vzniká tedy pocit nespravedlnosti, který je jako motiv dále rámován.

---

https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

¹²⁶ „Alte Generationen sorgen gerade dafür, dass unsere Zukunft verbaut wird.“

RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“ *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z:

https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

¹²⁷ Meine ganze Generation hat diese Krise nicht verursacht. Doch sie ist schon da und wird viel schlimmer, wenn unsere Eltern und Großeltern, Sie alle hier, so weitermachen wie bisher.

DÖRNFELDER, Andreas. Mit dieser Rede stellte Clara Mayer den VW-Boss bloß. *Orange by*

Handelsblatt [online]. 15.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://orange.handelsblatt.com/artikel/60616>.

4 Prognostické rámování

Při analýze navrhovaných řešení percipovaných problémů, jež byly blíže charakterizovány v předchozí části, byla zjištěna mnohem větší diferenciací odpovědí a tvrzení než v případě diagnostického rámování. Z výše popsaného diagnostického rámování je patrné, že aktivisté vnímají problém jako existenciální ohrožení lidstva a celé planety, a proto vytvářejí intenzivní tlak na politické činitele i veřejnost a zdůrazňují potřebu rychlého jednání. S přeměnou průmyslu a zaváděním nezbytných opatření se má podle zástupců hnutí FFF začít bezodkladně.¹²⁸ Konkrétní požadavky se odvíjejí od hlavního cíle, jenž je velmi stručný:

„*Chceme zastavit klimatickou krizi.*“¹²⁹

Toto poselství zůstává neměnné. Ve spojení s ním se objevují slova jako naléhavost, nezbytnost, bezpodmínečnost atp. Těmito výrazy je vytvářen motiv, že řešení zmiňovaného problému nesnese odkladu. Jinak řečeno z diagnostického rámce, že na řešení klimatické krize se mělo pracovat o několik desetiletí dříve, vyplývá prognostický rámec – tedy zachránit to, na co ještě není pozdě. Zároveň aktivisté obvykle jedním dechem dodávají, že vše by se mělo uskutečnit tak, aby na to nedoplátili zaměstnanci nebo sociálně slabší obyvatelé. Zástupci hnutí FFF rámuje své požadavky jako nouzové řešení vyžadující okamžité zásahy. Ochrana klimatu by měla mít nejvyšší prioritu.¹³⁰ Obracují se na vládu a volají po opravdových činech, aby situace nezašla natolik daleko, kdy další generace již nebudou s to nějak zasáhnout.¹³¹ Lze proto

---

¹²⁸ Hauptversammlung 2019 RWE AG „Sie haben nicht verstanden, in welcher Krise wir sind“: Rede von Luisa Neubauer. *Kritische Aktionäre* [online]. 03.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.kritischeaktionaeere.de/rwe/sie-haben-nicht-verstanden-in-welcher-krise-wir-sind-rede-von-luisa-neubauer/>.

¹²⁹ Wir wollen die Klimakrise stoppen.

ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

¹³⁰ ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

¹³¹ OFFENER BRIEF: JUGEND FORDERT SCHNELLSTMÖGLICHEN KOHLEAUSSTIEG UND ECHE ZUKUNFTSPOLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. 23.01.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-jugend-fordert-schnellstmoglichen-kohleausstieg-und-echte-zukunftspolitik/>.

konstatovat, že zástupci hnutí FFF pracují s rámcem nutnosti bezodkladného řešení. Formulují požadavek, aby ochrana klimatu nebyla již více zbytečně oddalována:

*„Ale především požadujeme, aby se teď už konečně něco dělo, aby se ochrana klimatu dále neodsouvala.“*¹³²

*„Chceme, aby politika uvedla do praxe to, o čem se hovoří už 20 let.“*¹³³

*„Act now!“*¹³⁴

*„Chceme, aby politici začali jednat.“*¹³⁵

Proto je podle nich nutné vytvořit regulační politický rámec, aby životní styl, který je šetrný ke klimatu, byl považován za něco zcela normálního a přirozeného.¹³⁶ Cílem je, aby političtí představitelé pochopili klimatickou krizi v celé její komplexitě. Jak již bylo naznačeno v předchozích kapitolách, artikulovány jsou požadavky na schválení konkrétních zákonů a opatření, jež by byly alespoň přiměřeně ambiciózní. Jde ale například i o to, aby nedošlo k omezení výstavby obnovitelných energií, jako například zavedení přísnějších rozestupů větrných elektráren od obydlí.¹³⁷ Dle názoru Sebastiana Grieme, který je jedním z mluvčích FFF, je zapotřebí politických opatření, na jednotlivce se nelze příliš spolehnout, problém

---

¹³² Aber vor allem fordern wir, dass jetzt endlich etwas passiert, dass Klimaschutz nicht weiter aufgeschoben wird.

SAWICKI, Peter. Fridays for Future „Das 1,5-Grad-Ziel ist unverhandelbar.“. *Deutschlandfunk* [online]. 20.09.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-das-1-5-grad-ziel-ist-unverhandelbar.694.de.html?dram:article_id=459245.

¹³³ Wir wollen, dass die Politik jetzt umsetzt, was seit 20 Jahren gepredigt wird.

ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren.“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z:

<https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

¹³⁴ Agnes Vokshi (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z:

<https://www.fffsingen.de/kopie-von-03-05-19-benjamin-janke>.

¹³⁵ Wir wollen, dass die Politiker handeln.

ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren.“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z:

<https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

¹³⁶ ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren.“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z:

<https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

¹³⁷ HENSEN, Lea. "Fridays for Future"-Organisator Blasel: "Altmaier und Scheuer sind für mich Zyniker." *SPIEGEL Panorama* [online]. 21.02.2020 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z:

<https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/klimaaktivist-jakob-blasel-die-minister-altmaier-und-scheuer-sind-fuer-mich-zyniker-a-94d084bb-764d-4e8e-8298-02b6ebaf301d>.

vyžaduje celospolečenské řešení. Nelze očekávat, že se každý jedinec bude dle svého svobodného rozhodnutí chovat šetrně k planetě.¹³⁸ Ti, kteří se nechtějí přizpůsobit dobrovolně, potřebují, dle slov protestujících, efektivní zákony.¹³⁹

Jako frekventovaný motiv se vyskytují mimo jiné také návrhy realizovatelné na individuální rovině. Zmiňovány jsou změny proveditelné v každodenním životě. Lidé by například měli více jezdit na kole, využívat MHD, i když není vždy nejspolehlivější, a při nakupování dbát na to, co vlastně kupují.¹⁴⁰ Lepší péče o oblečení či nakupování v obchodech se secondhandovým zbožím rovněž může dle názoru aktivistů přispět ke snížení uhlíkové stopy.¹⁴¹ Sazení stromů, obnova lesů a podpora zelených ploch patří k dalším připomínaným bodům.¹⁴² Nápady se prolínají i s oblastí ochrany životního prostředí, opakovaně je kupříkladu navrhováno omezení či zákaz zbytečného plastu, zefektivnění třídění odpadu. Pokud více lidí bude při nakupování myslet na klima a životní prostředí, obchody na to budou muset zareagovat.¹⁴³ Jmenovány jsou i relativní drobnosti – preference regionálních a sezónních produktů a potravin.¹⁴⁴ Mezi uváděné příklady individuálního chování patří kromě jiného také omezení konzumace masa nebo redukce letecké dopravy. U toho to však dle slov aktivistů pouze začíná a nemůže skončit.¹⁴⁵ Často je artikulována provázanost politického regulačního rámce s chováním jednotlivců:

---

¹³⁸ SAWICKI, Peter. Fridays for Future „Das 1,5-Grad-Ziel ist unverhandelbar.“. *Deutschlandfunk* [online]. 20.09.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-das-1-5-grad-ziel-ist-unverhandelbar.694.de.html?dram:article_id=459245.

¹³⁹ Frieda Kewitsch (27.09.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/27-09-19-frieda-kewitsch>.

¹⁴⁰ Matteo Möller (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19>.

¹⁴¹ Amina Trautmann (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/15-11-2019-amina-trautmann>.

¹⁴² Mara Freiberg vorgetragen von Agnes Vokshi (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/15-11-2019-f>.

¹⁴³ Benjamin Janke (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19-benjamin-janke>.

¹⁴⁴ Agnes Vokshi (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/kopie-von-03-05-19-benjamin-janke>.

¹⁴⁵ RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“. *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

„Mnoho rozhodujících opatření určitě musí být provedeno v rámci politiky. Ale každý jednatel může a musí přispět svým dílem.“¹⁴⁶

Téma ochrany klimatu by tudíž mělo získat vyšší prioritu v životě lidí a společnosti celkově. Aby se změna podařila, potřebuje hnutí FFF dle Clary Mayer získat většinu společnosti na svou stranu. Klimatická krize ale může být dle jejího názoru vyřešena jen na politické úrovni. Politická opatření by měla například přísně regulovat chování velkých firem. Nátlak je tak jedinou možností, jak dosáhnout výsledků, jelikož pouze prosbami, jak poznamenává Mayer, se nic nezmuže. Demonstranti proto vytvářejí tlak na politiky, aby oni následně vyvinuli tlak na globální i nacionální koncerny. Je nezbytné, aby veřejnost dala najevo, že politiky, kteří aktivně neprosazují ochranu klimatu, nebude již více podporovat. Záměrem je přesvědčit co nejvíce lidí z řad veřejnosti vzhledem k tomu, že demonstrace s účastí převážně mladých lidí zatím kýžené výsledky na politické rovině nepřinesly. Zároveň se jedná o problém, který se dotýká všech. Nikoliv jen mladé generace. Téma musí uchopit více politických stran, nejen Zelení. O problému je nutné uvažovat nadstraničky.¹⁴⁷

Lze tudíž shrnout, že demonstranti nechtějí nic jiného, než aby politici dělali svou práci, protože podle názoru Luisy Neubauer z tohoto důvodu byli do veřejné funkce zvoleni. Politici jsou tedy ti, kteří mají navrhnout konkrétní řešení. Aktivisté FFF volají po vytvoření strukturálních změn, které umožní lidem žít způsobem, který je šetrný ke klimatu. Nelze nechat zodpovědnost pouze na jednotlivci, jelikož ochrana klimatu je v současnosti také otázkou financí, zda si lidé mohou dovolit jezdit vlakem, protože přeprava po železnici je mnohdy dražší než se dopravovat letadlem. Stát by proto dle požadavků hnutí FFF měl vytvořit pobídky a zákazy, které budou v rovnováze a podpoří klimaticky šetrné chování spotřebitelů a obyvatel obecně.¹⁴⁸

---

¹⁴⁶ Viele entscheidende Maßnahmen müssen sicherlich von der Politik vorgenommen werden. Aber – jeder Einzelne kann und muss seinen Beitrag leisten.

Benjamin Janke (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19-benjamin-janke>.

¹⁴⁷ UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

¹⁴⁸ RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“ *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z:

Veřejnost je prezentována jako hnací síla vedoucí k rychlé a odhodlané politice směřující k účinné ochraně klimatu. Všichni by měli zareagovat a převzít svůj díl zodpovědnosti. Každý jednotlivec má moc změnit situaci k lepšímu.¹⁴⁹ Řešení je částečně rámováno jako něco prostého a jednoduchého, spočívajícího v tom, že lidé dají veřejně najevo, že chtějí současnou situaci změnit. Demonstrace je aktivisty vnímána jako cesta, jak dosáhnout prosazení stanovených cílů hnutí – tj. přesvědčení politiků k proaktivnímu řešení klimatické krize. Dále řečníci tvrdí, že čím více lidí se připojí, tím hlasitější bude jejich hlas. Vládě je přisuzována schopnost problém efektivně a rychle vyřešit. Ale ani síla jednotlivců není v projevech opomíjena.¹⁵⁰

„A když se připojí všichni, bude nám vláda muset naslouchat.“¹⁵¹

„Když se každý z nás, každý v Německu a i ve všech ostatních zemích přidá, pak máme moc něco na Zemi změnit.“¹⁵²

„Není těžké udělat něco pro ochranu klimatu. Jen někdo prostě musí začít.“¹⁵³

Stávkami se protestující snaží upozornit na chyby vlády v rámci klimatické politiky. Zástupci hnutí FFF hovoří o tom, že k takto radikální formě protestu je nutí okolnosti a plánují

---

https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

¹⁴⁹ Hauptversammlung 2019 RWE AG „Sie haben nicht verstanden, in welcher Krise wir sind“: Rede von Luisa Neubauer. *Kritische Aktionäre* [online]. 03.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.kritischeaktionaeere.de/rwe/sie-haben-nicht-verstanden-in-welcher-krise-wir-sind-rede-von-luisa-neubauer/>.

¹⁵⁰ Mara Freiberg vorgetragen von Agnes Vokshi (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/15-11-2019-f>.

¹⁵¹ Und wenn alle mitmachen, wird die Regierung uns hören müssen! Mara Freiberg vorgetragen von Agnes Vokshi (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/15-11-2019-f>.

¹⁵² Wenn jeder von uns, jeder in Deutschland und in allen anderen Ländern, mitmacht, dann haben wir die Macht, etwas auf der Erde zu verändern.

Mara Freiberg vorgetragen von Agnes Vokshi (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/15-11-2019-f>.

¹⁵³ Es ist nicht schwer, etwas zum Klimaschutz beizutragen. Irgendjemand muss nur anfangen. Frieda Kewitsch (27.09.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/27-09-19-frieda-kewitsch>.

v protestech pokračovat, dokud vláda neuskuteční požadované kroky vedoucí ke splnění klimatických závazků, což se vyskytuje i jako heslo na demonstracích.¹⁵⁴

„*Budeme stávkovat, dokud nebudete konat.*“¹⁵⁵

Nejít v pátek do školy je pro žáky a studenty, kteří místo toho protestují pod hlavičkou hnutí FFF, prostředkem, i když nedisponují hlasem ve volbách, aby dali najevo, že i oni mají právo na to být slyšeni a vyslyšeni. Neplnit školní docházku pro ně dle jejich slov není lehké rozhodnutí, jak by se na první pohled mohlo zdát. V médiích často v reakci na kritiku podotýkají, že samotná příprava protestů je velmi náročná, a to nejen z hlediska investovaného času. Navíc musejí čelit sankcím a mnohdy dokonce nesouhlasu rodičů ohledně vynechání školní docházky. Pátky dopoledne byly zvoleny jako způsob nátlaku na politické činitele.¹⁵⁶

Veřejná diskuse je považována za jeden z dalších nástrojů k prosazení artikulovaného záměru. Hnutí povzbuzuje mladé lidi, aby se více zajímali o politiku a diskutovali o ní. Dále se snaží přesvědčit veřejnost, aby byla nakloněna hledání alternativních řešení a nedocházelo k tomu, že si lidé obléknou žluté vesty, jako tomu bylo ve Francii. Získání podpory pro klimatické zákony napříč širokou veřejností vnímá jako zásadní.¹⁵⁷ FFF si klade za cíl podnítit společenskou debatu. Když hovoří o zvýšení daní za CO₂ a jiných finančních mechanismech, jedním dechem připojuje i skutečnost, že přijaté kroky musejí být v souladu se sociální politikou.¹⁵⁸ Podle FFF navržená řešení již existují, jde jen o to je převést do praxe:

---

¹⁵⁴ OFFENER BRIEF AN DIE BUNDESREGIERUNG. *Fridaysforfuture.de* [online]. 04.10.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-klimakabinett/>.

¹⁵⁵ Wir streiken, bis Ihr handelt!

OFFENER BRIEF AN DIE BUNDESREGIERUNG. *Fridaysforfuture.de* [online]. 04.10.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-klimakabinett/>.

¹⁵⁶ OFFENER BRIEF AN FRAU EISENMANN. *Fridaysforfuture.de* [online]. 11.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-an-frau-eisenmann/>.

¹⁵⁷ ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

¹⁵⁸ SAWICKI, Peter. Fridays for Future „Das 1,5-Grad-Ziel ist unverhandelbar.“. *Deutschlandfunk* [online]. 20.09.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-das-1-5-grad-ziel-ist-unverhandelbar.694.de.html?dram:article_id=459245.

„Ale i pro to jsou možnosti a my se chceme zařídit, aby bylo nasloucháno vědě, protože vědci už několik desetiletí poukazují na to, jak něco takového zrealizovat.“¹⁵⁹

„Jsme první z těch, kteří říkají, že každý ústup od uhlí, každé opatření musí být spravedlivé a nesmí zasáhnout lidi, kteří toho už tak mají málo.“¹⁶⁰

Clara Mayer spolu s dalšími členy hnutí FFF vidí možné řešení ve vzdělávání veřejnosti a šíření informací. Osvěta je tudíž do jisté míry vnímána jako cesta, jak přispět ke zvládnutí klimatické krize. Aktivisté artikuluji, že cíle a zaměření hnutí FFF a klimatická krize musejí být více komunikovány na veřejnost. Jednou z metod je ukázat lidem, že klimatická změna zasáhne také jejich vlastní život. Nikoliv pouze abstraktně hovořit o budoucnosti.¹⁶¹

„Musím objasnit, že nemluvím o hmyzu, ale o lidech. O lidech v Německu.“¹⁶²

Důležité rovněž není znát všechna fakta zpaměti, ale je třeba se řídit již existujícími doporučeními vědců. Řešení je proto tematizované jako něco, co je již částečně dostupné, a není zapotřebí vymýšlet něco převratného, stačí, když se budou všichni řídit konsensem vědců:¹⁶³

„Poslouchejte vědce!“¹⁶⁴

---

¹⁵⁹ Aber dafür gibt es die Möglichkeiten und da wollen wir dafür sorgen, dass die Wissenschaft gehört wird, die seit Jahrzehnten aufzeigt, wie so etwas gestaltet werden kann.

SAWICKI, Peter. Fridays for Future „Das 1,5-Grad-Ziel ist unverhandelbar.“. *Deutschlandfunk* [online]. 20.09.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-das-1-5-grad-ziel-ist-unverhandelbar.694.de.html?dram:article_id=459245.

¹⁶⁰ Wir sind die allerersten, die sagen, jeder Kohleausstieg, jede Maßnahme muss gerecht sein und darf halt nicht die Menschen treffen, die ohnehin schon weniger gut situiert sind.

RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“.
Deutschlandfunk Kultur [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

¹⁶¹ UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

¹⁶² Klarmachen, dass ich nicht von Insekten rede, sondern von Menschen. Von Menschen in Deutschland.
UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

¹⁶³ UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

¹⁶⁴ Hört auf die Wissenschaftler*innen!

Na jedné straně je vyžadována aktivita ze strany politiky, na druhou stranu je připomínána i povinnost občanů si ve volbách zodpovědně zvolit své zástupce.¹⁶⁵ Lidem v Německu jakožto občanům demokratického státu je doporučováno se aktivně angažovat a využívat svých občanských práv:

„Volte, protestujte, diskutujte!“¹⁶⁶

Demokracie jako forma vlády je však také na druhé straně problematizována, především její pomalé rozhodovací procesy. Pokud má být klimatická krize vyřešena v rámci kapitalismu, je potřeba upravit tržní mechanismy, jako například evropský systém emisního obchodování (EU ETS).¹⁶⁷ Ozývají se i kritické hlasy vůči kapitalismu, například Quang Anh Paasch, jeden z mluvčích FFF, vnímá tento hospodářský systém kriticky, neboť ekonomický růst má své hranice.¹⁶⁸

„Jak je vlastně možná ochrana klimatu v potřebném tempu v rámci demokracie? Myslím si, že musíme uvažovat v širších souvislostech a zjistit, že se nacházíme v krizi, která, jak už bylo řečeno, tady ještě nebyla, a proto potřebujeme opatření a procesy, které tady možná taky zatím ještě nebyly.“¹⁶⁹

UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

¹⁶⁵ Daniel Stoll (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/kopie-von-24-05-19-agnes-vokshi>.

¹⁶⁶ Wählt, protestiert, diskutiert!

Daniel Stoll (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/kopie-von-24-05-19-agnes-vokshi>.

¹⁶⁷ RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“ *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

¹⁶⁸ RAHMLOW, Axel. Klimaschutz und Weihnachten. Konsumverzicht mit der Moralkeule? *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 20.12.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/klimaschutz-und-weihnachten-konsumverzicht-mit-der.2165.de.html?dram:article_id=466455.

¹⁶⁹ Wie geht eigentlich Klimaschutz in dem Tempo, in dem wir das brauchen, in einer Demokratie? Ich glaube, auch da müssen wir über den Tellerrand gucken, „outside the box“ denken und feststellen, dass wir in einer Krise sind, die es, wie gesagt, noch nie so gegeben hat und wir deswegen Maßnahmen und Prozesse brauchen, die es auch vielleicht so noch nie gegeben hat.

RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“ *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

Souhrnně lze na základě výše uvedeného konstatovat, že aktivisté pracují s rámcem stavu nouze, jenž si žádá mimořádná řešení. Proto FFF, respektive jeho mluvčí vyžadují řešení ve formě efektivních politických opatření. Zároveň nabádají, aby lidé o svém chování a životním stylu kriticky přemýšleli. V rámci analyzovaných projevů se opakují názory, že je zapotřebí, aby se lidé politicky angažovali, byť i jen tím, že půjdou uvážlivě volit své politické zástupce. V této souvislosti aktivisté podtrhují význam společenské diskuse a sílu jednotlivců ovlivňovat veřejné dění. Jako prostředek k nátlaku jsou využívány páteční stávky namísto plnění povinností v podobě povinné školní docházky. Názory uvnitř hnutí se přirozeně neubírají pouze jedním směrem, někteří vidí cestu k překonání krize v nástrojích tržní ekonomiky a demokracie, lze ale rovněž vnímat i kritické postoje vůči kapitalismu a současnému demokratickému zřízení.

4.1 Oficiální požadavky hnutí Fridays for Future

Požadavky hnutí FFF jsou uveřejněné na jejich webových stránkách,¹⁷⁰ zaměřují se na úzký okruh specifických bodů. Zároveň nedochází k rozšiřování tohoto omezeného seznamu. Seznam požadavků byl vypracován ve spolupráci s odborníky na klimatickou změnu, což jim přidává na relevanci. Hnutí se obrací na zástupce z řad politiků a vytrvale požaduje jejich splnění.

Na prvním místě zástupci hnutí požadují, aby Německo splnilo cíle, ke kterým se dobrovolně zavázalo v rámci Pařížské dohody, a přispělo tak k tomu, že nedojde ke zvýšení teploty planety Země o více než 1,5 °C. V této souvislosti se hnutí odvolává na následující fakta, která jsou důvodem k radikalitě FFF. Lidskou činností se planeta oteplila o 1 °C oproti předindustriální době, což představuje enormní nárůst. Aktuálně antropogenní vliv způsobuje nárůst o 0,2 °C v rámci desetiletého období. Zpráva, kterou vytvořil Mezinárodní panel pro změny klimatu (IPCC) speciálně k tématu globálního oteplování, důrazně doporučuje, aby se zabránilo oteplení Země, které by překročilo 1,5 °C k roku 2100 oproti době před průmyslovou revolucí.¹⁷¹ Ze zprávy také vyplývá, že je v možnostech lidstva tuto hranici nepřekročit. Často jsou zmiňovány také 2 °C jako méně ambiciózní cíl, ale v tomto případě by dopady na klima byly mnohem nepříznivější.¹⁷² Podle poslední hodnotící zprávy IPCC z roku 2014 je nanejvýš pravděpodobné, že se nevyhneme důsledkům globálního oteplování, jako jsou častější a delší horká léta, nerovnoměrně rozložené množství vodních srážek, okyselování a oteplování oceánů a vzestup jejich hladiny.¹⁷³ Mezi další konsekvence patří tání ledovců, neúroda a s ní související

---

¹⁷⁰ UNSERE FORDERUNGEN AN DIE POLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/forderungen/>.

¹⁷¹ IPCC, 2018: Summary for Policymakers. In *Global Warming of 1.5°C*. S. 4. Dostupné z: <https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/spm/>.

¹⁷² Globale Folgen des Klimawandels. *Global 2000* [online]. [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://www.global2000.at/folgen-des-klimawandels>.

¹⁷³ IPCC, 2014: Klimaänderung 2014: Synthesebericht. Beitrag der Arbeitsgruppen I, II und III zum Fünften Sachstandsbericht des Zwischenstaatlichen Ausschusses für Klimaänderungen, s. 60. Dostupné z: <https://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/>.

hladomory, vymírání rostlinných a živočišných druhů. Negativně bude poznamenána i světová ekonomika, zvýší se migrace atd.¹⁷⁴

Z výše uvedených důvodů FFF argumentuje požadavkem na dodržování závazků Pařížské dohody, k jejímuž přijetí došlo na Konferenci OSN o klimatické změně (COP 21) v prosinci 2015. Země OSN se tehdy dohodly, že zamezí oteplování planety Země nad hranici 1,5 °C oproti předindustriálnímu období. Pokud se tato hranice překročí, je stanoven jako méně ambiciózní cíl limit 2 °C. Státy se rovněž zavázaly, že své hospodářství budou rozvíjet nízkoemisní cestou a že každých pět let předloží informace o svých stanovených příspěvcích, které mají být co nejambicióznější. Dohoda přináší podstatnou změnu, ukládá totiž nejen rozvinutým, ale i rozvojovým státům povinnost, aby si stanovily své národní cíle, jimiž přispějí ke splnění Pařížské dohody.¹⁷⁵ Německo usiluje do roku 2030 o snížení produkce emisí o 40 % ve srovnání s rokem 1990. Nad tento rámec rovněž aspiruje na dosažení uhlíkové neutrality do roku 2050.¹⁷⁶ S tímto rokem pro přechod na uhlíkovou (též klimatickou) neutralitu počítá i koaliční smlouva CDU/CSU a SPD.¹⁷⁷ Shodně tento krok plánuje i EU v rámci tzv. Zelené dohody pro Evropu (European Green Deal).¹⁷⁸

Explicitně v rámci Německa požaduje FFF dosažení klimatické neutrality do roku 2035, tedy aby přechod na klimaticky neutrální fungování ekonomiky proběhl o celých 15 let dříve, než s tím počítá aktuální plán vlády. Dále apelují, aby Spolková republika Německo přestala využívat uhlí pro výrobu elektrické energie nejpozději v roce 2030, tj. o osm let dříve, než předpokládá současný plán vlády. Hnutí má v úmyslu dle uveřejněných požadavků uhlí

---

¹⁷⁴ Globale Folgen des Klimawandels. *Global 2000* [online]. [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://www.global2000.at/folgen-des-klimawandels>.

¹⁷⁵ *Paris Agreement* [online]. United Nations, 2015 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf.

¹⁷⁶ Gesetzentwurf der Fraktionen der CDU/CSU und SPD: Entwurf eines Gesetzes zu dem Übereinkommen von Paris vom 12. Dezember 2015. *Deutscher Bundestag* [online]. 20.09.2016 [cit. 2020-07-15]. S. 30. Dostupné z: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/096/1809650.pdf>.

¹⁷⁷ Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD: 19. Legislaturperiode. *Bundesregierung* [online]. 12.03.2018 [cit. 2020-07-15]. S. 142. Dostupné z: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/975226/847984/5b8bc23590d4cb2892b31c987ad672b7/2018-03-14-koalitionsvertrag-data.pdf?download=1>.

¹⁷⁸ A European Green Deal. Striving to be the first climate-neutral continent. *European Commission* [online]. [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en#documents.

nahradit obnovitelnými zdroji, přičemž dále požaduje, aby do roku 2035 pocházelo 100 % elektřiny právě z obnovitelných zdrojů.¹⁷⁹

Další požadovaná opatření, jež mají být splněna okamžitě, souvisejí rovněž se snížením produkce emisí. Jedná se o ukončení dotací pro energii z fosilních paliv, odstavení čtvrtiny uhelných elektráren a zavedení daně z oxidu uhličitého ve výši 180 eur za tunu. Tato konkrétní opatření byla představena v dubnu 2019 na tiskové konferenci v Přírodovědném muzeu v Berlíně. Uspořádána byla symbolicky v sále, kde jsou vystavené kostry dinosaurů. Původně bylo požadováno splnění této trojice požadavků do konce roku 2019, jelikož se tak ale nestalo, došlo k časové úpravě požadavků – FFF vyzývá k jejich okamžitému uskutečnění. Před zveřejněním tohoto konkretizovaného seznamu se mladí aktivisté odvolávali na to, že vymyšlení konkrétních opatření, která povedou ke splnění závazků Pařížské dohody, je záležitostí politiků a vědců.¹⁸⁰

Objevuje se také usilovné volání po klimatické spravedlnosti, to je často přítomné na demonstracích v podobě pokřiku nebo ve vizuální formě jako transparent. Klimatická změna totiž dopadne na různé části planety v odlišné míře, velmi negativní dopad vědci očekávají například v oblastech Jižní Ameriky, Jihovýchodní Asie a mimo jiné i v oblastech Afriky. Naopak populace, které produkují nejvíce emisí CO₂ v přepočtu na obyvatele, pravděpodobně nezakusí nejhorší dopady klimatické změny.¹⁸¹ Hnutí FFF proto požaduje, aby státy, které produkují velké množství skleníkových plynů, převzaly zodpovědnost a hledaly společně s chudšími státy možná řešení a pokusily se o jejich realizaci.¹⁸²

FFF se obrací na komunální, zemskou i spolkovou úroveň politiky a vyzývá politické představitele k okamžitému jednání. Zástupci hnutí jsou si vědomi toho, že dosažení cílů bude vyžadovat komplexní změny v sektoru bydlení, výroby elektrické energie, průmyslu, dopravy

---

¹⁷⁹ UNSERE FORDERUNGEN AN DIE POLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/forderungen/>.

¹⁸⁰ OBERTREIS, Sarah. DAS FORDERT FRIDAYS FOR FUTURE: Eine Warnung aus dem Dinosaurier-Saal. *Frankfurter Allgemeine* [online]. 08.04.2019 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/fridays-for-future-das-sind-die-forderungen-der-aktivisten-16131051.html>.

¹⁸¹ SAMSON, Jason et al. *Geographic disparities and moral hazards in the predicted impacts of climate change on human populations*. S. 532.

¹⁸² UNSERE FORDERUNGEN AN DIE POLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/forderungen/>.

a v neposlední řadě také v zemědělství. Opatření nesmějí dle vyjádření na webových stránkách hnutí nadměrně zatěžovat obyvatele s nižšími příjmy, případné koncepty vlády musejí brát ohled na sociálně slabší. FFF se odkazuje také na článek 20a Ústavy Spolkové republiky Německo,¹⁸³ podle kterého je stát zavázán k ochraně životního prostředí a zachování přírody pro budoucí generace. Dále si přejí, aby případná ustanovení vlády k ochraně klimatu byla vždy konzultována s nezávislými odborníky na danou problematiku, kteří by kriticky přezkoumali jejich účinnost. Zejména mladí lidé by pak měli být více zahrnuti v demokratických procesech, jelikož to budou právě oni, koho klimatická změna zasáhne především.¹⁸⁴

Zveřejněné byly rovněž seznamy požadavků, jimiž se FFF, respektive jednotlivé místní skupiny obracejí na lokální úroveň politiky, a ve kterých jsou konkrétnější body upravené s ohledem na danou územní oblast. Například v případě města Hamburk je požadována masivní výstavba slunečních elektráren, a naopak ukončení provozu uhelných elektráren, které leží na území této městské spolkové země, a to nejpozději do roku 2025. Specificky pro oblast dopravy vybízí k rozšíření cyklostezek, omezení individuální automobilové dopravy v centru města nebo provozování klimaticky neutrální lodní dopravy v přístavu města nejpozději k roku 2035.¹⁸⁵

Existují také další specifikované seznamy pro jednotlivé spolkové země, s nimiž se místní skupiny obracejí na zemské vlády. Lze konstatovat, že v těchto dokumentech je možné najít do velké míry podobné podněty. Opakovaně se například objevuje volání po výrazné podpoře biodiverzity v zemědělství nebo po efektivní výstavbě solárních i větrných elektráren. Velmi rozsáhle je popsán požadovaný rozvoj v sektoru dopravy, jako například budování železniční, cyklistické a autobusové infrastruktury. Dále se často opakuje požadavek, aby v centrech měst byla výrazně omezena individuální automobilová doprava a naopak aby byla zvýšena atraktivita veřejné dopravy. Konkrétně v Brémách by to mělo být dle FFF umožněno

---

¹⁸³ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. *Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz: Gesetze im Internet* [online]. [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>.

¹⁸⁴ UNSERE FORDERUNGEN AN DIE POLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/forderungen/>.

¹⁸⁵ FORDERUNGEN AN BÜRGERSCHAFT UND SENAT DER FREIEN UND HANSESTADT HAMBURG. *Fridaysforfuture.de* [online]. 13.08.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/wp-content/uploads/2019/11/Forderungen.pdf>.

zavedením bezplatné veřejné dopravy a zároveň by mělo dojít k omezení dopravy letecké. Zcela zrušeny by měly být lety s odletem z Brém do destinací, jež leží ve vzdálenosti kratší než 600 km.¹⁸⁶

Hnutí FFF se zaměřuje se svými cíli nejen na zástupce z řad politiků, ale terčem jejich kritiky jsou i firmy nebo velké koncerny. V lednu 2020 se FFF obrátilo i na německou strojírenskou firmu Siemens, jež plánuje dodávat signalizační zařízení pro železniční dopravu indické firmě Adani Group. Ta zamýšlí v Austrálii vybudovat jeden z největších uhelných dolů světa. Kritice musel čelit i šéf Siemensu Joe Kaeser, který rozhodnutí firmy komunikuje na veřejnost. Siemens navzdory kritice trvá na svých smluvních závazcích a nemá záměr zakázku vypovědět. Odvolává se na to, že od smlouvy není možné odstoupit. Hnutí FFF ale nadále trvá na tom, aby dodávky techniky pro uhelné doly byly zastaveny.¹⁸⁷ Ředitel koncernu Joe Kaeser se snažil vyhovět alespoň tím, že se sešel se zástupci FFF a při té příležitosti nabídl mluvčí hnutí Luise Neubauer místo v dozorčí radě Siemensu, jež má za úkol přezkoumávat, zda všechny projekty firmy berou ohled na životní prostředí. Neubauer odmítla s vysvětlením, že by byla zavázána hájit zájmy Siemensu a ztratila by tak svou nezávislost.¹⁸⁸

Symbolem protestů se stala nová uhelná elektrárna Datteln 4, která má být v létě 2020 připojena do energetické sítě, navzdory doporučení expertní uhelné komise. Vláda se dohodla se spolkovými zeměmi, že zbývající uhelné elektrárny budou odpojeny ze sítě nejpozději v roce 2038.¹⁸⁹ Dohoda počítá také s tím, že Datteln 4, elektrárna o výkonu 1 100 megawattů, bude uvedena do provozu výměnou za to, že její provozovatel, kterým je koncern Uniper, odpojí své starší elektrárny o odpovídajícím výkonu. Stavba nabrala roky zpoždění, příčinou byly četné poruchy a hodnotící zprávy o dopadu na životní prostředí. Stát plánuje tímto kompromisem

---

¹⁸⁶ Forderungen. *Fridays for Future - Bremen* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture-bremen.de/forderungen/>.

¹⁸⁷ "Nichts weniger als schändlich" Siemens-Beschluss zu Kohlebergwerk empört australische Umweltschützer. *SPIEGEL Wissenschaft* [online]. 13.01.2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/wissenschaft/natur/siemens-beschluss-zu-kohlebergwerk-empoert-australische-umweltschuetzer-a-569d8915-f818-4c49-a81c-1572c8841b1a>.

¹⁸⁸ Siemens: Treffen mit Luisa Neubauer war laut Joe Kaeser kein "PR-Gag." *ZEIT ONLINE* [online]. 26.01.2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.zeit.de/wirtschaft/unternehmen/2020-01/siemens-joe-kaeser-luisa-neubauer-aufsichtsrat>.

¹⁸⁹ Beitrag zum Klimaschutz: Fahrplan für deutschen Kohleausstieg steht. *Deutsche Welle* [online]. 16.01.2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/fahrplan-f%C3%BCr-deutschen-kohleausstieg-steht/a-52019448>.

s koncernem Uniper ušetřit požadovaných 1,5 miliardy eur na odškodném.¹⁹⁰ Poté, co vláda uveřejnila svůj záměr, se zvedla vlna protestů, jež mají za cíl zabránit připojení Datteln 4 do sítě. Například uskupení *Buntes Bündnis gegen Datteln 4*, složené ze zástupců FFF, obyvatel obce Datteln, Greenpeace a dalších, zorganizovalo petiční akci na internetu.¹⁹¹ Hnutí FFF založilo také webovou stránku, kde jsou uvedené informace o Datteln 4.¹⁹²

Podobným místem se symbolickým významem v souvislosti s klimatickým hnutím je i Hambašský les (*Hambacher Forst*) na západě Německa. Policie se v září 2018 snažila les vyklidit, aby energetická společnost RWE mohla začít s kácením lesa a následně do této oblasti rozšířila povrchový důl na hnědé uhlí. Aktivisté, kteří dlouhodobě žili v domcích umístěných v korunách stromů, kladli odpor. Následně Vrchní správní soud v Münsteru rozhodl o zákazu kácení lesa. Události vzbudily vlnu solidarity s aktivisty. Sociolog Dieter Rucht prohlásil, že tyto protesty připravily půdu pro rozvoj hnutí FFF v Německu.¹⁹³ Protesty za záchranu Hambašského lesa tehdy pořádaly organizace Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Greenpeace a Ende Gelände.¹⁹⁴ V srpnu 2019 Hambašský les navštívila také Greta Thunberg a setkala se zde se zástupci uskupení Ende Gelände, které Spolkový úřad pro ochranu ústavy (*Bundesamt für Verfassungsschutz*) označil za extrémní levici.¹⁹⁵

Kritizován je i nadměrný konzum, který zatěžuje planetu. Avšak podle sociologa Dietera Ruchta nelze hovořit o tom, že by FFF bylo celkově zaměřené proti kapitalismu nebo žádalo zásahy v tržních mechanismech.¹⁹⁶ Podobně výstupy hodnotí také politolog Wolfgang

---

¹⁹⁰ MÜLLER, Benedikt a Jana STEGEMANN. "Fridays for Future" gegen Datteln 4: "Wir können nicht tatenlos zusehen." *Süddeutsche Zeitung* [online]. 24.01.2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z:

<https://www.sueddeutsche.de/politik/demo-gegen-umstrittenes-steinkohlekraftwerk-datteln-4-nrw-1.4769894>.

¹⁹¹ Das Steinkohlekraftwerk Datteln 4 darf nicht ans Netz! *We Act! Campact* [online]. [cit. 2020-07-16].

Dostupné z: <https://weact.campact.de/petitions/das-steinkohlekraftwerk-datteln-4-darf-nicht-ans-netz/>

¹⁹² *Stopp Datteln 4: Aktionswebsite von Fridays for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://stoppdatteln4.de/>.

¹⁹³ WITTLAND, Lukas. Hambacher Forst: "Die Proteste haben den Boden für Fridays for Future bereitet." *Süddeutsche Zeitung* [online]. 13.09.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z:

<https://www.sueddeutsche.de/politik/hambacher-forst-proteste-1.4599651>.

¹⁹⁴ Hambacher Forst: Zehntausende demonstrieren friedlich gegen Rodung. *Frankfurter Allgemeine* [online].

06.10.2018 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/zehntausende-demonstrieren-friedlich-gegen-rodung-15824271.html>.

¹⁹⁵ Greta Thunberg: "Es war gewaltig, verheerend." *Deutsche Welle* [online]. 10.08.2019 [cit. 2020-07-16].

Dostupné z: <https://www.dw.com/de/greta-thunberg-fridays-for-future-klimakonferenz-hambacher-forst-braunkohle/a-49980511>.

¹⁹⁶ RUCHT, Dieter. *Faszinosum Fridays for Future*. S. 6.

Kraushaar. Podle něj si FFF neklade za cíl zrušit kapitalismus, a už vůbec ne konzum.¹⁹⁷ Je však důležité zmínit, že například na demonstracích 29. 11. 2019, které se odehrávaly ve stejný den jako Black Friday, a nejen během nich, FFF vybízí k omezení nadměrného konzumu.¹⁹⁸

---

¹⁹⁷ RIEDEL, Annette. Politologe Kraushaar über Proteste: „Bewegungen sind im Grunde wie das kapitalistische System“. *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 04.05.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/politologe-kraushaar-ueber-proteste-bewegungen-sind-im.990.de.html?dram:article_id=447519.

¹⁹⁸ BRINKMANN, Sigrid. Fridays for Future trifft auf Black Friday: Konsumverzicht gegen Rabattschlacht. *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 28.11.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/fridays-for-future-trifft-auf-black-friday-konsumverzicht.1013.de.html?dram:article_id=464602.

5 Motivační rámování

Podobně jako tomu bylo v předchozích kapitolách, i v případě motivačního rámování aktivisté pracují s rámcem existenciální krize, od čehož se odvíjí tlak na rychlé jednání a náležitou reakci. Klimatickou krizi aktivisté FFF prezentují jako člověkem do určité míry ovlivnitelný jev, s nímž je úzce provázán život na planetě Zemi. Pokud se situace ohledně řešení klimatické krize nikam neposune, zmiňují aktivisté množství klimatických katastrof, které postihnou další generace. Nezávislý život, tak jak ho známe, bude zastíněn kolapsem ekosystémů, které nás obklopují. Klimatická krize je tedy rámována jako něco, čemu lze zatím zabránit, přičemž uznávají, že schopnosti lidí mají v tomto oboru své limity a hranice.¹⁹⁹ Dále je zdůrazňováno, že důsledky klimatické změny již nyní obyvatelé v různých částech zeměkoule znatelně pocítují, čímž je formován obraz reálného ohrožení, kterému je třeba čelit. Na plané sliby není čas.²⁰⁰

„Neboť to, co je v ohrožení, je naše budoucnost. Budoucnost, kterou si nenecháme vzít.“²⁰¹

Aktivisté se k sobě vztahují jako k mladé generaci, která bude nucena nést důsledky neefektivních opatření. Z perspektivy FFF není v sázce nic menšího než osud současné mladé generace. Dále prezentují, že nyní je poslední šance zabránit zbytečnému vymírání druhů a klimatické katastrofě vůbec. Lze tedy hovořit o využívání rámce, kdy je vytvářen pocit poslední příležitosti k záchraně a odvrácení hrozící zkázy.²⁰² Motiv mladé generace, která bojuje o svou budoucnost, je velmi výrazný. Lidstvo si nemůže dovolit nepodniknout nic v boji

---

¹⁹⁹ Hauptversammlung 2019 RWE AG „Sie haben nicht verstanden, in welcher Krise wir sind“: Rede von Luisa Neubauer. *Kritische Aktionäre* [online]. 03.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.kritischeaktionaeere.de/rwe/sie-haben-nicht-verstanden-in-welcher-krise-wir-sind-rede-von-luisa-neubauer/>.

²⁰⁰ Lisette Breyer (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/15-11-2019-lisette-breyer>.

²⁰¹ Denn das, was bedroht wird, das ist unsere Zukunft. Eine Zukunft die wir uns nicht nehmen lassen. Lisette Breyer (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/15-11-2019-lisette-breyer>.

²⁰² OFFENER BRIEF: JUGEND FORDERT SCHNELLSTMÖGLICHEN KOHLEAUSSTIEG UND ECHTE ZUKUNFTSPOLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. 23.01.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-jugend-fordert-schnellstmoeglichen-kohleausstieg-und-echte-zukunftspolitik/>.

proti klimatické krizi, protože důsledky jinak budou mnohem dalekosáhlejší a jejich náprava zřetelně nákladnější.²⁰³

„Je přece životně důležité, co děláme – a taky to tak zůstane.“²⁰⁴

„My mladí lidé víme, že už dávno není čas na další politické vyčkávání a že teď ještě máme poslední příležitost zabránit úplnému klimatickému kolapsu a s tím souvisejícímu vymírání druhů.“²⁰⁵

Výpověď ilustruje, že je záměrně vytvářen dojem historicky jedinečné příležitosti, přičemž srovnatelná šance se už pravděpodobně nemusí nikdy naskytnout. Aktivisté tematizují časovou tíseň, upozorňují na to, že nezbyvá mnoho času, než Země bude definitivně zničena, pokud lidstvo nezačne zavádět nezbytná opatření. Změny přijdou, ať chceme, nebo nechceme, je proto žádoucí, aby byly iniciovány ze strany politiků a měly co možná nejvíce pozitivní dopad.²⁰⁶ Pro každého člověka je budoucnost v souvislosti s klimatickou změnou spojena s určitými změnami, není tedy jiná možnost než zareagovat a přizpůsobit se, překážky lidstvo nesmí zastavit. Nic jiného ani nezbyvá, pokud chceme, aby planeta byla obyvatelná.²⁰⁷ Náklady spojené s řešením krize se budou pouze zvyšovat, pokud se nezačne pracovat na změně. Finančním výdajům se proto není možné vyhnout, lze jim pouze předcházet, a tím je

---

²⁰³ ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z:

<https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

²⁰⁴ Es ist ja existenziell, was wir hier machen – und das bleibt es auch.

ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z:

<https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren>.

²⁰⁵ Wir jungen Menschen wissen, dass wir längst keine Zeit mehr für politisches Hinhalten haben und dass jetzt die letzte Möglichkeit ist, den vollständigen Klimakollaps und den damit einhergehenden fortschreitenden Artenverlust noch zu verhindern.

OFFENER BRIEF: JUGEND FORDERT SCHNELLSTMÖGLICHEN KOHLEAUSSTIEG UND ECHTE ZUKUNFTSPOLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. 23.01.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-jugend-fordert-schnellstmoglichen-kohleausstieg-und-echte-zukunftspolitik/>.

²⁰⁶ Mara Freiberg vorgetragen von Agnes Vokshi (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/15-11-2019-f>.

²⁰⁷ RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“. *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

minimalizovat.²⁰⁸ Aktivisté používají argument, že důsledky klimatické změny bez protiopatření budou vyžadovat mnohem vyšší investice než transformace energetického sektoru nebo omezení jednorázových plastů. Není proto dle jejich slov nač čekat.²⁰⁹ V prohlášeních se odkazují na doporučení a zprávy expertů na klima:

„Někdy jsem došla do bodu, kdy jsem si poslechla projev klimatologa, který mluvil o finančních aspektech krize. Že tahle krize bude každý rok dražší.“²¹⁰

„Někdy se dostaneme do bodu, kdy budeme muset vyprázdnit všechny finanční fondy, abychom tuto krizi zvládli.“²¹¹

„Čím rychleji přestaneme využívat uhlí pro výrobu elektrické energie, tím méně drahá budou například opatření, jež budeme nuceni jinak přijmout.“²¹²

Jinými slovy jeden z hlavních argumentů FFF spočívá v tom, že čím dříve se podniknou nezbytně nutné kroky, tím více nákladů bude ušetřeno do budoucna, neboť rozsah klimatické katastrofy lze dle přesvědčení FFF účinnými politickými opatřeními snížit.

Zároveň aktivisté opakovaně argumentují, že Spolková republika Německo je ve světě vnímána jako úspěšný a vyspělý stát, a proto by měla jít příkladem, jelikož dle slov aktivistky Luisy Neubauer je to ostatními lidmi očekáváno. Na mezinárodní úrovni by bohaté severní státy

---

²⁰⁸ DÖRNFELDER, Andreas. Mit dieser Rede stellte Clara Mayer den VW-Boss bloß. *Orange by Handelsblatt* [online]. 15.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://orange.handelsblatt.com/artikel/60616>.

²⁰⁹ Matteo Möller (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/03-05-19>.

²¹⁰ Irgendwann war ich an dem Punkt, an dem ich mir eine Rede von einem Klimawissenschaftler angehört habe, der über die finanziellen Aspekte der Krise geredet hat. Dass diese Krise jedes Jahr teurer wird.

UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

²¹¹ Irgendwann werden wir an einen Punkt kommen, an dem wir alle finanziellen Töpfe leeren müssen, um diese Krise zu bewältigen.

UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

²¹² Denn je schneller wir aus der Kohle aussteigen, desto weniger teuer werden zum Beispiel die Maßnahmen, die wir sonst ergreifen müssen.

RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“. *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

měly začít jako první se snižováním emisí a podat pomocnou ruku státům méně rozvinutým.²¹³ Dále je kladen důraz na roli Německa jako bohatého státu, který by měl být pro ostatní země vzorem a inspirovat je k následování.²¹⁴

„Německo má jako dobře rozvinutý stát velkou zodpovědnost.“²¹⁵

Zodpovědnost v motivačním rámování nelze opomenout. Je vytvářen rámec osobní zodpovědnosti jedince, kdy každý má příležitost hrozící katastrofu odvrátit.²¹⁶ Jak již bylo naznačeno v předchozích kapitolách, aktivisté uznávají, že svůj podíl na klimatické krizi nese kromě jiných faktorů také člověk, a ten by proto měl napravit to, co svým chováním zavinil, dokud to je možné. Mimoto ozřejmují, že k ochraně klimatu, nebo naopak k jeho devastaci přispívá každý člověk. Stopu jednotlivce proto nelze opomenout i s ohledem na to, že poptávka spotřebitelů má vliv na nabídku obchodních řetězců.²¹⁷ V následujícím úryvku je patrné také akcentování svědomí:

„Začala jsem s klimatickými stávkami v Berlíně, protože jsem se ptala sama sebe, jestli dělám všechno, co je v mých silách, abych zabránila klimatické katastrofě. Ptám se, jak vy zodpovíte tuhle otázku sobě, svým dětem, vnoučatům.“²¹⁸

---

²¹³ RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“. *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

²¹⁴ Benjamin Janke (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19-benjamin-janke>.

²¹⁵ Als eines der besser gestellten Länder hat Deutschland eine große Verantwortung. Benjamin Janke (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19-benjamin-janke>.

²¹⁶ Hauptversammlung 2019 RWE AG „Sie haben nicht verstanden, in welcher Krise wir sind“: Rede von Luisa Neubauer. *Kritische Aktionäre* [online]. 03.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.kritischeaktionaeere.de/rwe/sie-haben-nicht-verstanden-in-welcher-krise-wir-sind-rede-von-luisa-neubauer/>.

²¹⁷ Agnes Vokshi (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/kopie-von-03-05-19-benjamin-janke>.

²¹⁸ Ich habe mit den Klimastreiks in Berlin angefangen, weil ich mich gefragt habe, ob ich alles in meiner Macht stehende tue, um dem Klimawahnsinn ein Ende zu setzten. Ich frage mich, wie sie diese Frage vor sich, ihren Kindern und Enkeln beantworten.

Hauptversammlung 2019 RWE AG „Sie haben nicht verstanden, in welcher Krise wir sind“: Rede von Luisa Neubauer. *Kritische Aktionäre* [online]. 03.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.kritischeaktionaeere.de/rwe/sie-haben-nicht-verstanden-in-welcher-krise-wir-sind-rede-von-luisa-neubauer/>.

V projevech lze nalézt slova jako selhání a zklamání implikující pocit viny. Neplnění mezinárodních závazků je reflektováno jako nemorální a neetické. Současně je v této souvislosti připomínána klimatická spravedlnost. Na vládu se aktivisté obracejí ku příkladu slovy:²¹⁹

„V možnosti jít příkladem jste žalostně selhali.“²²⁰

Opakovaně artikulují, že se situace nikam nepohnula, tím je zároveň navozován pocit studu, čímž jsou politici vyzýváni k nápravě. Jednání politiků je hodnoceno jako zavrženíhodné.²²¹

„Mám pocit, že se minulý rok na Spolkovém ministerstvu hospodářství nic nepohnulo ani o milimetr.“²²²

„V německé ústavě se píše – parafrázuji – že je úkolem vlády zajistit život budoucím generacím. To vláda momentálně nedělá. Selhává tedy na zákonné i ústavní rovině.“²²³

Výše uvedená výpověď je ukázkou toho, že aktivisté apelují na plnění povinností vlády vyplývajících ze zákona. To, že vláda nevyvíjí adekvátní opatření, je rámováno jako nezákonné a protiústavní. Kritika není směřována pouze na vládu, ale například i na akcionáře RWE:

---

²¹⁹ OFFENER BRIEF AN DIE BUNDESREGIERUNG. *Fridaysforfuture.de* [online]. 04.10.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-klimakabinett/>.

²²⁰ An der Möglichkeit, hier ein Zeichen zu setzen, sind Sie kläglich gescheitert.

OFFENER BRIEF AN DIE BUNDESREGIERUNG. *Fridaysforfuture.de* [online]. 04.10.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-klimakabinett/>.

²²¹ HENSEN, Lea. "Fridays for Future"-Organisator Blasel: "Altmaier und Scheuer sind für mich Zyniker." *SPIEGEL Panorama* [online]. 21.02.2020 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/klimaaktivist-jakob-blasel-die-minister-altmaier-und-scheuer-sind-fuer-mich-zyniker-a-94d084bb-764d-4e8e-8298-02b6ebaf301d>.

²²² Ich habe das Gefühl, dass sich im vergangenen Jahr im Bundeswirtschaftsministerium keinen Millimeter etwas getan hat.

HENSEN, Lea. "Fridays for Future"-Organisator Blasel: "Altmaier und Scheuer sind für mich Zyniker." *SPIEGEL Panorama* [online]. 21.02.2020 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/klimaaktivist-jakob-blasel-die-minister-altmaier-und-scheuer-sind-fuer-mich-zyniker-a-94d084bb-764d-4e8e-8298-02b6ebaf301d>.

²²³ Im Grundgesetz steht – ich paraphasiere –, dass es Aufgabe der Regierung ist, das Leben der zukünftigen Generationen zu sichern. Das tut die Regierung momentan nicht. Sie versagt also auf gesetzlicher und grundgesetzlicher Ebene.

UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

„Podle udělených povolení pro elektromobily zůstáváte na samém konci žebříčku! [...] Ujel vám vlak.“²²⁴

Současné počínání koncernu Volkswagen aktivistka FFF Clara Mayer ve svém projevu označuje za politováníhodné a zpátečnické. Skrze pocit studu, který je navozován tím, že jsou akcionáři obviňováni z toho, že vlastní děti připravují o budoucnost, se snaží vyvolat lítost a následnou touhu po nápravě a apeluje tímto způsobem na jejich zodpovědnost.²²⁵

Analogickým způsobem je apelováno na emoce. Dále je například v projevu proneseném v květnu 2019 řečníkem z místní skupiny Singen u Hohentwielu rozvíjen motiv lidí, které klimatická změna připraví o jejich vlastní domov, a kteří budou muset vše opustit a začít žít nový život v cizí zemi s cizí kulturou i cizí řečí. V tomto případě lze spatřit snahu vyvolat v adresátovi projev soucitu a následně v něm probudit touhu pomoci a zamezit tak zbytečnému utrpení.

„Přes 170 milionů lidí ztratí svůj milovaný domov.“²²⁶

„Pojďme tedy přimět ostatní lidi, lokální politiky a politiky v Berlíně k tomu, aby pro naše životní prostředí dělali více, abychom i za 20, 30 a 100 let mohli obdivovat překrásnou přírodu, fantastický svět zvířat, a především mimořádnou biodiverzitu. Abychom my, naše děti a také vnoučata měli šanci vidět roztomilého ledního medvěda nebo se mohli potápět u pestrých, dechberoucích korálových útesů.“²²⁷

---

²²⁴ Laut des Zulassungsregisters für Elektroautos sind Sie Schlusslicht! [...] Und Sie haben den Zug verpasst. DÖRNFELDER, Andreas. Mit dieser Rede stellte Clara Mayer den VW-Boss bloß. *Orange by Handelsblatt* [online]. 15.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://orange.handelsblatt.com/artikel/60616>.

²²⁵ DÖRNFELDER, Andreas. Mit dieser Rede stellte Clara Mayer den VW-Boss bloß. *Orange by Handelsblatt* [online]. 15.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://orange.handelsblatt.com/artikel/60616>.

²²⁶ Über 170 Millionen Menschen verlieren ihr geliebtes zu Hause. Matteo Möller (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19>.

²²⁷ Also lasst uns gemeinsam unsere Mitmenschen, die Lokalen Politiker und die Politiker in Berlin dazu animieren, mehr für unsere Umwelt zu tun, sodass wir auch noch in 20, 30 und 100 Jahren die wunderschöne Natur, die fantastische Tierwelt und vor allem die besondere Artenvielfalt bezeugen dürfen. Damit wir, unsere Kinder und Enkel noch die Chance haben einen knuffigen Eisbären zu sehen oder in den atemberaubenden, bunten Korallenriffen zu tauchen.

Matteo Möller (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19>.

Řečník zde pomocí pozitivně laděných slov zdůrazňuje, že současná příroda má svůj nevšední půvab, a proto se snaží vzbudit v posluchačích pocit, že je žádoucí ji zachovat i pro další generace. Také je v tomto případě možné opětovně spatřit odkaz na úlohu rodičů, kteří pro své děti zpravidla chtějí jen to nejlepší. Stejně jako rodiče mají zákonnou a morální zodpovědnost postarat se o své děti, je tento vzájemný vztah transponován na politiky a občany.²²⁸ O Zemi a přírodě aktivisté hovoří s úctou a respektem a vyjadřují tak svůj obdiv a pozitivní vztah k těmto elementům.²²⁹ K planetě Zemi se vztahují jako k vlastnímu domovu, v tomto kontextu navíc využívají slova jako jedinečný, aby ukázali, že jim na ochraně planety skutečně záleží:

„[...] a každý, kdo tady dnes je, přispívá k ochraně naší jedinečné planety.“²³⁰

S využíváním jazyka a emocí souvisí poukazování na hodnoty, kterým lidé obvykle připisují esenciální význam, jako například domov, děti, zdraví či peníze atp.²³¹ Pozornost je tedy vhodné věnovat i analýze používání jazyka aktivistů v souvislosti se snahou zapůsobit na lidi ve svém okolí a motivovat je k akci. Práce s jazykem hraje nezanedbatelnou roli. Ve velké míře se v rétorice aktivistů FFF zrcadlí obavy o vlastní budoucnost.

Výše uvedené motivy lze pozorovat také v projevu Luisy Neubauer, která na setkání valné hromady RWE hovořila o tom, že změny v energetice se již odehrávají, ať už s koncernem RWE, nebo právě i bez něho. Tím se snažila implikovat, že by bylo dobré, aby se RWE stalo součástí těchto změn, jinak by tento koncern nemusel být již více perspektivní. Naznačila rovněž, že budoucnost RWE je v ohrožení. Transformace, před kterou RWE zavírá oči, nelze ignorovat. Mimoto uvádí, že koncern se bude muset zodpovídat před celou společností:

---

²²⁸ Matteo Möller (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19>.

²²⁹ Agnes Vokshi (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/kopie-von-03-05-19-benjamin-janke>.

²³⁰ [...] und jeder der heute hier ist, trägt zum Schutz unseres einzigartigen Planeten bei. Daniel Stoll (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/kopie-von-24-05-19-agnes-vokshi>.

²³¹ UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

„Lidé se jednoho dne budou ptát, jak jste mohli připustit, že to došlo tak daleko.“²³²

„Staňte se součástí záchrany světa v nové dimenzi. Nezůstaňte mlčícími komplici člověkem způsobené klimatické krize. Jako porážení na potápějící se lodi pana Schmitze.“²³³

Rolf Martin Schmitz je jednou z klíčových osob ve vedení společnosti RWE, zaujímá funkci předsedy představenstva. Nečinnost je zde spojována s výrazy s negativní konotací jako například komplic či potápějící se loď.

Zároveň si lze povšimnout, že podstatnou roli hraje stigmatizování přístupu k řešení krize na dobrý a špatný:

„Následující generace bude sledovat, kterou možnost si vyberete. Zda se přidáte na stranu dalších bezvýznamných vyjednávání bez politické vůle k ochraně klimatu. Nebo na stranu, která se dokáže postavit výzvam a příštím generacím – nám – umožní žít plnohodnotnou budoucnost.“²³⁴

Chování, které má negativní dopad na klima, je paralelně rozvíjeno jako něco, co lidem aktivně způsobuje utrpení a bolest. Klimatická změna se dotkne v určité míře všech lidí na planetě, a proto by se jí všichni měli adekvátně postavit. Nikoliv jen mladá generace.²³⁵

---

²³² Die Menschen werden sich eines Tages fragen, wie sie es zulassen konnten, dass es so weit gekommen ist. Hauptversammlung 2019 RWE AG „Sie haben nicht verstanden, in welcher Krise wir sind“: Rede von Luisa Neubauer. *Kritische Aktionäre* [online]. 03.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.kritischeaktionaeere.de/rwe/sie-haben-nicht-verstanden-in-welcher-krise-wir-sind-rede-von-luisa-neubauer/>.

²³³ Werden Sie Teil von einer Weltrettung in neuen Dimensionen. Bleiben Sie nicht die schweigenden Komplizen der menschengemachten Klimakatastrophe, als Verlierer auf dem sinkenden Schiff von Herrn Schmitz.

Hauptversammlung 2019 RWE AG „Sie haben nicht verstanden, in welcher Krise wir sind“: Rede von Luisa Neubauer. *Kritische Aktionäre* [online]. 03.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.kritischeaktionaeere.de/rwe/sie-haben-nicht-verstanden-in-welcher-krise-wir-sind-rede-von-luisa-neubauer/>.

²³⁴ Nun wird die folgende Generation zusehen, wie Sie sich auf eine Seite stellen: Auf die, die sich in eine Vielzahl ergebnisloser Verhandlungen ohne politischen Willen zum Klimaschutz einreihet. Oder aber auf die, die sich den Herausforderungen stellt und den nachfolgenden Generationen – uns – eine lebenswerte Zukunft ermöglicht.

OFFENER BRIEF: JUGEND FORDERT SCHNELLSTMÖGLICHEN KOHLEAUSSTIEG UND ECHTE ZUKUNFTSPOLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. 23.01.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-jugend-fordert-schnellstmoeeglichen-kohleausstieg-und-echte-zukunftspolitik/>.

²³⁵ Frieda Kewitsch (27.09.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.ffffsingen.de/27-09-19-frieda-kewitsch>.

„Je zakázáno lidem aktivně ubližovat. Klimaticky škodlivé chování ostatním lidem extrémně ubližuje.“²³⁶

I v případě motivačního rámování dochází k formování atmosféry naléhavosti, neboť aktivisté hovoří o potřebě rychlého jednání a apelují na morální zodpovědnost lidí. Člověk je chápán jako jeden z původců klimatické změny, a proto by se měl zachovat adekvátně k vážnosti situace a vynaložit veškeré své úsilí k odčinění vlastní viny. Zodpovědnost je rozvíjena také v souvislosti s politickými představiteli státu. Spolková republika Německo by dle názoru aktivistů FFF měla jako bohatý stát jít ostatním zemím příkladem a ukazovat cestu. V neposlední řadě hraje důležitou roli také užívání jazyka.

---

²³⁶ Man darf also Menschen nicht aktiv wehtun. Klimaschädliches Verhalten tut anderen Menschen extrem weh. UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

6 Kolektivní identita a složení hnutí

Tato kapitola se nejprve zaměří na demografické a sociální složení. Co se zastoupení mužů a žen týče, je hnutí Fridays for Future mediálně prezentováno především dívkami. Největší mediální pozornosti se globálně dostává švédské zakladatelce hnutí, Gretě Thunberg. Německá odnož se snaží o vyváženost a také o to, aby v centru mediálního zájmu nebyl pouze úzký okruh osob, což se objektivně ne zcela daří. Jako zástupci hnutí vystupují hlavně dívky, například Luisa Neubauer, Franziska Wessel, Carla Reemtsma či Clara Mayer. Vedle nich se objevují i mladí zástupci z řad opačného pohlaví, např. Jakob Blasel, Linus Steinmetz nebo Quang Paasch, ti však médiím, jak již bylo naznačeno, nedominují tolik jako dívky. Na vysoké procentuální zastoupení dívek na demonstracích FFF poukazují výsledky průzkumu provedeného na demonstraci 15. března 2019; tehdy na protestech v Německu převládaly ženy – konkrétně v Berlíně 55,6 % a v Brémách 63 %.²³⁷ Citovaný výzkum se prováděl také 20. září 2019 a ukázalo se, že se rozdíl snížil a poměr mužů a žen byl téměř vyrovnaný. Protestů se zúčastnilo v Berlíně na 51 % žen a v městě Chemnitz (Saská Kamenice) na 47 % žen.²³⁸

Z hlediska věku účastníků březnové demonstrace při realizaci výše uvedené studie vyšlo najevo, že žáků a dospělých, kteří už mají vzdělání ukončené, bylo přítomno přibližně stejné množství. Zde je nutno zmínit, že do průzkumu byli z etických důvodů zahrnuti pouze respondenti starší 14 let. Nejvíce protestujících bylo ve věkové skupině mezi 14 a 19 lety (51,5 %), druhou nejvíce zastoupenou skupinou byli lidé ve věku 20 až 25 let (téměř 19 %) a třetí nejpočetnější skupinou byli demonstranti patřící do věkové kategorie 26 až 35 let (11,3 %).²³⁹ Výsledky tak hovoří proti mediálnímu zobrazování FFF, které vytváří dojem, že jádro hnutí tvoří v první řadě školáci, na druhou stranu ale výsledek mohl ovlivnit i již zmíněný fakt, že do průzkumů nebyli začleněni žáci mladší 14 let věku. Z výše uvedeného vyplývá, že

---

²³⁷ NEUBER, Michael a GARDNER, Beth. *Germany*. S. 120. In: Moor, Joost et al. *Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays for Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world*.

²³⁸ NEUBER, Michael a GARDNER, Beth. *Germany*. S. 120. In: Moor, Joost et al. *Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays for Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world*.

²³⁹ SOMMER, Moritz et al. *Fridays for Future. Profil, Entstehung und Perspektiven der Protestbewegung in Deutschland*. S. 11.

mladí lidé jsou sice nadprůměrně přítomni, avšak starší lidé se protestů účastní taktéž. V porovnání s jinými hnutími se jedná o velmi mladé uskupení. Na druhou stranu, podobně jako v případě zastoupení mužů a žen se čísla získaná na protestech v září i v kategorii věku oproti březnu viditelně proměnila.²⁴⁰ Věková skupina 14–19 let v březnu čítala více než polovinu protestujících (52 %), zatímco v září do této věkové kategorie náleželo 22 % respondentů. Nejvíce lidí na zářijovém protestu spadalo do věkové kategorie 20–35 let, a to celkem 37 %. Zatímco průměrný věk demonstrantů činil v březnu 26 let, v září se podstatně zvýšil, a to na 34 let.²⁴¹

Ačkoliv se demonstrací účastní relativně velký počet mladých lidí a dětí majících povinnost plnit školní docházku, není namístě hovořit o tom, že by tím byla dotčena celá tato generace, jako to činí média a mnohdy i někteří mluvčí hnutí. Sociolog Dieter Rucht se opakovaně vyjádřil, že protestů se účastní pouze menšina, a v žádném případě se dle jeho slov nejedná o politizaci celé mladé generace.²⁴² Tomu odpovídá kromě jiných indicií například také nízká účast na řadové páteční červencové demonstraci 2019 v Řezně, kde žije přibližně na 26 tisíc lidí, kterým je mezi 15 a 25 lety, přičemž na demonstraci bylo celkem dle nejvyšších odhadů maximálně pět set účastníků.²⁴³ Představa, že se protestů za klima účastní všichni žáci a studenti, je z výše uvedených důvodů mylná, nicméně hnutí je tvořeno z podstatné části převážně mladými lidmi.

Aby byl obraz sociodemografického složení úplný, je nutné uvést, že většina protestujících pocházela z vrstev obyvatelstva s vysokým stupněm dosaženého vzdělání,

---

²⁴⁰ NEUBER, Michael a GARDNER, Beth. *Germany*. S. 119–120. In: Moor, Joost et al. Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays for Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world.

²⁴¹ NEUBER, Michael a GARDNER, Beth. *Germany*. S. 119–120. In: Moor, Joost et al. Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays for Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world.

²⁴² FECKE, Britta. Fridays for Future: „Nicht zum Phänomen einer ganzen Generation ausrufen“. *Deutschlandfunk* [online]. 28.07.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-nicht-zum-phaenomen-einer-ganzen.694.de.html?dram:article_id=454947.

²⁴³ EMONTS, Benjamin a Jakob WETZEL. "Fridays for Future" erreicht nicht alle Jugendlichen. *Süddeutsche Zeitung* [online]. 26.07.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.sueddeutsche.de/bayern/bayern-fridays-for-future-protest-analyse-1.4539817-0>.

přičemž velká část dospělých měla ukončené vysokoškolské vzdělání.²⁴⁴ Zároveň z provedených průzkumů vyšlo najevo, že počet demonstrantů přistěhovaleckého původu byl v porovnání s celkovou populací relativně nízký.²⁴⁵

V tomto kontextu je vhodné zmínit, že o celkové fungování hnutí se stará několik pracovních skupin, jednou z nich je právě *Awareness & Diversity AG*, která má za cíl, aby se všem uvnitř hnutí dostávalo stejného přijetí. Snaží se zamezit diskriminaci, a naopak posílit diverzitu, rozmanitost. Zpracovává například pokyny, aby demonstrace byly přístupné i bezbariérově.²⁴⁶ Na začlenění co nejširších vrstev obyvatelstva cílil také hashtag #AlleFürsKlima (tj. všichni za klima), který se objevoval především v souvislosti s demonstrací pořádanou 20. září 2019. V tomto kontextu je vhodné zmínit také hashtag #FFFgegenRechts, jímž se aktivisté na sociálních sítích vymezují proti extrémní pravici.

Co se politické orientace týče, i zde lze pozorovat určité tendence. Relativně nízká část demonstrujících byla členem nějaké politické strany, z průzkumu vyplynulo, že tomu tak bylo konkrétně u 8 % protestujících v březnu a v září číslo mírně vzrostlo na 14 %.²⁴⁷ Většina demonstrujících politickým stranám příliš nedůvěřuje.²⁴⁸ Na jiných demonstracích (např. protesty proti schůzce představitelů G20) je důvěra ve vládu a politické strany o poznání nižší. Z hlediska politického ukotvení vyšlo v průzkumu z březnových demonstrací najevo, že 72 % dotázaných se cítí být v levé části politického spektra, což představuje podstatně větší část než v celkové populaci. Respondentům byla dále položena otázka, s kterou politickou stranou se nejvíce identifikují. Na ni odpovědělo 35 % dospělých a více než 50 % školáků, že nepreferují žádnou z existujících politických stran. Hned na druhém místě, celkem 35,9 % respondentů,

---

²⁴⁴ NEUBER, Michael a GARDNER, Beth. *Germany*. S. 121. In: Moor, Joost et al. Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays for Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world.

²⁴⁵ SOMMER, Moritz et al. *Fridays for Future. Profil, Entstehung und Perspektiven der Protestbewegung in Deutschland*. S. 14.

²⁴⁶ BUNDESWEITE ARBEITSGRUPPEN. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/bundesweite-arbeitsgruppen/>.

²⁴⁷ NEUBER, Michael a GARDNER, Beth. *Germany*. S. 125. In: Moor, Joost et al. Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays for Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world.

²⁴⁸ NEUBER, Michael a GARDNER, Beth. *Germany*. S. 125. In: Moor, Joost et al. Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays for Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world.

uvedlo, že je nejvíce oslovila strana Zelených (Die Grünen). Levici (Die Linke) by upřednostnilo zhruba 12 % dotázaných. A strany velké koalice – tj. CDU/CSU a SPD – nedosáhly dohromady ani na 5 %.²⁴⁹ To odpovídá rétorice některých mluvčích FFF, kteří současné vládní strany otevřeně a rezolutně kritizují. Veřejně hnutí proklamuje, že se necítí být vázáno na žádnou politickou stranu nebo na jiné organizace.²⁵⁰ Dle berlínského sociologa Dietera Ruchta sice dochází k veřejným diskusím mezi FFF a politickými stranami, ale jinak si FFF od politických stran vědomě udržuje odstup.²⁵¹ Na úvodní stránce webu FFF je přímo uvedeno, že hnutí FFF jsou „všichni, kteří demonstrují za naše klima“, a dále také, že se jedná o „mezinárodní, nadstranické, nezávislé a decentralizovaně organizované hnutí“.²⁵²

Protesty Fridays for Future veřejně podporují vědci, kteří se sdružují v uskupení Scientists for Future. Ti prohlašují, že požadavky protestujících jsou oprávněné a podložené kvalitními argumenty. Potvrzují ve veřejném prohlášení, že dosavadní opatření k ochraně klimatu jsou značně nedostatečná. Explicitně uvádějí, že tzv. Kohleausstieg, tedy odklon od využívání uhlí jakožto zdroje pro výrobu elektrické elektřiny, je nutno kompletně zrealizovat do roku 2030, termín a radikálnost požadavku se shodují s požadavky formulovanými FFF. Také Scientists for Future volají po okamžitém jednání. Utvrzují, že bez zásadních změn je budoucnost mladých lidí a celkově všech v ohrožení. Řešení vidí v obnovitelných zdrojích a v konsekventních změnách, například v oblasti mobility a stravování, což má být uskutečněno cestou politických opatření. Hnutí FFF tak vyjadřují plnou podporu.²⁵³ Součástí uskupení jsou klimatologové nebo vědci zabývající se biodiverzitou a trvalou udržitelností, ale i vědci, kteří

---

²⁴⁹ SOMMER, Moritz et al. *Fridays for Future. Profil, Entstehung und Perspektiven der Protestbewegung in Deutschland*. S. 28–29.

²⁵⁰ ÜBER UNS. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/about/>.

²⁵¹ ROSBACH, Jens. Fridays for Future: Zwischen Rebellion und Kooperation. *Deutschlandfunk* [online]. 07.11.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-zwischen-rebellion-und-kooperation.724.de.html?dram:article_id=462929.

²⁵² WIR SIND FRIDAYS FOR FUTURE. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/>.

²⁵³ Stellungnahme von Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftlern zu den Protesten für mehr Klimaschutz – #Scientists4Future. *Scientists for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.scientists4future.org/stellungnahme/stellungnahme-de/>.

se problematikou klimatu primárně nezabývají, například sociologové a další. K březnu roku 2019 se k iniciativě svým podpisem připojilo na 27 tisíc vědců.²⁵⁴

Hnutí FFF usiluje o to, aby bylo co nejvíce různorodé. Za Fridays for Future stojí kromě již zmíněného uskupení vědců několik dalších skupin, například Parents for Future, kteří jsou organizováni podobně jako FFF do místních skupin za účelem oficiálně podporovat mladé lidi v jejich občanské angažovanosti. Iniciativa vznikla v reakci na sankce, o nichž v souvislosti se zanedbáváním školní docházky hovořilo ministerstvo školství ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko.²⁵⁵ Cíle FFF podporuje také organizace jako Yoga for Future.²⁵⁶ Profesionální i amatérští sportovci, kluby, fanoušci atp. se sdružují v Sports for Future.²⁵⁷ Podporu vyjádřili také lidé, kteří jsou činní v oblasti vzdělávání, a to prostřednictvím uskupení Pädagogen for Future.²⁵⁸ Podobně se sjednotili také někteří podnikatelé a firmy v Entrepreneurs for Future a dali tímto způsobem najevo svou solidaritu, zároveň se zasazují ve svém podnikání například formou využívání inovativních technologií o účinnou ochranu klimatu.²⁵⁹ Součástí hnutí FFF jsou také studenti vysokých škol, mnozí z nich se angažují v rámci Students for Future.²⁶⁰ Uvedené podskupiny představují pouze příklady, podobných skupin je vícero, neustále se rovněž formují další.

Již od počátku působení hnutí FFF v Německu ho logisticky podporovaly etablované environmentální organizace jako například Greenpeace, Sdružení pro životní prostředí a ochranu přírody Německa (Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland – zkráceně BUND). Ty se však záměrně příliš nevměšovaly do vnitřních záležitostí a respektovaly

---

²⁵⁴ Unterschriften. *Scientists for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.scientists4future.org/stellungnahme/unterschriften/>.

²⁵⁵ Wie alles entstand, wie wir arbeiten und was uns wichtig ist für den gemeinsamen Weg der Veränderung. *Parents for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://parentsforfuture.de/de/wie-alles-entstand-und-wie-wir-arbeiten>.

²⁵⁶ UNSERE ETHISCHEN GRUNDLAGEN UND WERTE. *Yoga for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.yoga-for-future.com/ethik/>.

²⁵⁷ WIR SIND SPORTS FOR FUTURE! *Sports for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://sportsforfuture.de/>.

²⁵⁸ Stellungnahme. *Pädagogen for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://paedagogenforfuture.org/>.

²⁵⁹ DIE STELLUNGNAHME VON ENTREPRENEURS FOR FUTURE. *Entrepreneurs for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.entrepreneurs4future.de/stellungnahme/>.

²⁶⁰ Public Climate School. *Students for Future Germany* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://studentsforfuture.info/>.

suverenitu FFF. Jednalo se tedy spíše o jakousi externí pomocnou ruku.²⁶¹ Greenpeace kromě jiného například poskytlo prostory pro setkávání a organizování akcí a BUND návod, jak zakládat jednotlivé místní skupiny.²⁶² Navenek FFF vyjádřilo solidaritu s radikálněji vystupujícím hnutím Ende Gelände, které bojuje za zastavení těžby uhlí a jako hlavní formu protestu volí občanskou neposlušnost – povětšinou vniknutím na území patřící těžařským společnostem a obsazením těžební techniky.²⁶³ V souvislosti se zářijovou globální demonstrací se FFF otevřelo široké spolupráci s dalšími organizacemi. Demontrace podpořil kromě jiných také odborový svaz Verdi.²⁶⁴ Na demonstraci tak bylo možno ve větší míře zpozorovat plakáty a vlajky i jiných organizací, k čemuž dříve tolik nedocházelo. Viditelné tak byly například organizace jako nadace Brot für die Welt nebo evangelická církev.²⁶⁵

Nápisy na transparentech a pokřiky na demonstracích také mohou do určité míry vypovídat o identitě – mnohdy bylo možné spatřit tendenci protestujících vymezovat se pomocí rétoriky evokující dělení na „my“ versus „oni“. Například v již uvedeném hesle „*Wir sind hier, wir sind laut, weil ihr uns die Zukunft klaut*“ („*Jsmetady a je nás slyšet, protože nás připravujete o naši budoucnost*“),²⁶⁶ které bylo na demonstracích často skandováno, lze pozorovat snahu protestujících vymezit se vůči vládě, která je, tj. mladou generaci, připravuje o budoucnost. Podobně také nápis „*Wir hören erst auf, wenn Ihr anfangt*“,²⁶⁷ neboli „*Přestaneme teprve tehdy, až vy začnete*“, který se obrací na politiky a vyzývá je k akci,

---

²⁶¹ RUCHT, Dieter a Moritz SOMMER. Fridays for Future – Zwischenbilanz eines Höhenflugs. *Institut für Protest- und Bewegungsforschung* [online]. 15.07.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://protestinstitut.eu/fridays-for-future-zwischenbilanz-eines-hoehenflugs/>.

²⁶² GENSING, Patrick. Fakes gegen "Fridays for Future": Aggressives Klima im Netz. *Tagesschau* [online]. 26.04.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/faktenfinder/inland/fridays-for-future-133.html>.

²⁶³ SOLIDARISIERUNG MIT ENDE GELÄNDE. *Fridaysforfuture.de* [online]. 18.06.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/solidarisierung-mit-ende-gelände/>.

²⁶⁴ WILLE, Joachim. „Fridays for Future“ will Generalstreik fürs Klima - Verdi unterstützt die Idee. *Frankfurter Rundschau* [online]. 08.08.19 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.fr.de/wirtschaft/fridays-future-generalstreik-fuers-klima-verdi-unterstuetzt-idee-12896000.html>.

²⁶⁵ Bayerischer Kultusminister warnt Schüler vor „Fridays for Future“-Demos. *Welt* [online]. 19.09.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article200555434/Klimastreik-am-20-September-Hier-drohen-Schuelern-Sanktionen.html>.

²⁶⁶ DÖRNFELDER, Andreas. Mit dieser Rede stellte Clara Mayer den VW-Boss bloß. *Orange by Handelsblatt* [online]. 15.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://orange.handelsblatt.com/artikel/60616>.

²⁶⁷ Mehr als eine Million Menschen bei neuem bundesweiten Klimastreik auf der Straße. *Euractiv* [online]. 20. 9. 2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.euractiv.de/section/energie-und-umwelt/news/mehr-als-eine-million-menschen-bei-neuem-bundesweiten-klimastreik-auf-der-strasse/>.

a přitom používá narativ „my“ versus „oni“. Pověštinou jsou na plakátech výzvy k okamžitému jednání, mnohdy s konkrétními požadavky, například k uzavření uhelných elektráren nebo omezení letů na krátké vzdálenosti.²⁶⁸ Je patrná snaha demonstrantů vytvořit pocit sounáležitosti. Zároveň je v této sféře velká míra různorodosti a originality.

Hnutí FFF se dlouhodobě snaží začlenit pokud možno všechny vrstvy společnosti. Členové hnutí rázně kritizují politické zástupce, popřípadě politické strany. Dále aktivisté FFF usilují o prosazení společného cíle, kterým je ochrana klimatu. Účast na demonstracích jim dodává pocit, že někdo jiný prožívá podobné obavy a starosti a že ve svém boji za efektivní ochranu klimatu nejsou osamoceni. Významnou roli hrají osobní vztahy a přátelství, k jejichž vzniku a následnému prohlubování dochází společnou aktivitou v rámci hnutí. Vztahy zároveň fungují jako vlivný mobilizační prvek. Protestující spojuje také relativně nízký věk, který se u mnohých stává důvodem k účasti na protestech, kde vyjadřují své úzkostlivé pocity týkající se nejisté budoucnosti.

Na jednu stranu se jedná u FFF o různorodější skupinu, než by se na první pohled mohlo zdát. Na druhou stranu je ale nutné podotknout, že z četných průzkumů opakovaně vyšlo najevo, že protestů se obecně účastní specifická skupina obyvatel – jedná se povětšinou o občany, kteří mají nadprůměrný příjem a dosáhli vyššího vzdělání.²⁶⁹

---

²⁶⁸ Panorama: Die besten Fridays-for-Future-Plakate. *Kindersache* [online]. 05.04.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.kindersache.de/bereiche/wissen/panorama/die-besten-fridays-future-plakate?page=1>.
²⁶⁹ SOMMER, Moritz et al. *Fridays for Future. Profil, Entstehung und Perspektiven der Protestbewegung in Deutschland*. S. 11.

7 Používané taktiky a strategie

K využívaným taktikám a strategiím hnutí FFF patří v první řadě především demonstrace. Ty se typicky konaly více či méně pravidelně v pátek. Nejprve je vhodné uvést, že na jejich počátku stála tehdy patnáctiletá Greta Thunberg, která, jak sama říká, kvůli obavám o svou budoucnost začala pravidelně demonstrovat před budovou švédského parlamentu, a následně se pomocí sociálních sítí stala vzorem a inspirací pro ostatní. A až postupně začalo vznikat celosvětové hnutí.²⁷⁰ Greta Thunberg, jak sama říká, převzala podobný styl protestů, který praktikovalo hnutí Never Again MSD, když vedlo kampaň za omezení zbraní po střelbě na parklandské střední škole. Pod heslem „*Pochod za naše životy*“ („*March for Our Lives*“) se v roce 2018 studenti na Floridě začali intenzivně zasazovat za přísnější podmínky pro držení zbraní.²⁷¹ FFF tedy zvolilo nenásilnou formu protestů, kdy se žáci a studenti v pátek neúčastní výuky a namísto toho protestují za důslednější ochranu klimatu. Nenásilné protesty v této podobě se dočkaly relativně vysoké míry přijetí a podpory ze strany veřejnosti a zároveň se hnutí FFF podařilo dosáhnout daleko vyššího mobilizačního efektu. Lze tvrdit, že tento typ protestů, který si FFF osvojilo, je veřejností považován do určité míry za „legitimní“.²⁷²

Názory na tento druh protestů se liší. Například Nikolas Mattheis, který je činný jako přednášející a výzkumný pracovník na Univerzitě v Bayreuthu, zastává názor, že se jedná o mírný projev občanské neposlušnosti (tj. vědomé porušení právních norem), a poznamenává, že děti jsou vyloučené z politické participace a zvolený typ protestu v době školní docházky je cestou k nápravě tohoto stavu, kdy se nemohou podílet na politickém spolurozhodování.²⁷³ Je nutné doplnit, že FFF se zatím vyhýbalo radikálnějším projevům občanské neposlušnosti, a tím se liší od uskupení jako je Ende Gelände nebo Extinction Rebellion.

---

²⁷⁰ „Time“-Magazin kürt Greta Thunberg zur Persönlichkeit des Jahres. *Euractiv* [online]. 12.12.2019 [cit. 2020-07-03]. Dostupné z: <https://www.euractiv.de/section/soziales-europa/news/time-magazin-kuert-greta-thunberg-zur-persoenlichkeit-des-jahres/>.

²⁷¹ GENSING, Patrick. Fakes gegen "Fridays for Future" Aggressives Klima im Netz. *Tagesschau* [online]. 26.04.2019 [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/faktenfinder/inland/fridays-for-future-133.html>.

²⁷² SMITH, E. Keith, a BOGNAR, Julia. *A Window for Climate Action*. S. 2.

²⁷³ MATTHEIS, Nikolas. *Unruly kids? Conceptualizing and defending youth disobedience*. S. 3.

V SRN je školní docházka povinná. Záměrným porušováním této zákonem stanovené povinnosti zamýšleli aktivisté FFF získat více pozornosti, než by se jim dostalo, pokud by demonstrovali ve svém volném čase. Na druhé straně žákům hrozí neomluvené hodiny, popřípadě i jiné druhy sankcí, jimž musí čelit.²⁷⁴ Vzdělávání je v SRN v kompetenci jednotlivých spolkových zemí, jejich reakce byly vcelku různorodé. Například ministerstvo školství v Severním Porýní-Vestfálsku sice v dopise rozeslaném školám v lednu 2019 označilo za nepřijatelné, aby žáci místo účasti na povinném vzdělávání protestovali v ulicích měst, avšak umožnilo, aby učitelé se žáky v rámci vyučování na demonstrace šli, a to především za účelem politického vzdělávání.²⁷⁵ Zvolená forma protestu zároveň vyvolala vášnivou společenskou debatu, zda je „záškoláctví“ za účelem protestu akceptovatelné.

Demonstrace byly pořádány jako pochody městem a shromáždění, na kterých aktivisté oznamovali cíle a požadavky hnutí a v projevech se vyjadřovali k nejrůznějším tématům souvisejícím s klimatickou krizí. Během demonstrací protestující provolávali různá hesla, například „*Wer nicht hüpf, der ist für Kohle*“ („*Kdo neskáče, ten chce uhlí*“) nebo lidé z organizačního týmu amplionem začínali pokřikem „*What do we want?*“ („*Co chceme?*“) a všichni odpovídají: „*Climate justice*“ („*Klimatickou spravedlnost*“).²⁷⁶ Demonstrace probíhaly paralelně na vícero místech podle toho, zda se místní skupiny rozhodly připojit k protestům. Na pódiích mnohdy vystupovali během protestů četné kapely a umělci, kteří se rozhodli vyjádřit protestujícím podporu. Například v Hamburku se k demonstraci 21. ledna

---

²⁷⁴ BREYTON, Ricarda. Lieber Klimaschutz statt Unterricht. *Welt* [online]. 25.01.2019 [cit. 2020-07-07]. Dostupné z: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article187678540/Fridays-for-Future-Lieber-Klimaschutz-statt-Unterricht.html>.

²⁷⁵ Teilnahme von Schülerinnen und Schülern an Streiks und Demonstrationen während der Unterrichtszeit. *Bildungsportal des Landes Nordrhein Westfalen* [online]. 13.02.2019 [cit. 2020-07-07]. Dostupné z: <https://www.schulministerium.nrw.de/docs/bp/Ministerium/Schulverwaltung/Schulmail/Archiv-2019/190207/index.html>.

²⁷⁶ QUECKE, Franca. "Fridays for Future" Aachen - eine Stadt im Ausnahmezustand. *SPIEGEL Panorama* [online]. 21.06.2019 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/lebenundlernen/schule/fridays-for-future-a-1273753.html>.

2020 připojila hiphopová kapela Fettes Brot²⁷⁷ a na listopadové globální stávce za klima v Berlíně účinkovala kapela Sseed v čele se zpěvákem Peterem Foxem.²⁷⁸

Aktivisté mnohdy používali na sociálních sítích specifické hashtagy, které byly vázány na konkrétní den či demonstraci. Pro demonstraci pořádanou 10. ledna 2020 před centrálou Siemensu v Mnichově aktivisté FFF zvolili heslo *#KeineWorteMehr* (*Nemáme slovo*) a během demonstrace měli ústa symbolicky zalepená černou páskou a mlčeli.²⁷⁹ Pro demonstrace byla volena specifická místa a příležitosti, v září 2019 FFF demonstrovalo vedle dalších skupin na mezinárodním autosalonu IAA ve Frankfurtu nad Mohanem²⁸⁰ a mezinárodní demonstrace FFF se konala 21. června 2019 v Cáchách, protože se nedaleko nacházejí povrchové uhelné doly. Místo bylo strategicky vybráno i z toho důvodu, že leží poměrně blízko hranic sousedních států.²⁸¹

Vedle tradičních demonstrací se konaly i tzv. globální stávky za klima. První globální stávka se uskutečnila 15. března 2019, v pořadí druhá globální stávka proběhla 24. května 2019, třetí se konala 20. září 2019 a čtvrtá demonstrace byla pořádána 29. listopadu 2019. Stávky byly obvykle pořádány v reakci na určité události, například v květnu se konaly volby do Evropského parlamentu, v září v SRN zasedal tzv. klimatický kabinet a v New Yorku se tou dobou (23. září 2019) konal jednodenní klimatický summit OSN. Listopadová globální stávka za klima proběhla v předvečer dvoutýdenní konference OSN o změnách klimatu v Madridu.

Aktivisté FFF využívali nejrůznější možnosti, jak přimět politiky, aby plnili své mezinárodní klimatické závazky. Jedním ze zvolených kroků bylo také podání žaloby. V polovině ledna 2020 FFF tímto způsobem dalo najevo svůj nesouhlas s politikou německé

---

²⁷⁷ Für Fettes Brot gehören Haltung und Unterhaltung zusammen. *Welt* [online]. 19.02.2020 [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://www.welt.de/regionales/hamburg/article205979627/Fuer-Fettes-Brot-gehoren-Haltung-und-Unterhaltung-zusammen.html>.

²⁷⁸ BETSCHKA, Julius. So verlief die Großdemonstration in Berlin. *Der Tagesspiegel* [online]. 29.11.2019 [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://www.tagesspiegel.de/berlin/fridays-for-future-klimastreik-so-verlief-die-grossdemonstration-in-berlin/25285862.html>.

²⁷⁹ ASCHENBRENNER, Sophie. „Fridays for Future“ legt sich mit Siemens an. *Jetzt* [online]. 10.01.2020 [cit. 2020-07-07]. Dostupné z: <https://www.jetzt.de/umwelt/fridays-for-future-gegen-siemens-protest-in-muenchen>.

²⁸⁰ OBERTREIS, Sarah. IAA-DEMONSTRATIONEN: „SUV uncool“. *Frankfurter Allgemeine* [online]. 14.09.2019 [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://www.faz.net/aktuell/technik-motor/iaa/iaa-demonstrationen-suv-uncool-16384957.html>.

²⁸¹ "Fridays for Future" in Aachen: "Oma, was ist ein Schneemann?" *Tagesschau* [online]. 21.06.2019 [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/inland/fridaysforfuture-aachen-103.html>.

vlády. Na Spolkový ústavní soud se prostřednictvím žaloby obrátila Luisa Neubauer a mezi dalšími také mladí lidé z německého ostrova Langeoog ležícího v Severním moři. Na tiskové konferenci Neubauer zdůvodnila iniciativu tím, že nedostatečná opatření spolkové vlády jsou dle jejího názoru v rozporu s německou ústavou, konkrétně se odvolávala na právo na život.²⁸²

Mezi další aplikované strategie patří osvětová činnost – informování veřejnosti, a to hnutí FFF činilo mnoha různými prostředky. Lze uvést například vlastní YouTube kanál „*Fridays for Future DE*“ s uveřejněnými videi – webináři, kde se oslovení odborníci vyjadřovali k rozličným tématům více či méně souvisejícím s klimatickou změnou. Dále jsou zde umístěné také krátké spoty, které měly za cíl oprávněné voliče stimulovat k tomu, aby při volbách do Evropského parlamentu při svém rozhodnutí, komu dají svůj hlas, zohlednili i klimatickou změnu. Nalézt zde lze i videoreportáže nevelkého časového rozsahu z již uskutečněných demonstrací a také emotivní videa snažící se mobilizovat k účasti na organizovaných demonstracích. Do této kategorie spadá také vícero příspěvků ve formě podcastů čili uveřejňovaných audio příspěvků, jež v mnoha případech vznikaly nezávisle na sobě. K jejich publikování docházelo nepravidelně a aktivisté v nich prezentovali základní informace o klimatické změně, ochraně klimatu a životním prostředí a také o vlastní činnosti FFF.²⁸³

Mimoto za účelem informování veřejnosti aktivisté FFF rozdávali na demonstracích rozličné propagační materiály, ať už to byly samolepky, či letáky. Časté bylo také umístění plakátů a bannerů ve veřejném prostoru, například na mostech. Jejich cílem bylo, jak již bylo zmíněno, informování široké veřejnosti o změnách klimatu, ale lze pozorovat i snahu rozšířit povědomí o aktivitách a cílech FFF a zároveň mobilizovat. Na tematizovaných materiálech byly krátké nápisy vyhotovené v německém i anglickém jazyce, například „*March now or swim later*“ („*Pochoduj teď, nebo později plav*“) nebo „*Klimakrise? Ganz dünnes Eis*“ („*Klimatická*

---

²⁸² Aktivisten klagen gegen Klimapolitik der Bundesregierung. *Deutsche Welle* [online]. 15.01.2020 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/aktivisten-klagen-gegen-klimapolitik-der-bundesregierung/a-52012630>.

²⁸³ Podcastfolgen. *FFF Podcast* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fffpodcast.de/podcastfolgen/>.

krize? Zatraceně tenký led“), kde je ve zbývající části umístěný osaměle působící lední medvěd na tající ledové kře.²⁸⁴

Ke snaze informovat veřejnost patří také workshopy a přednášky pořádané pro veřejnost. Ty se konaly mnohdy jako doprovodný program demonstrací. Jak již bylo uvedeno výše, hnutí FFF funguje decentralizovaně, na principu místních skupin. Každá místní skupina si stanovuje sama, kdy uspořádá stávky či se připojí nějakým jiným způsobem. Například pro celotýdenní stávku se rozhodli žáci a studenti v první polovině července 2019 v Kolíně nad Rýnem, během níž přespávali ve stanech a stravovali se veganským jídlem. Vydali se také na nedaleké letiště Kolín/Bonn, aby poukázali na stinné stránky letecké přepravy.²⁸⁵ Po celém Německu pořádali studenti vysokých škol akci „*Public Climate School*“ ve dnech 25. až 29. listopadu 2019, na kolínské univerzitě se studenti místo klasické výuky mohli zúčastnit přednášek, seminářů, filmových projekcí či diskusí na téma klimatická krize. Akce byla přístupná i pro veřejnost.²⁸⁶ V této souvislosti je vhodné zmínit i letní kongres Fridays for Future, který se konal v Dortmundu na přelomu července a srpna 2019. Cílem pětidenního kongresu bylo zjistit, jakým směrem se hnutí bude ubírat dále. Právě v Dortmundu, kde se sešlo přibližně na 1 500 účastníků kongresu, se konalo mnoho vzdělávacích akcí, například také pódiové diskuse.²⁸⁷ Na tomto místě je nutné podotknout, že jmenované akce představují pouze ilustrativní příklady, nejedná se o absolutní výčet.

V neposlední řadě se FFF snažilo šířit informace prostřednictvím e-mailů, k jejichž odběru se zájemci mohli přihlásit pomocí formuláře, který byl k dispozici na webových stránkách hnutí. Odběratelům newsletteru byly následně zasílány informace o dosažených

---

²⁸⁴ MATERIAL. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/flyer-plakat-sticker/>.

²⁸⁵ LEUE, Vivien. Fridays for Future. Eine Woche Klimastreik. *Deutschlandfunk* [online]. 08.07.2019 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-eine-woche-klimastreik.1769.de.html?dram:article_id=453320.

²⁸⁶ SCHAUBENBERG, Tim. Klimastreik an Hochschulen: Neuer Schwung für die Umweltbewegung? *Deutsche Welle* [online]. 29.11.2019 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/klimastreik-an-hochschulen-neuer-schwung-f%C3%BCr-die-umweltbewegung/a-51436229>.

²⁸⁷ KOCH, Jan. "Fridays for Future"-Kongress: Was die jungen Klimakämpfer motiviert. *Tagesschau* [online]. 04.08.2019 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/inland/friday-for-future-sommerkongress-101.html>.

úspěších, popřípadě zprávy o tom, kterým výzvám, především na politické rovině, aktivisté aktuálně čelí atp.

Aktivistům FFF se dostalo četných pozvání do průmyslově zaměřených společností, například na již zmíněná setkání valné hromady RWE nebo Volkswagenu, kde měli příležitost přednést ve vyhrazeném čase své projevy. Jako další využívané prostředky lze jmenovat organizování protestních petic. V neposlední řadě se aktivisté FFF prostřednictvím e-mailů či telefonické komunikace obraceli přímo na poslance či průmyslové koncerny, aby je přinutili jednat v souladu s požadavky FFF.²⁸⁸ Zároveň se účastnili diskusí s politickými představiteli, jednotlivými firmami a dalšími relevantními aktéry.

Mnoho akcí cílilo především na to, aby upoutalo pozornost médií, která o nich následně referovala. Jejich záměrem primárně bylo, aby problematika zůstala ve veřejném diskurzu. Jednalo se o akce, na nichž nebylo přítomno mnoho lidí z řad FFF, akce ale měly vysoký mediální dosah. Jako příklad lze uvést protestní akci, kdy se aktivisté s transparentem „*Das Wasser steht uns bis zum Hals*“ – hlásajícím, že voda nám sahá až po krk – vydali v chladném počasí do ledové vody jezera u města Sonthofen v jižním Bavorsku a artikulovali před přítomnými médii své požadavky směřované na představitele místní samosprávy.²⁸⁹

Aktivisté v hojné míře využívali i sociální sítě, např. Twitter, Facebook, Instagram a mnohé další. Na nich lze dohledat pravidelně zveřejňované příspěvky, které reflektovaly aktuální dění, například vládou projednávané zákony, informace o vývoji klimatické krize nebo o organizovaných protestech FFF. Příspěvky odpovídaly stylu sociálních sítí a často se příliš vzájemně nelišily, v případě účtu na Instagramu *fridaysforfuture.de* se jednalo o fotografie a koláže a na Twitteru *Fridays For Future Germany* šlo o uveřejňované tzv. tweety – tedy textové příspěvky omezeného rozsahu, které byly mnohdy doplněné o fotografie a videa. Časté bylo také sdílení článků ze zpravodajských portálů reagujících na aktuální politické dění kolem klimatické krize. Podobně tomu bylo i na profilu *Fridays for Future Deutschland* vedeném na Facebooku. Vedle hlavních účtů existují také účty spravované místními skupinami FFF,

---

²⁸⁸ ASCHENBRENNER, Sophie. „Fridays for Future“ legt sich mit Siemens an. *Jetzt* [online]. 10.01.2020 [cit. 2020-07-07]. Dostupné z: <https://www.jetzt.de/umwelt/fridays-for-future-gegen-siemens-protest-in-muenchen>.

²⁸⁹ Protestaktion von Schülern im eiskalten See. *Welt* [online]. 06.03.2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.welt.de/regionales/bayern/article206378589/Protestaktion-von-Schuelern-im-eiskalten-See.html>.

například na Facebooku jsou aktivní *Fridays for Future Hamburg* nebo místní skupina Berlín. Typické bylo i používání hashtagů jako například #Klimakrise, #Kohleausstieg, #KeinKonsens atd.

Zároveň se FFF dostávalo prostoru v řadě diskusních pořadů a talk show. Zmínit lze například pořad pojmenovaný podle moderátorky Maybrit Illner, jenž si zve relevantní hosty k aktuálním tématům, která hýbou společností. Carla Reemtsma z FFF diskutovala v díle odvysílaném 23. ledna 2020 spolu s dalšími hosty o tom, zda je možné skloubit ekonomiku a ochranu klimatu.²⁹⁰ Reemtsma přijala pozvání i do pořadu *Precht*, kde s ní moderátor Richard David Precht vedl interview.²⁹¹ Aktivistka Clara Mayer vystoupila v pořadu *Leidenschaft, Alter!*, jenž seznamuje s příslušníky mladé a starší generace, kteří se dokázali nadchnout pro nějakou činnost ve svém životě.²⁹² Vyjmenované jsou jen příklady. Pořadů, kde aktivisté FFF účinkovali, byla celá řada, a to nejen na ZDF, ale i v rozhlasové síti *Deutschlandfunk* a dalších.

---

²⁹⁰ Grüne Wirtschaft, rote Zahlen – Klima gerettet, Jobs weg? *ZDF* [online]. [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.zdf.de/politik/maybrit-illner/gruene-wirtschaft-rote-zahlen-klima-gerettet-jobs-weg-sendung-vom-23-januar-2020-100.html>.

²⁹¹ Revolution für das Klima – Eine Generation steht auf Richard David Precht im Gespräch mit Carla Reemtsma. *ZDF* [online]. [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.zdf.de/gesellschaft/precht/precht-204.html>.

²⁹² Eine Umweltaktivistin, eine Politlegende, eine Demo Leidenschaft, Alter! Wenn Hans-Christian Ströbele auf "Fridays For Future"-Aktivistin Clara Mayer trifft. *ZDF* [online]. [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.zdf.de/dokumentation/leidenschaft-alter/leidenschaft-alter-clara-mayer-trifft-hans-christian-stroebele-100.html>.

Závěr

Ochrana klimatu se v Německu v posledních letech stala relevantním politickým tématem, které vyvolalo četné diskuse a emoce. Téma získalo na důležitosti vzhledem k rostoucímu migračnímu tlaku vyvolanému změnou klimatu a dalším projevům změny klimatu, které lze v současnosti pociťovat – například stále častější horká a suchá léta. V neposlední řadě k problematice klimatu přivedly pozornost také protesty za záchranu Hambušského lesa, který měl ustoupit povrchové těžbě hnědého uhlí. Do tohoto prostředí vstoupilo hnutí Fridays for Future, které svou aktivitou upozorňuje na klimatickou krizi a usiluje o mobilizaci společnosti a prosazení mechanismů na politické rovině, jež by vedly k větší ochraně klimatu.

Práce na základě sledovaných aspektů, za které byly zvoleny interpretační rámce, složení a kolektivní identita a využívané taktiky ve veřejném prostoru, přiblížila hlavní charakteristiky hnutí FFF v SRN, a závěrem lze tudíž zodpovědět otázky, které byly položeny v úvodu této diplomové práce, které zněly:

Jak se hnutí Fridays for Future v Německu snaží oslovit společnost a mobilizovat ji k boji za ochranu klimatu?

Jaké jsou cíle, o jejichž prosazení hnutí usiluje?

Disponuje hnutí FFF kolektivní identitou?

Jakých taktik a strategií využívají aktivisté FFF ve veřejném prostoru?

Otázku „*Jak se hnutí Fridays for Future v Německu snaží oslovit společnost a mobilizovat ji k boji za ochranu klimatu?*“ práce zodpověděla na základě analýzy vybraných projevů členů hnutí, jako nástroj analýzy byly zvoleny interpretační rámce. Hnutí FFF využívalo ve vymezeném období několikero interpretačních rámců, které se mezi sebou přirozeně prolínaly. Diagnostické rámování obecně spočívá dle přístupu R. Benforda a D. Snowa v definování hlavních problémů, pojmenování jejich příčin a hledání viníků, kteří jsou zodpovědní za danou situaci, jež je vnímána jako nežádoucí. Hnutí Fridays for Future označuje jako hlavní problém klimatickou krizi, přičemž aktivisté otevřeně zdůrazňují, že je zapříčiněna činností člověka. Klimatická krize je tematizována jako něco, co reálně a akutně

ohrožuje planetu Zemi, kterou aktivisté prezentují jako nenahraditelný domov. Jedním dechem v analyzovaných projevech detailně líčí katastrofické důsledky, jež mají potenciál zasáhnout celé lidstvo. Jako problematické je dále rámováno také otálení vrcholných politiků, již neprokazují dostatek politické vůle a úsilí v této oblasti. Ti mnohdy dle slov aktivistů neporozuměli, jakému problému lidstvo čelí. Aktivisté viní politiky z neochoty postavit se problému čelem a začít ho adekvátně řešit, kladou jim rovněž za vinu, že závažnost klimatické změny nedokážou přiměřeně situaci komunikovat na veřejnost. Často jsou ve zkoumaných projevech jmenováni konkrétní politici nebo politické strany, s jejichž počínáním jsou aktivisté nespokojeni. Významnou roli hrají také média, kterým je vyčítáno, že klimatickou krizi dlouhou dobu opomíjela a nevěnovala jí dostatečnou pozornost, která by jí dle jejich názoru náležela. Klimatické problémy se podle názoru aktivistů nacházely na okraji mediálního zájmu.

Dále se práce soustředila na analýzu prognostického rámování, tedy na navrhovaná řešení a cíle, o jejichž prosazení aktivisté usilují. Hlavní cíl logicky navazuje na předchozí body, prognostické rámce z diagnostických rámců přirozeně vyplývají. V první řadě se soustředí na zpomalení klimatické změny a zmírnění jejích důsledků. Aktivisté hovoří o probíhající klimatické změně jako o stavu nouze, který by měl být vnímán jako priorita číslo jedna a který si žádá okamžitého zásahu. Mnoho příležitostí bylo již dle jejich názoru promarněno, a proto jde v současné situaci především o to, aby případná opatření zachránila to, co zachránit ještě lze. Usilují o komplexní řešení na politické rovině, přičemž apelují i na jednotlivce, aby dostali své zodpovědnosti. Uvědomují si, že jednatelce je však příliš slabý článek a že bez politických norem toho nelze příliš dosáhnout. Neméně důležité je rovněž získat pro potřebné změny, které se mnohdy neobejdou bez radikálních zásahů do života lidí, celou společnost. V obecné rovině se aktivisté odvolávají na vědce a požadují, aby právě vědcům politici naslouchali. Cestu vedoucí ke zdolání krize vidí kromě jiného i v tom, že se lidé budou odpovědněji angažovat na politické rovině.

Do diagnostického rámování náleží také oficiální cíle, jež aktivisté prezentují veřejnosti a o jejichž prosazení na úrovni politiky usilují. Cíle představují úzký okruh bodů, jež aktivisté už dále nerozšiřují. Seznam cílů aktivisté vypracovali společně s odborníky na problematiku klimatu. Dílčí cíle se odvíjejí od hlavního oficiálního požadavku – tj. splnit závazky z Pařížské klimatické konference a usilovat o to, aby se planeta Země do roku 2100 neoteplila o více než 1,5 °C v porovnání s dobou před průmyslovou revolucí. V dlouhodobém časovém horizontu se

snaží prosadit mnohem rychlejší implementaci vládou chystaných opatření. Jedná se například o požadavek na přechod ke klimatické neutralitě do roku 2035, tedy o 15 let dříve, než počítají plány německé vlády. Dále požadují, aby se uhlí přestalo využívat jako surovina pro výrobu elektrické energie o 8 let dříve, než plánuje současná vláda, konkrétně do roku 2030. Výrazné je taktéž volání po klimatické spravedlnosti. Existují také seznamy požadavků pro určité spolkové země, ty se týkají například dopravní infrastruktury a obnovitelných zdrojů. Požadavky jsou směřovány mimo jiné také na průmyslové koncerny.

Co se motivačních rámců týče, aktivisté se o klimatické změně vyjadřují jako o existenciální krizi a do detailů popisují její možné dopady, například vymírání druhů. Ve hře je dle slov aktivistů ohrožení mladé generace, a dokonce celého lidstva. Pracují s neradostným obrazem zkázy, který se stane dle jejich rétoriky realitou, pokud nebudou realizovány nezbytné kroky. Argumentují tím, že na klimatickou změnu je nutné zareagovat v každém případě, čím dříve se tak stane, tím nižší mohou být případné finanční a jiné škody. Aktivisté dále vytvářejí pocit časové tísně, mnohdy hovoří o poslední šanci, již je nutno beze zbytku využít. Dále opakovaně zmiňují, že člověk nese podíl viny na současném stavu, a proto by měl usilovat o nápravu této neutěšené situace. Významnou roli hraje apelování na city a emoce – provinilost, stud a soucit patří mezi ty nejzákladnější, s nimiž pracují. Aktivisté zastávají názor, že na národní politické rovině Německo náleží k ekonomicky vyspělým státům světa, a proto by mělo jít příkladem a ukazovat cestu ostatním státům.

Sociodemografické složení protestujících je odlišné od zobrazení, které zprvu vytvářela německá média. Zpočátku na demonstracích bylo sice přítomno více dívek, v druhé polovině roku 2019 byl však podíl mužů a žen vcelku vyrovnaný. Postupem roku se zvýšil i průměrný věk demonstrantů, nejpočetnější skupiny byli lidé ve věkové kategorii 14–19 let a 20–35 let. Hnutí se tedy podařilo do určité míry etablovat a oslovit širokou veřejnost. Zároveň je nutno zdůraznit, že nelze hovořit o politizaci celé generace mladých lidí, jak mnohdy nesprávně tvrdila německá média. Průzkumy ukázaly, že demonstrací za klima se účastní většinou nadprůměrně vzdělaní lidé s vyššími příjmy. Většina demonstrujících inklinuje na politickém spektru spíše k levici.

Hnutí FFF se snaží začlenit všechny bez ohledu na povolání, věk či původ. Vznikla relativně široká základna uskupení, která aktivity tohoto hnutí podporují. Jedná se například o

vědce (Scientists for Future) nebo rodiče (Parents for Future). Do jisté míry lze konstatovat, že hnutí FFF disponuje kolektivní identitou. Aktivisté se energicky vymezují vůči vládě, sdílejí společné hodnoty a cíle. Společnými silami se snaží o záchranu klimatu. Je možné také pozorovat pocit sounáležitosti. Pro většinu aktivistů mají demonstrace i druhý rozměr – představují sociální událost, kde osobní vztahy a kontakty fungují jako důležitý mobilizační prvek. Mobilizace se odehrává mezi mladšími aktivisty přímo ve škole, věk je u mnohých důvodem k účasti na demonstracích, vyjadřují tímto způsobem svou nespokojenost s politickými představiteli státu, kteří jsou v jejich očích lhostejní ke svým závazkům a tím ohrožují budoucnost celé mladé generace.

Z hlediska užívaných taktik a strategií vstoupilo hnutí FFF do veřejného povědomí především prostřednictvím pátečních demonstrací, kdy žáci a studenti vědomě a opakovaně porušovali povinnost účastnit se vyučování. Touto strategií se jim podařilo získat vysokou mediální pozornost, hlavně v souvislosti tzv. globálních stávek za klima. Dále hnutí cílilo na informování veřejnosti o tématech souvisejících s klimatickou změnou. V hojně míře byly organizovány nejrůznější vzdělávací workshopy či veřejné diskuse. Důležitou roli sehrála média, internet a sociální sítě. Do této kategorie novodobých komunikačních kanálů patří také tvorba příspěvků, jež hnutí FFF zveřejňuje na internetovém serveru YouTube nebo ve formě podcastů. Mnoho akcí pořádaných hnutím FFF cílilo na získání mediální pozornosti. Dále hnutí a jeho členové využívali politických a občanských práv – například podáním žaloby nebo organizováním petičních iniciativ.

Je otázkou, jakým směrem se hnutí FFF bude dále ubírat. Obecně lze tvrdit, že existuje vcelku vysoká šance, že i v pozdějším životě budou tito mladí lidé, kteří se na protestech spolupodílejí, politicky angažovanější. Aktivita zkoumaného sociálního hnutí tedy značně přispěla k politické participaci občanů. Celkově je však příliš brzy na to, aby bylo možné hodnotit, zda a do jaké míry lze hnutí považovat za úspěšné. Pro zkoumání je zapotřebí časový odstup. Předmětem dalšího výzkumu může být kromě jiného například to, jakým způsobem na toto hnutí, které vzniklo iniciativou mladých žáků a studentů, zareagovala německá politika.

Summary

The thesis examined the main characteristics of the movement Fridays for Future in Germany. It analysed the period from the second half of the year 2018, when the protests began, until the end of February 2020, when the corona crisis broke out.

Firstly, the thesis presents the main theories which enable to study social movements, their activism, collective identity and means of communication. The main part of the thesis is the frame analysis. It is referred to framing perspective on social movements developed mainly by David A. Snow and Robert D. Benford. The framing analysis enables to scrutinize the key frames used in the public communication. The diagnostic, prognostic and motivational frames are discussed in the study. The frame analysis makes it possible to understand what facts and circumstances are highlighted by the movement in order to achieve its goals and mobilize people.

It was shown that the activists of the Fridays for Future movement perceive as the central problem the climate crisis caused by human activity and the inaction of the politicians who are unable to cope with the situation in a proper way. They frame the climate change as an emergency and demand complex and appropriate political solutions. In their opinion, now is the last chance when people can stop the worst-case scenario. Furthermore, they also use the emphasis on feelings like blame, shame or compassion to motivate people to act as fast as the climate change requires.

First of all, the movement Fridays for Future calls for the compliance with the Paris Climate Agreement. According to it the activists demand much faster implementation of prepared law measures by the German government – e.g. quicker retiring of coal-fired power plants.

Next, the thesis deals with the participants of the climate protests in Germany. In the beginning of the year 2019, the movement was dominated by women. This changed in the second half of the year; the percentage between men and women was even. In the movement, schoolchildren and students prevailed. It cannot be left out that also adults participated. Additionally, adults who joined the protests were mostly well educated and had above-average income and leaned to the left.

One can argue that the movement features collective identity as the activists share similar values and goals. In addition, personal relationships are a distinct mobilization constituent. The young age can be seen as a partial reason to participate in the climate protests as they fight in their perspective for future which would be worth living.

The most visible strategies were school strikes that brought wide media attention. The activists tried to inform the public about the ongoing climate change, be it in forms of workshops or public discussions. Furthermore, the internet, social networks and media were essential.

Seznam zkratek

CDU – Christlich Demokratische Union Deutschlands (Křesťanskodemokratická unie Německa)

CSU – Christlich-Soziale Union in Bayern (Křesťansko-sociální unie Bavorska)

EU – Evropská unie

FFF – Fridays for Future

IPCC – Mezinárodní panel pro změny klimatu

OSN – Organizace spojených národů

SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Sociálnědemokratická strana Německa)

SRN – Spolková republika Německo

ZDF – Zweites Deutsches Fernsehen (Druhá německá televize)

Prameny a literatura

Primární zdroje

Agnes Vokshi (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/kopie-von-03-05-19-benjamin-janke>.

Amina Trautmann (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/15-11-2019-amina-trautmann>.

Benjamin Janke (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19-benjamin-janke>.

BUNDESWEITE ARBEITSGRUPPEN. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/bundesweite-arbeitsgruppen/>.

Daniel Stoll (12.07.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/12-07-daniel-stoll>.

Daniel Stoll (24.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/kopie-von-24-05-19-agnes-vokshi>.

DÖRNFELDER, Andreas. Mit dieser Rede stellte Clara Mayer den VW-Boss bloß. *Orange by Handelsblatt* [online]. 15.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://orange.handelsblatt.com/artikel/60616>.

FORDERUNGEN AN BÜRGERSCHAFT UND SENAT DER FREIEN UND HANSESTADT HAMBURG. *Fridaysforfuture.de* [online]. 13.08.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/wp-content/uploads/2019/11/Forderungen.pdf>.

Forderungen. *Fridays for Future - Bremen* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture-bremen.de/forderungen/>.

Fridays for Future Singen. *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/>.

Frieda Kewitsch (27.09.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/27-09-19-frieda-kewitsch>.

Hauptversammlung 2019 RWE AG „Sie haben nicht verstanden, in welcher Krise wir sind“: Rede von Luisa Neubauer. *Kritische Aktionäre* [online]. 03.05.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.kritischeaktionaeere.de/rwe/sie-haben-nicht-verstanden-in-welcher-krise-wir-sind-rede-von-luisa-neubauer/>.

HENSEN, Lea. "Fridays for Future"-Organisator Basel: "Altmaier und Scheuer sind für mich Zyniker." *SPIEGEL Panorama* [online]. 21.02.2020 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/klimaaktivist-jakob-basel-die-minister-altmaier-und-scheuer-sind-fuer-mich-zyniker-a-94d084bb-764d-4e8e-8298-02b6ebaf301d>.

Lisette Breyer (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/15-11-2019-lisette-breyer>.

Mara Freiberg vorgetragen von Agnes Vokshi (15.11.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/15-11-2019-f>.

MATERIAL. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/flyer-plakat-sticker/>.

Matteo Möller (03.05.2019). *FFFSingen.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.fffsingen.de/03-05-19>.

OFFENER BRIEF AN DIE BUNDESREGIERUNG. *Fridaysforfuture.de* [online]. 04.10.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-klimakabinett/>.

OFFENER BRIEF AN FRAU EISENMANN. *Fridaysforfuture.de* [online]. 11.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-an-frau-eisenmann/>.

OFFENER BRIEF: JUGEND FORDERT SCHNELLSTMÖGLICHEN KOHLEAUSSTIEG UND ECHTE ZUKUNFTSPOLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. 23.01.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/offener-brief-jugend-fordert-schnellstmoeeglichen-kohleausstieg-und-echte-zukunftspolitik/>.

Podcastfolgen. *FFF Podcast* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fffpodcast.de/podcastfolgen/>.

RAHMLOW, Axel. Klimaschutz und Weihnachten. Konsumverzicht mit der Moralkeule? *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 20.12.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/klimaschutz-und-weihnachten-konsumverzicht-mit-der.2165.de.html?dram:article_id=466455.

RIEDEL, Annette. Luisa Neubauer über Schülerstreiks: „Politiker, nehmt euch der Klimakrise an!“. *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 02.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/luisa-neubauer-ueber-schuelerstreiks-politiker-nehmt-euch.990.de.html?dram:article_id=442367#top.

SAWICKI, Peter. Fridays for Future „Das 1,5-Grad-Ziel ist unverhandelbar.“. *Deutschlandfunk* [online]. 20.09.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-das-1-5-grad-ziel-ist-unverhandelbar.694.de.html?dram:article_id=459245.

ÜBER UNS. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/about/>.

UNFRIED, Peter. Fridays for Future und die Zukunft: Wie geht es weiter, Clara Mayer? *TAZ FUTURZWEI* [online]. 2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://taz.de/Fridays-for-Future-und-die-Zukunft/!170044/>.

UNSERE FORDERUNGEN AN DIE POLITIK. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/forderungen/>.

WIR SIND FRIDAYS FOR FUTURE. *Fridaysforfuture.de* [online]. [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/>.

ZIMMERMANN, Leonie a Jan STERNBERG. „Es ist ein Privileg, sich zu engagieren“. *Hannoversche Allgemeine* [online]. 13.03.2019 [cit. 2020-07-01]. Dostupné z: <https://www.haz.de/Nachrichten/Politik/Deutschland-Welt/Es-ist-ein-Privileg-sich-zu-engagieren.>

Sekundární zdroje

Knižní

BENFORD, Robert D. a David A. SNOW, 2000. Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment. *Annual Review of Sociology*. 26, 611–639. [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/223459.

BENFORD, Robert D., 1993. Frame Disputes within the Nuclear Disarmament Movement. *Social Forces*. 71(3), 677-701. DOI: 10.2307/2579890.

BROKL, Lubomír et al., 1997. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-858-5048-6.

CÍSAŘ, Ondřej, 2008. *Politický aktivismus v České republice: sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Politologická řada. ISBN 978-80-7325-168-0.

DRULÁK, Petr, 2008. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3673-857.

HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.

HRUBEŠ, Milan. Metafory a rámování kolektivního jednání. In Sborník příspěvků konference: Mezinárodní Masarykova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky. Hradec Králové: MAGNANIMITAS, 2011. ISBN 978-80-904877-7-2.

JÖRGENS, Helge a Barbara SAERBECK, 2017. Deutsche Interessen und Prioritäten in der europäischen Umweltpolitik. In BÖTTGER, Katrin a Mathias JOPP. *Handbuch zur deutschen Europapolitik*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung. ISBN 978-3-7425-0093-9.

KRIESI, Hanspeter et al., 2003. *New Social Movements in Western Europe: A Comparative Analysis*. 2nd edition. London: Routledge. ISBN 1-85728-552-2.

MATTHEIS, Nikolas, 2020. Unruly kids? Conceptualizing and defending youth disobedience. *European Journal of Political Theory*. 1–25. DOI: <https://doi.org/10.1177/1474885120918371>.

Mattias Wahlstrom, Magnus Wennerhag and Michiel De Vydt (Eds.). *Protest for a future II*: MAZÁK, Jaromír, 2016. Teorie sociálních hnutí: přehledová studie. *AUC Philosophica et Historica*. 2, 9–30. DOI: <https://doi.org/10.14712/24647055.2016.13>. ISSN 0567-8293.

MCADAM, Dough, John D. MCCARTHY a Mayer N. ZALD, 2005. *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. 7th edition. New York: Cambridge University Press. ISBN 0-521-48516-9.

MEYER, David S., 2004. Protest and Political Opportunities. *Annual Review of Sociology*. 30, 125-145. [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/29737688.

NEUBER, Michael and GARDNER, Beth, (2020). Germany. In Joost de Moor, Katrin Uba, Mattias Wahlstrom, Magnus Wennerhag and Michiel De Vydt (Eds.). *Protest for a future II: Composition, mobilization and motives of the participants in Fridays For Future climate protests on 20-27 September, 2019, in 19 cities around the world*. DOI: 10.17605/OSF.IO/ASRUW.

RUCHT, Dieter, 2019. Faszinosum Fridays for Future. *Aus Politik und Zeitgeschichte: Beilage zur Wochenzeitung Das Parlament*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 69(47/48), 4-9. [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10419/207025>. ISSN 2194-3621.

RUCHT, Dieter, 2019. Jugend auf der Straße. Fridays for Future und die Generationenfrage. *WZB Mitteilungen*. 165, 6–9. [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://bibliothek.wzb.eu/artikel/2019/f-22359.pdf>. ISSN 0174-3120.

SAMSON, Jason et al., 2011. Geographic disparities and moral hazards in the predicted impacts of climate change on human populations. *Global Ecology and Biogeography*. 20(4), 532-544. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1466-8238.2010.00632.x>.

SMITH, E. K., a BOGNAR, Julia, 2019. A Window for Climate Action. [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168- ssoar-65376-7>.

SNOW, David A. a Robert D. BENFORD, 1988. *Ideology, Frame Resonance, and Participant Mobilization*. JAI Press. ISBN 0-89232-955-6.

SNOW, David A., 2008. Elaborating the Discursive Contexts of Framing: Discursive Fields and Spaces. *Studies in Symbolic Interaction*. 30, 3–28. DOI: 10.1016/S0163-2396(08)30001-5. ISSN 0163-2396.

SNOW, David A., Rens Vliegenthart a Pauline Ketelaars, 2019. The Framing Perspective on Social Movements: Its Conceptual Roots and Architecture. In SNOW, David

A. et al. *The Wiley Blackwell Companion to Social Movements*. 2. edition. Hoboken: John Wiley, s. 392-410. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781119168577.ch22>.

SOMMER, Moritz, Dieter RUCHT, Sebastian HAUNSS und Sabrina ZAJAK. 2019. Fridays for Future. Profil, Entstehung und Perspektiven der Protestbewegung in Deutschland, *ipb working paper series*, 2/2019. Berlin: ipb. [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://protestinstitut.eu/wp-content/uploads/2019/08/ipb-working-paper_FFF_final_online.pdf.

STAGGENBORG, Suzanne a Howard RAMOS, 2016. *Social Movements*. 3rd edition. Canada: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-901397-5.

TILLY, Charles a Lesley WOOD, 2015. *Social Movements, 1768–2012*. 3rd edition. New York: Routledge. ISBN 978-1612052380.

ZNEBEJÁNEK, František, 1997. *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. Praha: Sociologické nakladatelství. Základy sociologie. ISBN 80-858-5031-1.

Internetové

"Fridays for Future" in Aachen: "Oma, was ist ein Schneemann?" *Tagesschau* [online]. 21.06.2019 [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/inland/fridaysforfuture-aachen-103.html>.

"Fridays for Future"-Kundgebung: Millionen fürs Klima. *Tagesschau* [online]. 20.09.2019 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/inland/klimastreiks-friday-for-future-105.html>.

"Nichts weniger als schändlich" Siemens-Beschluss zu Kohlebergwerk empört australische Umweltschützer. *SPIEGEL Wissenschaft* [online]. 13.01.2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/wissenschaft/natur/siemens-beschluss-zu-kohlebergwerk-empoert-australische-umweltschuetzer-a-569d8915-f818-4c49-a81c-1572c8841b1a>.

„Time“-Magazin kürt Greta Thunberg zur Persönlichkeit des Jahres. *Euractiv* [online]. 12.12.2019 [cit. 2020-07-03]. Dostupné z: <https://www.euractiv.de/section/soziales-europa/news/time-magazin-kuert-greta-thunberg-zur-persoenlichkeit-des-jahres/>.

A European Green Deal. Striving to be the first climate-neutral continent. *European Commission* [online]. [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en#documents.

Aktivisten klagen gegen Klimapolitik der Bundesregierung. *Deutsche Welle* [online]. 15.01.2020 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/aktivisten-klagen-gegen-klimapolitik-der-bundesregierung/a-52012630>.

ASCHENBRENNER, Sophie. „Fridays for Future“ legt sich mit Siemens an. *Jetzt* [online]. 10.01.2020 [cit. 2020-07-07]. Dostupné z: <https://www.jetzt.de/umwelt/fridays-for-future-gegen-siemens-protest-in-muenchen>.

Bayerischer Kultusminister warnt Schüler vor „Fridays for Future“-Demos. *Welt* [online]. 19.09.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article200555434/Klimastreik-am-20-September-Hier-drohen-Schuelern-Sanktionen.html>.

Beitrag zum Klimaschutz: Fahrplan für deutschen Kohleausstieg steht. *Deutsche Welle* [online]. 16.01.2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/fahrplan-f%C3%BCr-deutschen-kohleausstieg-steht/a-52019448>.

BETSCHKA, Julius. So verlief die Großdemonstration in Berlin. *Der Tagesspiegel* [online]. 29.11.2019 [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://www.tagesspiegel.de/berlin/fridays-for-future-klimastreik-so-verlief-die-grossdemonstration-in-berlin/25285862.html>.

BREYTON, Ricarda. Lieber Klimaschutz statt Unterricht. *Welt* [online]. 25.01.2019 [cit. 2020-07-07]. Dostupné z: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article187678540/Fridays-for-Future-Lieber-Klimaschutz-statt-Unterricht.html>.

BRINKMANN, Sigrid. Fridays for Future trifft auf Black Friday: Konsumverzicht gegen Rabattschlacht. *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 28.11.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/fridays-for-future-trifft-auf-black-friday-konsumverzicht.1013.de.html?dram:article_id=464602.

Das Steinkohlekraftwerk Datteln 4 darf nicht ans Netz! *We Act! Compact* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://weact.compact.de/petitions/das-steinkohlekraftwerk-datteln-4-darf-nicht-ans-netz/>.

Die Stellungnahme von Entrepreneurs for Future. *Entrepreneurs for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.entrepreneurs4future.de/stellungnahme/>.

Eine Umweltaktivistin, eine Politlegende, eine Demo Leidenschaft, Alter! Wenn Hans-Christian Ströbele auf "Fridays For Future"-Aktivistin Clara Mayer trifft. *ZDF* [online]. [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.zdf.de/dokumentation/leidenschaft-alter/leidenschaft-alter-clara-mayer-trifft-hans-christian-stroebele-100.html>.

EMONTS, Benjamin a Jakob WETZEL. "Fridays for Future" erreicht nicht alle Jugendlichen. *Süddeutsche Zeitung* [online]. 26.07.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.sueddeutsche.de/bayern/bayern-fridays-for-future-protest-analyse-1.4539817-0>.

FECKE, Britta. Fridays for Future: „Nicht zum Phänomen einer ganzen Generation ausrufen“. *Deutschlandfunk* [online]. 28.07.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-nicht-zum-phaenomen-einer-ganzen.694.de.html?dram:article_id=454947.

Für Fettes Brot gehören Haltung und Unterhaltung zusammen. *Welt* [online]. 19.02.2020 [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://www.welt.de/regionales/hamburg/article205979627/Fuer-Fettes-Brot-gehoren-Haltung-und-Unterhaltung-zusammen.html>.

GENSING, Patrick. Fakes gegen "Fridays for Future" Aggressives Klima im Netz. *Tagesschau* [online]. 26.04.2019 [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/faktenfinder/inland/fridays-for-future-133.html>.

Gesetzentwurf der Fraktionen der CDU/CSU und SPD: Entwurf eines Gesetzes zu dem Übereinkommen von Paris vom 12. Dezember 2015. *Deutscher Bundestag* [online]. 20.09.2016 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/096/1809650.pdf>.

Globale Folgen des Klimawandels. *Global 2000* [online]. [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://www.global2000.at/folgen-des-klimawandels>.

Greta Thunberg: "Es war gewaltig, verheerend." *Deutsche Welle* [online]. 10.08.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/greta-thunberg-fridays-for-future-klimakonferenz-hambacher-forst-braunkohle/a-49980511>.

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. *Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz: Gesetze im Internet* [online]. [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>.

Grüne Wirtschaft, rote Zahlen – Klima gerettet, Jobs weg? *ZDF* [online]. [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.zdf.de/politik/maybrit-illner/gruene-wirtschaft-rote-zahlen-klima-gerettet-jobs-weg-sendung-vom-23-januar-2020-100.html>.

Hambacher Forst: Zehntausende demonstrieren friedlich gegen Rodung. *Frankfurter Allgemeine* [online]. 06.10.2018 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/zehntausende-demonstrieren-friedlich-gegen-rodung-15824271.html>.

IPCC, 2014: Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland. [online]. [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/>.

IPCC. *Global warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty* [V. Masson-Delmotte, P. Zhai, H. O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J. B. R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M. I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, T. Waterfield (eds.)]. 2018. [online]. [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.ipcc.ch/sr15/>.

Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD: 19. Legislaturperiode. *Bundesregierung* [online]. 12.03.2018 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z:

<https://www.bundesregierung.de/resource/blob/975226/847984/5b8bc23590d4cb2892b31c987ad672b7/2018-03-14-koalitionsvertrag-data.pdf?download=1>.

KOCH, Jan. "Fridays for Future"-Kongress: Was die jungen Klimakämpfer motiviert. *Tagesschau* [online]. 04.08.2019 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.tagesschau.de/inland/friday-for-future-sommerkongress-101.html>.

LEUE, Vivien. Fridays for Future. Eine Woche Klimastreik. *Deutschlandfunk* [online]. 08.07.2019 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-eine-woche-klimastreik.1769.de.html?dram:article_id=453320.

Mehr als eine Million Menschen bei neuem bundesweiten Klimastreik auf der Straße. *Euractiv* [online]. 20. 9. 2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.euractiv.de/section/energie-und-umwelt/news/mehr-als-eine-million-menschen-bei-neuem-bundesweiten-klimastreik-auf-der-strasse/>.

MÜLLER, Benedikt a Jana STEGEMANN. "Fridays for Future" gegen Datteln 4: "Wir können nicht tatenlos zusehen." *Süddeutsche Zeitung* [online]. 24.01.2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.sueddeutsche.de/politik/demo-gegen-umstrittenes-steinkohlekraftwerk-datteln-4-nrw-1.4769894>.

OBERTREIS, Sarah. DAS FORDERT FRIDAYS FOR FUTURE: Eine Warnung aus dem Dinosaurier-Saal. *Frankfurter Allgemeine* [online]. 08.04.2019 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/fridays-for-future-das-sind-die-forderungen-der-aktivisten-16131051.html>.

OBERTREIS, Sarah. IAA-DEMONSTRATIONEN: „SUV uncool“. *Frankfurter Allgemeine* [online]. 14.09.2019 [cit. 2020-07-08]. Dostupné z: <https://www.faz.net/aktuell/technik-motor/iaa/iaa-demonstrationen-suv-uncool-16384957.html>.

Off target: Ranking of EU countries' ambition and progress in fighting climate change, 2018. *CAN Europe* [online]. [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <http://www.caneurope.org/docman/climate-energy-targets/3357-off-target-ranking-of-eu-countries-ambition-and-progress-in-fighting-climate-change/file>.

Panorama: Die besten Fridays-for-Future-Plakate. *Kindersache* [online]. 05.04.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.kindersache.de/bereiche/wissen/panorama/die-besten-fridays-future-plakate?page=1>.

Paris Agreement [online]. United Nations, 2015 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf.

Protestaktion von Schülern im eiskalten See. *Welt* [online]. 06.03.2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.welt.de/regionales/bayern/article206378589/Protestaktion-von-Schuelern-im-eiskalten-See.html>.

Public Climate School. *Students for Future Germany* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://studentsforfuture.info/>.

QUECKE, Franca. "Fridays for Future" Aachen - eine Stadt im Ausnahmezustand. *SPIEGEL Panorama* [online]. 21.06.2019 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/lebenundlernen/schule/fridays-for-future-a-1273753.html>.

Revolution für das Klima – Eine Generation steht auf Richard David Precht im Gespräch mit Carla Reemtsma. *ZDF* [online]. [cit. 2020-07-04]. Dostupné z: <https://www.zdf.de/gesellschaft/precht/precht-204.html>.

RIEDEL, Annette. Politologe Kraushaar über Proteste: „Bewegungen sind im Grunde wie das kapitalistische System“. *Deutschlandfunk Kultur* [online]. 04.05.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunkkultur.de/politologe-kraushaar-ueber-proteste-bewegungen-sind-im.990.de.html?dram:article_id=447519.

ROSBACH, Jens. Fridays for Future: Zwischen Rebellion und Kooperation. *Deutschlandfunk* [online]. 07.11.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/fridays-for-future-zwischen-rebellion-und-kooperation.724.de.html?dram:article_id=462929.

RUETER, Gero. Deutschland verpasst seine Klimaziele deutlich. *Deutsche Welle* [online]. 01.11.2019 [cit. 2020-07-17]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/deutschland-verpasst-klimaziel-deutlich-merkel-fridays-for-future-cdu-spd-klimaschutz-co2/a-51064146>.

RUCHT, Dieter a Moritz SOMMER. Fridays for Future – Zwischenbilanz eines Höhenflugs. *Institut für Protest- und Bewegungsforschung* [online]. 15.07.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://protestinstitut.eu/fridays-for-future-zwischenbilanz-eines-hoehenflugs/>.

SCHAUENBERG, Tim. Klimastreik an Hochschulen: Neuer Schwung für die Umweltbewegung? *Deutsche Welle* [online]. 29.11.2019 [cit. 2020-07-06]. Dostupné z: <https://www.dw.com/de/klimastreik-an-hochschulen-neuer-schwung-f%C3%BCr-die-umweltbewegung/a-51436229>.

Siemens: Treffen mit Luisa Neubauer war laut Joe Kaeser kein "PR-Gag." *ZEIT ONLINE* [online]. 26.01.2020 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.zeit.de/wirtschaft/unternehmen/2020-01/siemens-joe-kaeser-luisa-neubauer-aufsichtsrat>.

Solidarisierung mit Ende Gelände. *Fridaysforfuture.de* [online]. 18.06.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.de/solidarisierung-mit-ende-gelände/>.

Stellungnahme von Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftlern zu den Protesten für mehr Klimaschutz – #Scientists4Future. *Scientists for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.scientists4future.org/stellungnahme/stellungnahme-de/>.

Stellungnahme. *Pädagogen for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://paedagogenforfuture.org/>.

Stopp Datteln 4: Aktionswebsite von Fridays for Future [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://stoppdatteln4.de/>.

Teilnahme von Schülerinnen und Schülern an Streiks und Demonstrationen während der Unterrichtszeit. *Bildungsportal des Landes Nordrhein Westfalen* [online]. 13.02.2019 [cit. 2020-07-07]. Dostupné z: <https://www.schulministerium.nrw.de/docs/bp/Ministerium/Schulverwaltung/Schulmail/Archiv-2019/190207/index.html>.

Unsere ethischen Grundlagen und Werte. *Yoga for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.yoga-for-future.com/ethik/>.

Unterschriften. *Scientists for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.scientists4future.org/stellungnahme/unterschriften/>.

WATTS, Jonathan. Greta Thunberg, schoolgirl climate change warrior: 'Some people can let things go. I can't'. *The Guardian* [online]. 11.03.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/11/greta-thunberg-schoolgirl-climate-change-warrior-some-people-can-let-things-go-i-cant>.

Wie alles entstand, wie wir arbeiten und was uns wichtig ist für den gemeinsamen Weg der Veränderung. *Parents for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://parentsforfuture.de/de/wie-alles-entstand-und-wie-wir-arbeiten>.

WILLE, Joachim. „Fridays for Future“ will Generalstreik fürs Klima - Verdi unterstützt die Idee. *Frankfurter Rundschau* [online]. 08.08.19 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.fr.de/wirtschaft/fridays-future-generalstreik-fuers-klima-verdi-unterstuetzt-idee-12896000.html>.

Wir sind Sports for Future! *Sports for Future* [online]. [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://sportsforfuture.de/>.

WITTLAND, Lukas. Hambacher Forst: "Die Proteste haben den Boden für Fridays for Future bereitet." *Süddeutsche Zeitung* [online]. 13.09.2019 [cit. 2020-07-16]. Dostupné z: <https://www.sueddeutsche.de/politik/hambacher-forst-proteste-1.4599651>.